

T.C.
İNÖNÜ ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
TÜRKÇE VE SOSYAL BİLİMLER EĞİTİMİ ANABİLİM DALI
SOSYAL BİLGİLER EĞİTİMİ BİLİM DALI

EĞİTİM VE İLAHİYAT FAKÜLTESİ ÖĞRENCİLERİNİN
PERSPEKTİFİNDEN GÖÇ VE MÜLTECİ MESELESİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Murat SALUR

Malatya-2018

T.C.
İNÖNÜ ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
TÜRKÇE VE SOSYAL BİLİMLER EĞİTİMİ ANABİLİM DALI
SOSYAL BİLGİLER EĞİTİMİ BİLİM DALI

EĞİTİM VE İLAHİYAT FAKÜLTESİ ÖĞRENCİLERİNİN
PERSPEKTİFİNDEN GÖÇ VE MÜLTECİ MESELESİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Murat SALUR

Danışman: Dr. Öğretim Üyesi Erol KOÇOĞLU

Malatya-2018

T.C.

İnönü Üniversitesi

Eğitim Bilimleri Enstitüsü

Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi Ana Bilim Dalı

Sosyal Bilgiler Eğitimi Bilim Dalı

Murat SALUR tarafından hazırlanan Eğitim ve İlahiyat Fakültesi Öğrencilerinin Perspektifinden Göç ve Mülteci Meselesi başlıklı bu çalışma 01.06.2018 tarihinde yapılan sınav sonucunda başarılı bulunarak jürimiz tarafından Yüksek Lisans tezi olarak kabul edilmiştir.

İmza

Başkan: Prof. Dr. Mesut AYDIN

Üye (Tez Danışmanı): Dr. Öğrt. Üyesi Erol KOÇOĞLU

Üye : Dr. Öğrt. Üyesi Özkan AKMAN

O N A Y

01 /06/ 2018

Doç. Dr. Niyazi ÖZER

Enstitü Müdürü

ONUR SÖZÜ

Dr. Öğretim Üyesi Erol KOÇOĞLU'nun danışmanlığında yüksek lisans tezi olarak hazırladığım **Eğitim ve İlahiyat Fakültesi Öğrencilerinin Perspektifinden Göç ve Mülteci Meselesi** başlıklı bu çalışmanın bilimsel ahlak ve geleneklere aykırı düşecek bir yardıma başvurmaksızın tarafımdan yazıldığını ve yararlandığım bütün yapıtların hem metin içinde hem de kaynakçada yöntemine uygun biçimde gösterilenlerden oluştuğunu belirtir, bunu onurumla doğrularım.

Murat SALUR

ÖNSÖZ

Göç ve mülteci meselesi geçmişten günümüze değin daima önemini korumuştur. Şiddet, çatışma, savaş; kıtlık, yokluk ve kuraklık gibi birtakım sebeplerle gerçekleşmiş olup bireyleri, kitleleri ve toplumları ciddi anlamda tesiri altına almıştır. İlk çağlardan bu yana varlığını sürdürmüş olan göç hareketleri sebepleri itibariyle değişkenlik göstermektedir. Genel olarak ilk çağlarda yapılan göçlerin, hayatta kalabilme adına soğuk coğrafyalardan sıcak bölgelere, kurak ve verimsiz topraklardan verimli ve yeşil ovalara, bazı topluluk ya da toplumların tahakkümü altından ve esaretinden kurtulup milli kimlik ve benliklerini koruyup geliştirecek diyarlara doğru yaptıkları bir yer değiştirme eylemi olduğunu ifade edebiliriz. Buna mukabil, günümüzde yapılan göçlerin mahiyetinde değişimler meydana geldiğini söyleyebiliriz. Çünkü bilim ve teknolojiadaki ilerlemeler ve insan hayatının standartlarının değişmesi gibi bazı sebepler günümüzdeki göçlerin yapılma nedenlerini geçmişe göre farklılaştırmıştır.

Göç kavramıyla iç içe olan diğer önemli bir kavram ise mülteci kavramıdır. Mültecilik ya da sığınmacılık geçmişten günümüze bir şekilde var olagelmiş, bireyleri, toplumları ve devletleri ciddi manada etkilemiş, bu etkileri sebebiyle önemini ve güncelliğini daima korumuş bir kavramdır.

Bu denli önemli bir konu olan göç ve mültecilerin durumu bilmek, bu doğrultuda önlemler almak, hem birey ve hem devlet olarak gerekli adımlar atmanın hayati derecede önem arz ettiğini söyleyebiliriz. Bu doğrultuda eğitim fakültesi ile ilahiyat fakültesi öğrencilerin bu hususlarda düşüncelerini almaya ve kategorize etmeye yönelik olan bu çalışmamızla üniversite öğrencilerinin görüşlerini ortaya koyup çeşitli öneriler ışığında sonuca ulaşmayı amaçladık.

Tez hazırlama sürecimde bana daima rehberlik eden, engin birikim ve hoşgörüsüyle yolumu aydınlatan, değerli danışman hocam Dr. Öğretim Üyesi Erol KOÇOĞLU'na teşekkür ederim. Ayrıca fikirleri ile bana yol gösteren ve olumlu tutumlarıyla beni daima teşvik eden Prof. Dr. Mesut AYDIN' a ve bu dönem boyunca her türlü desteklerini gördüğüm Doç. Dr. Recep DÜNDAR ve Dr. Öğretim Üyesi Emine Meliha KURTDAS'a ve çalışmam süresince yardımlarını gördüğüm Dr. Öğretim Üyesi Şule EGÜZ'e ve Arş. Grv. Fatih KAYA'ya teşekkürü borç bilirim.

Murat SALUR

ÖZET
EĞİTİM VE İLAHİYAT FAKÜLTESİ ÖĞRENCİLERİNİN PERSPEKTİFİNDEN
GÖÇ VE MÜLTECİ MESELESİ

SALUR Murat

Yüksek Lisans, İnönü Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü,
Sosyal Bilgiler Eğitimi Bilim Dalı

Tez Danışmanı: Dr. Öğretim Üyesi Erol KOÇOĞLU

Haziran 2018, Sayfa: xiv + 124

Göç ve mülteci meselesine dünya tarihi açısından baktığımızda çok önemli sonuçlarının olduğunu ve bu sonuçlarının toplumlarda, ekonomiden siyasete, kültürel yapıdan toplumsal dinamiklere değin birçok açıdan derin izler bıraktığını görmemiz mümkündür. Önemli göç yolları üzerinde bulunan ülkemizde de göç ve mülteci akınlarından geçmişten günümüze dek ciddi anlamda etkilendiği söyleyebiliriz. Bu etkinin hala devam etmesi, göç ve mülteci meselesinin güncelliğini ve önemini korumasına neden olduğunu ifade etmek mümkündür.

Bu araştırmanın genel amacı, Malatya İnönü Üniversitesinde eğitim gören Eğitim Fakültesi ile İlahiyat Fakültesi öğrencilerinin göç ve mülteci meselesine ilişkin görüşlerini belirlemektir.

Karma modelin uygulandığı bu çalışmada nicel ve nitel araştırma yöntemlerinin her aşama ve boyutunda birlikte kullanıldığı karma desen kullanılması amaçlanmıştır. Araştırmanın evrenini, Malatya İnönü Üniversitesi oluştururken; örneklemini 2017-2018 eğitim-öğretim yılında İnönü Üniversitesi Eğitim Fakültesi ve İlahiyat Fakültesinde öğrenim gören 200 Eğitim Fakültesi ile 200 İlahiyat Fakültesi olmak üzere toplamda 400 öğrenci oluşturmuştur.

Araştırmanın teorik kısmı tamamlandıktan sonra Eğitim Fakültesi ile İlahiyat Fakültesi öğrencilerinin, göç ve mülteci meselesine yönelik görüşlerini almak üzere yarı yapılandırılmış görüşme formu ve beşli likert tipi ölçek hazırlanıp uygulanmıştır.

Araştırma sonucunda; Eğitim Fakültesi ile İlahiyat Fakültesi öğrencilerinin göç ve mülteci meselesine ilişkin birçok açıdan birbirinden farklı düşünce ve algıları sahip

oldukları saptanmıştır. Bölümlerin yanı sıra sınıf ve cinsiyet bazında da göç ve mülteci meselesine dair farklı algıların olduğu araştırma sonucunda elde edilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Göç, Mülteci, Eğitim Fakültesi Öğrencileri, İlahiyat Fakültesi Öğrencileri

ABSTRACTS

EDUCATION AND FACULTY OF THEOLOGY STUDENTS ' PERSPECTIVE IS A MATTER OF THE IMMIGRATION AND REFUGEE

SALUR Murat
Master Thesis, Inonu University, Institute of Educational Sciences
Social Studies Education Science

Thesis Supervisor: Asst. Assoc. Dr. Erol KOÇOĞLU

June 2018, Page: xiv + 124

When we look at a very important result of migration and refugee issues in terms of the history of the world and that this results in society, from economics to politics, we see that the cultural structure, social dynamics to mention left deep scars in many ways possible. Our country located on a major migration route can say that the immigration and refugee influx from the past until today seriously affected. This effect still continue, immigration and refugee issues and the timeliness of the reasons that it is possible to express the importance of the protection.

The overall objective of the research, Malatya Inonu Faculty of Theology Faculty of Education students studying with the University students to determine their views on immigration and refugee issues.

At each stage and size of the quantitative and qualitative methods applied in this study it is intended for use with the composite method using a mixed pattern. Research of our universe, Malatya, creating Inonu University; sample of the 2017-2018 academic year in Malatya Inonu University Faculty of Theology Faculty of Education is composed of students with the Faculty of Theology and included 200 students with a total of 200 students of the Faculty of Education.

After the research is completed the theoretical part of the Faculty of Education students and students of Faculties of Theology, nomadic and semi-structured interview form to receive their views on the refugee issue and the five-point Likert scale was prepared and implemented.

As a result of the research; It has been determined that the students of the Faculty of Education and the Faculty of Theology have different opinions and perceptions in many respects regarding immigration and the refugee issue. As a result of

research, there are different perceptions of immigration and the refugee issue, both in terms of class and gender.

Keywords: Immigration, Refugee, Students of The Faculty of Education, Faculty of Theology Students

İÇİNDEKİLER

O N A Y	İ
ONUR SÖZÜ	ii
ÖNSÖZ	iii
ÖZET	iv
ABSTRACTS	vi
TABLolar LİSTESİ	xi
ŞEKİLLER LİSTESİ	xiii
KISALTMALAR	xiv

BÖLÜM I	1
GİRİŞ	1
1.1. Problem.....	3
1.2. Araştırmanın Amacı.....	3
1.3. Araştırmanın Önemi	4
1.4. Araştırmanın Sınırlılıkları.....	4
1.5. Tanımlar.....	5
BÖLÜM II	6
KURAMSAL BİLGİLER	6
2.1. Göçün Tanımı	6
2.2. Tarihi Süreç Olarak Göç	8
2.3. Göçün Nedenleri	9
2.4. Göçün Sonuçları	11
2.5. Göçe İlişkin Kuramsal Yaklaşımlar.....	13
2.5.1. Ravenstein'in Göç Kanunları.....	13
2.5.2. Kesişen Fırsatlar Kuramı	15
2.5.3. İtme- Çekme Kuramı	16
2.5.4. Merkez Çevre Kuramı	18
2.5.5. İlişkiler Ağı (Network) Kuramı	18
2.5.6. Parekh'in Göç Kuramı Gruplandırması	21

2.5.7. Göç Olgusuna Yönelik Marksist Kuram	23
2.6. Göç Tipleri.....	26
2.6.1. Yönü İtibariyle Göç Tipleri	26
2.6.1.1. İç Göçler	26
2.6.1.2. Dış Göçler	27
2.6.1.2.1. İş Göçü.....	28
2.6.1.2.2. Mübadele Göçü.....	28
2.6.1.2.3. Beyin Göçü	29
2.6.1.2.4. Sığınma Göçü	30
2.6.2. Zaman Faktörü Açısından Göç Tipleri	30
2.6.2.1. Mevsimlik Göçler	30
2.6.2.2. Daimi ve Geçici Göçler	31
2.6.3. İrade Faktörü Açısından Göç Tipleri	32
2.6.3.1. Zorunlu Göçler.....	32
2.6.3.2. Gönüllü Göçler	33
2.7. Mülteci Meselesine Genel Bir Bakış	34
2.7.1 Mülteci, Sığınmacı ve Göçmen Kavramları	34
2.7.2. Uluslararası Hukuk Açısından Mülteciliğin Değerlendirmesi.....	36
2.7.2.1. 1951 Cenevre Sözleşmesi ve 1967 Protokolünde Mültecilerin Hukuki Durumu	36
2.7.2.2. 1969 Afrika Birliği Örgütü Sözleşmesi'nde Mültecilerin Durumu	39
2.7.2.3. 1984 Cartagena Bildirisi'nde Mültecilerin Durumu	41
2.8. Mültecilere Tanınan Haklar	42
2.8.1. Yaşama Hakkı.....	42
2.8.2. Eğitim Hakkı.....	43
2.8.3. Çalışma Hakkı.....	44
2.9. Türkiye'de Göç ve Mülteci.....	44
2.9. 1. Cumhuriyet Öncesi Dönemde Göç ve Mülteci.....	44
2.9. 2. Cumhuriyet Döneminde Göç ve Mülteci.....	46
2.10. Türkiye'de Göç ve Mülteci Meselesine İlişkin Yasal Düzenlemeler	49
2.10. 1. 1982 Anayasası.....	49

2.10.2. Türkiye’de Mültecilere İlişkin 1951 Cenevre Sözleşmesi İle 1967 New York Protokolü.....	50
2.10.3. 1994 İltica/Sığınma Yönetmeliği.....	52
2.10.4. Türkiye’nin İltica ve Göçe İlişkin Ulusal Eylem Planı.....	53
2.10.5. Türkiye’nin Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu.....	55
BÖLÜM III.....	58
YÖNTEM.....	58
3.1. Araştırmanın Modeli.....	58
3.2. Evren ve Örneklem.....	59
3.3. Verilerin Toplanması.....	59
1.4. Verilerin Analizi.....	59
BÖLÜM IV.....	60
BULGULAR VE YORUMLAR.....	60
4. 1. Verilerin Nicel Analizi.....	60
4. 1. 1. Araştırmanın Bulguları.....	60
4.1.1.1. Araştırmaya Katılan Kişilerin Özelliklerine İlişkin Betimsel Analiz Sonuçları	60
4.1.1.2. Açıklayıcı Faktör Analizi.....	61
4.1.1.3. Güvenilirlik Analizi.....	64
4.1.1.4. Normal Dağılım Analizi.....	65
4.1.1.5. Toplanan Verilerle İlgili Olarak Yapılan Fark Testleri.....	66
4.1.1.5.1. Cinsiyete Göre Oluşturulan Sınıflar Arasındaki Farklılıkların Araştırılması.	66
4.1.1.5.2. Bölüme Göre Oluşturulan Sınıflar Arasındaki Farklılıkların Araştırılması	67
4.1.1.5.3. Sınıfa Göre Oluşturulan Sınıflar Arasındaki Farklılıkların Araştırılması	68
4.1.1.6. Korelasyon Analizi.....	70
4. 2. Verilerin Nitel Analizi.....	72
4. 2. 1. Araştırmanın Bulguları.....	73
4.2.1.1. Araştırmaya Katılan Kişilerin Özelliklerine İlişkin Betimsel Analiz Sonuçları	73
4.2.1.2. Türkiye’de Göç ve Mülteci Sorununa İlişkin Etkilerin Durumu.....	74
4.2.1.3. Türkiye’de Mültecilerin Karşılaştıkları Problemlerin Durumu.....	76
4.2.1.4. Türkiye’deki Mültecilerin Yeni Problemleri Tetiklemesine İlişkin Durumu	78

4.2.1.5. Türkiye’deki Mültecilere Yönelik Açık Kapı Politikasına İlişkin Durumu	80
4.2.1.6. Türkiye’deki Mültecilere Vatandaşlık Hakkının Tanınmasına İlişkin Durumu	82

BÖLÜM V	84
SONUÇ VE ÖNERİLER.....	84
5.1. Sonuç	84
5.2. Öneriler.....	91

KAYNAKÇA.....	93
----------------------	-----------

EKLER	102
EK-1. BEŞLİ LİKERT TİPİ ANKET ÖLÇEĞİ.....	102
EK-2. GÖRÜŞME FORMU	105
EK-3. 1951 TARİHLİ CENEVRE SÖZLEŞMESİ	108

TABLULAR LİSTESİ

Sayfa No.

Tablo 1. 1812- 1989 Tarihleri Arası Anadolu'ya Göçler.....	45
Tablo 2. 1988- 1999 Tarihleri Arası Anadolu'ya Göçler.....	48
Tablo 3. Araştırmaya Katılan Kişilere Ait Özellikler.....	61
Tablo 4. Açıklayıcı Faktör Analizi.....	63
Tablo 5. Güvenilirlik Analizi	65
Tablo 6. Skewness ve Kurtosis Değerleri.....	65
Tablo 7. Cinsiyete Göre Farklılık Analizi	66
Tablo 8. Bölüme Göre Farklılık Analizi.....	67
Tablo 9. Sınıf - Levene Testi.....	68
Tablo 10. Sınıfa Göre Farklılık Analizi.....	68
Tablo 11. Sınıfa Ait Scheffe Testi Sonuçları.....	69
Tablo 12. Değişkenlerin Betimsel Bulguları.....	70
Tablo 13. Korelasyon Analizi.....	70
Tablo 14. Katılımcıların Doğum Yeri.....	71
Tablo 15. Araştırmaya Katılan Kişilere Ait Özellikler.....	73

ŞEKİLLER LİSTESİ

Sayfa No.

Şekil 1: Çizgi Grafik	62
Şekil 2: Çalışma grubu üyelerinin Türkiye’de göç ve mülteci sorununa ilişkin algıları	74
Şekil 3: Çalışma grubu üyelerinin Türkiye’deki mültecilerin karşılaştıkları problemlere ilişkin algıları	76
Şekil 4: Çalışma grubu üyelerinin Türkiye’deki mültecilerin yeni problemleri tetiklemesine ilişkin algıları	78
Şekil 5: Çalışma grubu üyelerinin Türkiye’deki mültecilere yönelik açık kapı politikasına ilişkin algıları	80
Şekil 6: Çalışma grubu üyelerinin Türkiye’deki mültecilere yönelik vatandaşlık hakkının tanınmasına ilişkin algıları	82

KISALTMALAR

AB: Avrupa Birliği

ABÖ: Afrika Birliği Örgütü

Akt.: Aktaran

Bas.: Baskı

BM: Birleşmiş Milletler

BMMYK: Birleşmiş Milletler Mülteci Yüksek Komiserliği

İCRES: International Conference on Research İn Education and Science

İHEB: İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi

MEB: Milli Eğitim Bakanlığı

N : Örneklem genişliği

P: Anlamlılık Düzeyi

s.: sayfa

s.s.: Standart Sapma

SPSS: Statistical Package for the Social Sciences

ss.: sayfa sayısı

Std. Sp.: Standart Sapma

TDK: Türk Dil Kurumu

X: Aritmetik ortalama

YUKK: Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu

BÖLÜM I

Bu bölümde ilk olarak araştırmanın problemine değinilmiştir. Sonraki aşamada ise araştırmanın amacı, önemi, sınırlılıklarına yer verilmiştir.

GİRİŞ

Göç, gerek ülkemiz ve gerekse dünya tarihi açısından her zaman önemini korumuş bir olgu olduğunu söyleyebiliriz. Çünkü nedenleri kadar sonuçları itibariyle de devletleri, toplumları veya bireyleri olumlu ya da olumsuz birçok açıdan etkilemiş ve neticeleri itibariyle sosyo-kültürel açıdan derin izler bırakmış bir süreç olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu süreç aynı zamanda dinamik bir yapıyı da içerir. Çünkü göç, tarihte olmuş bitmiş bir durum değil, halen de devam eden aktif bir yapı olarak varlığını sürdürmekte olduğunu ifade edebiliriz.

Göç, çok boyutlu ve karmaşık bir süreç olduğu için onu daha genel ve kuşatıcı bir yaklaşımla ele almak gerekmektedir. Çünkü tarihi süreç içerisinde ve günümüz dünyasında insanların göç etme nedenleri daima farklılık gösterdiğini söyleyebiliriz. Kişiler veya gruplar kimi zaman savaş veya çatışmalar yüzünden buldukları yerleri terk ederken, kimi zaman da ekonomik veya sosyal gerekçelerle bunu yapmışlardır. Ayrıca göçe katılan nüfusun bazıları kendi ülkesinin sınırları içerisinde yer değiştirirken bazıları da komşusu olduğu veya komşusu olmayan farklı bir ülkeye doğru yol almakta ve oralarda yaşamaya karar vermektedirler. Bunun yanı sıra, göç eden birey veya kitle, bazen kendi irade ve istekleriyle göç ettikleri gibi bazen de zorunluluk veya yapılan baskılardan ötürü yerlerini terk etmek mecburiyetinde kaldıklarını söyleyebiliriz.

Günümüzde ise genel itibariyle yapılan göçlere baktığımızda nedenleri olarak, işsizlik, savaş veya iç çatışmalar, bilim ve teknolojinin gelişmesiyle beraber artık insana duyulan ihtiyacın azalması ve onun yerini makinelerin alması böylece kırsal alanlarda yaşayan halkın kentlere doğru yol alması, politik istikrarsızlık, hızlı nüfus artışı, eğitim, sağlık veya genel olarak sosyal imkânlardan yoksun olmak gibi itici birtakım nedenlerden dolayı bu eksiklikleri gidermek maksatlı yapılan yer değiştirme hareketi; gidilecek yerin cazibedarlığı, alt ve üst yapı, eğitim, ulaşım, sağlık ve istihdam açısından iyi durumda olması nedeniyle buralara doğru göçlerin yapılması gibi birtakım nedenleri sıralayabiliriz.

Göçün seyrine baktığımızda genel olarak, az gelişmiş bölge veya ülkelerden çok gelişmiş bölge veya ülkelere doğru yapıldığını söyleyebiliriz. Göçlerin en önemli hususlardan biri de göçün çekici ve itici faktörleri olduğunu ifade edebiliriz. Özellikle kırdan kente göçün yukarıda sıraladığımız nedenler haricinde önemli bir diğer nedeni ise makineleşmeyle beraber tarımda çalışan nüfusun işsiz kalmasının yanı sıra toprakların miras yoluyla parçalanmasıyla da büyük şehirlere veya sanayi alanlarına doğru göçün yapılması kırsal alanlardaki itici faktörler arasında sayabiliriz.

Bunların yanı sıra, göçün tüm bu nedenlerine karşılık doğurduğu sonuçlar da bireyler ve toplumlar açısından oldukça önemlidir. Çünkü farklı kültür alanlarından, din ve dil açısından birbirinden farklılık gösteren birey veya grupların aynı ortamda bulunmaları ve ilişki halinde olmaları tabii olarak beraberinde uyum sorununu doğurabilir. Ayrıca, yoğun göç alan bölgelerde konut sıkıntısı ve bunun doğal bir uzantısı olan gecekondulaşmayı da beraberinde getirebilir. Böylece, bir yerleşim yeri sık nüfuslanırken başka bir yerleşim yeri de seyrek nüfuslanır ve buralardaki yatırımlarda o oranda farklılaşır. Bu farklılıkta dengesiz yatırımlar veya bölgeler arası yatırımlarda uçuruma neden olabilir.

Bu bağlamda, göçlerin birçok neden ve sonucunun bulunduğunu ifade edebiliriz. Özellikle kişilerin gerek kendi isteğiyle olsun gerekse zorlama neticesinde olsun bulunduğu ülkede baskı, şiddet veya zulüm görmesi nedeniyle başka bir ülkeye sığınması ve ülkesini terk etmek mecburiyetinde kalması mülteci meselesini doğurmuştur. Böylece binlerce insan, ailesiyle beraber evsiz hatta devletsiz duruma düşmüş ve çok zor şartlar altında hayatlarını sürdürmüşlerdir. Mülteci olgusunun da geçmişten bu yana çok sayıda örneklerin olduğunu ve günümüz dünyasında da adeta gündemden düşmeyen önemli meseleler arasında yerini aldığını söyleyebiliriz.

Hayata mültecilerin gözüyle bakmaya çalıştığımızda çok zor ve çekilmez yanlarının olduğunu söylemek mümkündür. Çünkü kendi vatanında onu koruması gereken devlet, üzerine düşen vazifeyi yapmayıp hatta onun ve ailesinin canına kast ederek ülke genelinde bir kaos ve şiddet ortamı yaratmış ve bunu çeşitli sebepler göstererek meşru kılmaya çalıştığını söyleyebiliriz. Mülteciler, kendi ve ailesinin hayatını kurtarabilmek için doğup büyüdüğü toprakları terk etmek durumunda kalıp hiç bilmediği, tanımadığı yeni ülkelere ve dillerini belki de dinlerini bilmediği yeni

toplumlara yelken açmıştır. Bu yeni yerde de dışlanmışlık duygusuyla ve zor şartlar altında hayata tutunmaya çalıştıklarını da söyleyebiliriz.

1.1. Problem

Araştırmanın problem cümlesi "Eğitim Fakültesi İle İlahiyat Fakültesi Öğrencilerinin Göç ve Mülteci Meselesine İlişkin Görüş ve Algıları Nasıl Değerlendirilmelidir?" şeklinde olup ana problem cümlesine bağlı olarak aşağıdaki alt problemler belirlenmiştir:

1. Eğitim Fakültesi öğrencilerinin algılarına göre göç ve mülteci meselesi nasıl değerlendirilmelidir.
2. İlahiyat Fakültesi öğrencilerinin algılarına göre göç ve mülteci meselesi nasıl değerlendirilmelidir.
3. Eğitim Fakültesi ile İlahiyat Fakültesi öğrencilerinin göç ve mülteci meselesine ilişkin görüşleri arasında nasıl bir bağlantı vardır.

1.2. Araştırmanın Amacı

Bu araştırmanın genel amacı, Malatya İnönü Üniversitesinde eğitim gören Eğitim Fakültesi ile İlahiyat Fakültesi öğrencilerinin göç ve mülteci meselesine ilişkin görüşlerini belirlemektir. Bu genel amaç çerçevesinde aşağıdaki sorulara cevap aranmıştır:

- ✓ Türkiye’de göç ve mülteci sorununun etkileri sizce nelerdir, açıklayınız?
- ✓ Türkiye’ye göç sonucu gelen mültecilerin Türkiye’de yaşadığı problemler nelerdir?
- ✓ Türkiye’ye gelen mültecilerin yeni problemlerin yaşanmasına zemin hazırladığını düşünüyor musunuz, neden?
- ✓ Sizce Türkiye’nin mültecilere yönelik uyguladığı açık kapı politikasının olumlu ya da olumsuz yönleri var mı, neden?
- ✓ Sizce Türkiye’ye sığınan mültecilere vatandaşlık hakkının tanınması gerekir mi, neden?

1.3. Araştırmanın Önemi

Tarihi süreç içerisinde göçleri incelediğimiz zaman, göçlerin sonuçları itibariyle milletleri hatta devlet ve devletlerin sınırlarının değişimine dek birçok kritik neticeler doğurduğunu görebiliriz. Bunun en bariz örneği olarak kavimler göçünü göstermek mümkündür. Çünkü bir çağı kapatıp yeni bir çağın açılmasına sebep olan bu muazzam olayın, farklı milletlerin ve çeşitli kültürlerin birbiriyle tanışmalarına, yeni devletlerin kurulmasına, önemli sınırların değişimine, farklı ve kuşatıcı olayların başlangıcına, imparatorlukların yıkılmasına, yeni din anlayışlarının yayılmasına ve yeni rejimlerin ortaya çıkmasına neden olduğunu ifade edebiliriz. Göçün tarihte bu denli önemli sonuçları doğurmasının yanı sıra günümüzde de birçok önemli olayların başlamasına ve önemli sonuçlar doğurmasına neden olduğunu söyleyebiliriz. Dinamik bir yapıya sahip olan göçün halen devam etmesi ve birçok ülkeyi etkilemesi, dünya çapında güncelliğini korumasına ve sürekli tartışma konusu olmasına neden olduğunu söylemek mümkündür. Ayrıca, göçlerin bir sonucu olarak mülteci meselesinin oluşması en az göçün etkileri kadar konuşulan, tartışılan diğer bir konu olarak mültecilik ve mülteci sorunlarını meydana getirmiştir. Hatta birçok uluslararası antlaşmada mülteciliği tanımlayan, mültecilik kavramlarını tanzim edim ve mültecilere bazı haklar tanıyan belgeler mevcut olduğunu görebiliriz.

Bu denli önem arz eden, güncel ve tartışmalara konu olan bu iki kavramın özellikle Eğitim Fakültesi ile İlahiyat Fakültesi öğrencileri tarafından ne şekilde anlaşıldığını ve nasıl tanımlandığını ortaya koymaya dönük olan bu çalışmamızla konuya yeni bir bakış açısı getirmesi ve farklı açıdan konuyu ele alıp incelememize olanak sağlaması bakımından önemli katkılar getireceğini söyleyebiliriz.

1.4. Araştırmanın Sınırlılıkları

Eğitim Fakültesi ile İlahiyat Fakültesi öğrencilerinin göç ve mülteci meselesine ilişkin görüşlerini belirlemeyi amaçlayan bu araştırma, genel olarak eğitim-öğretim kurumları kapsamında ele alınmıştır. Konu bakımından araştırma, Eğitim Fakültesi ve İlahiyat Fakültesi öğrencilerinin görüşleri ile sınırlandırılmıştır.

Yöntem bakımından nicel ve nitel verilerin birlikte analiz edildiği karma yönteminin kullanıldığı bu araştırma, beşli likert tipi anket ölçeği ve yarı yapılandırılmış görüşme formu ile sınırlı tutulmuştur. Araştırmanın çalışma grubu Malatya İnönü

Üniversitesi Eğitim Fakültesi ve İlahiyat Fakültesi öğrencileri oluşturmaktadır. Dolayısıyla, toplanan veriler bu iki fakültede araştırmaya katılan üniversite öğrencileriyle sınırlıdır.

1.5. Tanımlar

Göç: Göç bireylerin yaşamlarının geçtiği zamanın ve mekânın diğer bölümünün bütününe veya önemli bir kısmını yaşamak üzere, bir yerleşim yerinden başka bir yerleşim yerine veya alanına yaptıkları coğrafi bir yer değiştirme olayıdır (Lee, 1996: 16; Demir, 1997: 85; İçduygu ve Ünalın, 1998: 38).

Göçmen: Genellikle ekonomik sebeplerden ötürü kişilerin kendi iradeleriyle, baskı ya da şiddet olmadan başka bir ülkeye yasal yollarla girip yine yasal olarak o ülkeye yerleşmesi olarak tanımlayabiliriz.

Mülteci: Mülteci kavramı, 1936 yılında Devletler Hukuku Enstitüsü tarafından yapılan tanıma göre, “Vatandaşı olduğu devlet ülkesinde meydana gelen siyasi olaylar sonucunda, ülkesini iradesiyle veya zorla terk etmiş ve başka bir devletin vatandaşlığına geçmemiş ve herhangi bir devletin diplomatik korunmasından yararlanmayan kişidir.” Uluslararası sözleşmelerde tanımı yapılan mülteci deyimini hukuksal bir statüyü belirtmektedir (Aydoğan, 2006, s. 13; Ansen, 2012, s.42).

Sığınmacı: Tıpkı mülteci gibi sığınmacı da can güvenliğini temin etmek için, ülkesinde gördüğü zulmünden kaçan ya da zulüm göreceğine ilişkin haklı korkusu olduğunu ispatlayabilen kişiye denir. Ancak sığınmacı, mültecilik statüsünü resmi olarak kazanmamış kişi olarak karşımıza çıkmaktadır (Buz, 2004, s. 8).

BÖLÜM II

Bu bölümün ilk aşamasında göç kavramını tanımladık ve bu kavramın tarihi süreci, göçün nedenleri ve sonuçları, göçe ilişkin kuramsal yaklaşımlar ve göç tiplerini ele aldık. Daha sonraki aşamada ise mülteci meselesine genel bir bakış çerçevesinde; mülteci, sığınmacı ve göçmen kavramları ile mültecilere tanınan hakları ele aldık. Son aşamada ise Türkiye’de göç ve mülteci meselesini birçok boyutta ele alıp bu boyutları değerlendirdik.

KURAMSAL BİLGİLER

2.1. Göçün Tanımı

Göç kavramını tek bir tanımla açıklamak oldukça güçtür. Ayrıca, göç kavramına yalnızca bir pencereden bakmak onun tanımını ve içeriğini sınırlandırmak anlamına geldiğini söyleyebiliriz. Bilimsel kaynaklara baktığımızda göç ile alakalı yapılan birbirinden farklı çok sayıda tanımla karşılaşmaktayız. Bu farklılığın sebebi olarak, bilimlerin birbirinden farklı amaç ve yöntemlerini gösterebiliriz. Tanımlardaki bu farklılık ise kendi literatüründe göçü tanımlayan her bir bilimin veya alanın kendi açısından onu yorumlamasından kaynaklandığını söyleyebiliriz.

Dolayısıyla göç olgusu demografik, ekonomik, siyasi, psikolojik, antropolojik ve sosyolojik içeriklere sahip olması nedeniyle çok yönlüdür (Yalçın, 2004:3) ve bu çeşitlilik yapılan tanımlara da yansımıştır. Şöyle ki:

Türk Dil Kurumu (TDK) Türkçe Sözlüğündeki tanımına göre göç; ekonomik, toplumsal veya siyasi sebeplerle bireyler ile toplulukların bir ülkeden başka bir ülkeye, bir yerleşim yerinden başka bir yerleşim yerine gitme işi, taşınma, hicret, muhaceret olarak tanımlanmaktadır (tdk.gov.tr, 2017).

Göç, bireylerin yaşamlarının geçtiği zamanın ve mekânın diğer bölümünün bütünü veya önemli bir kısmını yaşamak üzere, bir yerleşim yerinden başka bir yerleşim yerine veya alanına yaptıkları coğrafi bir yer değiştirme olayıdır (Lee, 1996: 16; Demir, 1997: 85; İçduygu ve Ünalın, 1998: 38).

Akkayan (1979:20) ‘Göç ve Değişme’ isimli eserinde göçü, “kişilerin hayatlarının gelecekteki kısmının tamamını veya bir kısmını geçirmek üzere bir iskân

ünitesinden (köy, kasaba, kent gibi) diğerine yerleşmek kaydıyla yaptıkları coğrafik bir yer değiştirme olayıdır.” Şeklinde tanımlanmaktadır.

Marshall’a göre göç, yeni yerleşim alanlarına veya farklı ülkelere ve toplumlara, birey veya grupların kalıcı olmak amacıyla yapılan tüm hareketlerdir (1999, s.685). Göç, kişinin, yeni koşullara daha iyi uyum sağlayabilmek amacıyla ya da doğal, ekonomik, siyasal vb. zorunluluklar sonucunda, yaşadığı toplumu ve yerleşim yerini değiştirmesi olayına verilen genel addır (Karahana, 2006, s.10).

Diğer bir deyişle göç veya göç hareketi, bölgeler, ülkeler veya kıtalar arasındaki yerleşim yeri değişiklikleri olarak tanımlanabilir. Göçün tanımına, mesafe boyutuna ek olarak, zaman ve kalıcılık boyutu da eklenebilir (Ünalın, 1998, s.91).

Ekonomik, politik, ekolojik, bireysel veya kültürel gibi sebeplerden dolayı bir yerden başka bir yere kalıcı veya geçici iskân hareketi olan göç, ülke içerisinde gerçekleşiyorsa, bölgeden bölgeye; kıtalar veya ülkeler arasında gerçekleşiyorsa, ülkeden ülkeye nüfus değişimleri gerçekleşir. Bu değişim göçü alan bölge veya ülkenin nüfusunda artış sağlarken, göçü veren bölge veya ülkenin nüfusunda azalış meydana getirir. Bunun yanı sıra göç, kadın-erkek veya genç-yaşlı gibi nüfusun yapısını önemli oranda değiştirir (Ozankaya, 1984; Akkayan, 1979).

Kısaca coğrafi mekân değişikliği olarak tanımlanan göçün, birçok nedeni ve sonucu bulunmaktadır. Ekonomik, siyasal, kültürel vb. nedenlerden dolayı bir yerden başka bir yere gitmek gibi nedenleri olan göçün; kısa, orta ve uzun süreli veya geçici ve kalıcı boyutları olan göç, sonuç itibariyle ülkelerin veya bölgelerin kültürel, toplumsal ve ekonomik yapılarında büyük bir değişim meydana getirir (Ozankaya, 1984, s. 235; Yalçın, 2004, s. 13; Özer, 2004, s. 11).

Göçle ilgili yapılan tanımlar birbirinden farklılık gösterse de temelde ortak unsurun coğrafi mekân olarak yer değiştirme olduğunu söyleyebiliriz. Bu yer değiştirme, mesafe ya da zaman bakımından kısa olabileceği gibi sınırları aşan, uzak mesafeler şeklinde de olabilir. Bu bağlamda göç, birtakım sebeplerden ötürü, bireylerin ya da grupların iskân ettikleri bölgelerden uzak ya da yakın diğer bölgelere gerçekleştirdikleri uzun süreli bir mekân değişikliği hareketleridir (Gişi, 2007, s.4).

Tanımlardan hareketle; göçün, birçok boyutunun bulunduğu, kapsamının çok geniş olduğu, nedenleri ve sonuçları itibariyle kişileri, toplumları ve ülkeleri önemli

oranda etkilediği söylenebilir. Ayrıca, tanımlardan göçün ortak bir unsuru üzerinde önemle durulmuştur. Şöyle ki; göçün coğrafi bir mekân değiştirme hareketi olduğu, kısa, orta ve uzun süreli boyutları olduğu, ikamet etme bakımından geçici ve kalıcı yönlerinin yanı sıra kültürel ve toplumsal olarak bireyleri ve ülkeleri etkilediğini söyleyebiliriz.

2.2. Tarihi Süreç Olarak Göç

Bireysel veya kitlesel hareketlilik olarak tanımlanan göç, insanlık tarihi kadar eski bir kavram olduğunu söylemek mümkündür. İnsanlar ilkçağlarda savaşlar, çatışmalar, doğal afetler ve kıtlık gibi nedenlerden ötürü mevcut mekânlarından ayrılmış ya da ayrılmak mecburiyetinde kalmışlardır. Daha sonraki süreçlerde de göç bir şekilde var olagelmıştir ve bundan ötürü insanlar göç etmek zorunda kalmışlardır. Dinamik bir yapıya sahip olan göç halen de devam etmektedir. İnsanların farklı sebeplerden dolayı farklı bölgelere, yörelere veya ülkelere göç ettiklerini söyleyebiliriz.

Sosyal, siyasal, ekonomik, kültürel veya ekolojik sebeplerden dolayı yapılan göçlerin zorunlu veya gönüllü, kısa süreli veya uzun süreli, ülke içinde veya ülkeler arasında gerçekteğiğini söyleyebiliriz. Özellikle içinde bulunduğumuz çağda, bilimin ve teknolojinin her gün hızla geliştiği ve ilerlediği küreselleşen bu dünyada göç kavramı daha da önem kazanmıştır. Ulaşım ve iletişim alanlarında yapılan yenilikler ve devrim niteliğinde sayılabilecek hızlı gelişmelerin insanların veya nesnelerin hem ülke içinde hem de ülke dışında hızlı bir şekilde dolaşımına imkân sağladığını görebiliriz. Böylece ülkeler arasında insanların çeşitli amaçlarla göç etmesinin ve bulunduğu yeri terk etmesinin hızlandığını ve yaygınlaştığını söyleyebiliriz.

Bunların yanı sıra, göç edenler, göç ettikleri yerlerde farklı uyum problemleri yaşamaları da olasıdır. Çünkü göç sonucunda bir arada yaşamak zorunda kalan kişilerin yeni durumlarına ayak uydurması ve toplumsal uyumsamanın gerçekteğiği güçleşmektedir. Dolayısıyla, göç, bu yönüyle kişileri yeni bir topluluğuna ulaştıran ardından da farklı sorunlarla karşı karşıya getiren bir süreç olarak karşımıza çıkmaktadır (Tekeli, 1998, s.10).

Farklı sebeplerden dolayı yapılan göç olayları, farklı toplumların ve kültürlerin bir arada bulunma zorunluluğunu da doğurmuştur. Burada olabilecek muhtemel

çatışmayı en aza indirmek ve bunlar arasında uyumu ve uzlaşmayı en üst düzeyde tutabilmek için gerekli çalışmaların yapılmasının önemli olduğunu ifade edebiliriz.

2.3. Göçün Nedenleri

Göç, çok boyutlu ya da çok katmanlı kompleks ve girift bir yapıya sahip olduğunu söyleyebiliriz. Göçün başlama tarihi olarak insanlığın ilk devirlerine kadar geriye götürmek mümkündür. İnsanlar ilk devirlerden bu yana sürekli göç etmişlerdir. Ancak, bu göç zaman içerisinde yapıma nedenlerinde farklılıklar olmuştur. İlk devirlerde soğuktan korunmak ve yiyecek bulma gibi sebeplerden ötürü yapılan bireysel veya kitlesel göç hareketleri, sonraki devirlerde daha farklı gerekçelerle ve karmaşık nedenlerle yapıldığı gözlemlenmektedir. Ayrıca, göç dinamik bir yapıya sahip olduğu için halen de devam eden bir kavram olarak karşımıza çıkmaktadır.

Göç kavramı kadar karışık ve çok boyutlu bir diğer unsur da göçe neden olan sebeplerdir. İnsanlarının buldukları toprakları terk ederek başka topraklara göç etmesinin temelinde birçok neden yer alır. Bu nedenlerin başlıcaları, ekonomik, sosyal, psikolojik, siyasal ve doğal faktörler (Mutluer, 2003, s.11) şeklinde bunları sıralamak mümkündür.

Yapılan göçler incelendiğinde gerek ülkeler arası olsun ve gerekse bir ülkenin kendi sınırları dâhilinde olsun göçlerin genellikle ekonomik gerekçelerle yapıldığını söyleyebiliriz. Çünkü ülkeler arası yapılan göçler hem beyin göçü hem de iş göçü gibi önemli göç tiplerinin yapıma sebebi temelde ekonomiktir ve yönü gelişmemiş veya gelişmekte olan ülkelere doğru gerçekleştiğini söyleyebiliriz. Aynı durum ülke sınırları dâhilinde de geçerli olduğunu görebiliriz. Çünkü ülke sınırları içerisinde meydana gelen iç göçlerin çok büyük bir kısmı kırdan-kente şeklinde yapılır. Yani ekonomik olanaklarının sınırlı olduğu bölgeden daha gelişmiş ve ekonomik açıdan daha ileri başka bir bölgeye göç şeklinde karşımıza çıktığını söyleyebiliriz.

Bunların yanı sıra, göçe neden olan birçok itici ve çekici faktörlerden söz etmemiz mümkündür. Örneğin, göçlerin itici faktörlerinden siyasal baskılar, ekonomik açıdan yetersizlik, çevresel sorunlar ve demografik unsurlar yer alırken, buna karşılık göç alan yerlerin çekici özelliklerini şu şekilde sıralamak mümkündür; hayat standartlarının yüksek olması, fırsatlar, kişisel güvenlik, özgürlük ve bağımsızlık şansı ile

eğitim ve kültürle ilgili fırsatlar gibi sosyal ve ekonomik olanaklar olarak sıralamak mümkündür (Tümertekin ve zg, 1998, s.314).

Kısaca, ge neden olan faktörleri çeşitli temalar altında toplayabiliriz. Şöyle ki; ekonomik, siyasi, sosyal veya kültürel, eğitim, güvenlik gibi beşeri sebeplerin yanı sıra volkanik patlamalar, depremler, çığ veya heyelan olayları ve kuraklık gibi doğal afetlerde gn meydana gelmesine sebep olan faktörler arasında sıralayabiliriz.

G ile alakalı temel kavramlardan olan gn itici ve çekici faktörlerini biraz daha açacak olursak bu hususta Şunları ifade edebiliriz; tarihi süreçte bazı dönemlerde bireyleri veya toplumları derinden etkileyecek önemli birtakım olaylar meydana gelmiştir. Kuşkusuz bu dönemlerden biri de sanayi devrimidir. Sanayi devrimi ile birlikte dünyanın adeta bir değişim ve dönüşüm yaşadığını söyleyebiliriz. Makine gücünün, kol gücünün önüne geçtiği, üretim hızla arttığı bir süreç olan sanayi devrimi, beraberinde göçü de tetiklediğini söyleyebiliriz.

Fabrikaların büyük şehirlerde kurulduğu, sanayi merkezlerinin dolayısıyla iş ve istihdam alanının şehirlerde yoğunlaştığı bir ortamda tabii olarak bu imknlerden yoksun veya bu imknlara nazaran daha düşük bölgelerde yaşayan halkın buralara yönelik gleri de kaçınılmaz olmuştur. Çünkü makinelerin yaygınlaşması özellikle kırsal alanlarda yaşayan insanların iş bulamamak gibi birtakım problemler yaşadıkları gözlemlenmiştir. Bunun sebebi olarak da onlarca insanın yaptığı işi, bir aracın veya makinenin tek başına daha kısa sürede yapması, dolayısıyla geri kalan kesimin boşta kalmasına neden olduğunu söyleyebiliriz.

Bu bağlamda, Kocaman ve Beyazıt (1993, s.2) Şunları ifade etmektedir; Sanayileşme ve tarımda makineleşme, bireyleri ge sevk eden önemli ekonomik gerekçeler olmuştur. Dolayısıyla bunun neticesinde kırsal bölgelerde yaşayan halk işsizlik sebebiyle buldukları yerleri terk ederek kentlere doğru göç etmişlerdir. Çünkü tarımda kullanılan makineler veya genel olarak teknolojik gelişmeler insanlara olan ihtiyaı azaltmıştır. Böylece, sanayi alanlarının yoğunlaştığı veya iş imkânlarının iyi olduğu bölgelere insanların göç etmesi hızlanmıştır.

Bunların yanı sıra, insanların g etmesini etkileyen veya kolaylaştıran önemli bir diğer husus ise günümüzde ki ulaşım ve iletişim alanlarındaki hızlı gelişmeler olduğunu söyleyebiliriz. Ulaşımın çok hızlı geliştiği günümüz dünyasında, insanların

yeni yerleri görme isteğiyle beraber, gerek ülkeler arasındaki göç (dış göç) gerekse ülke sınırlarındaki göçte (iç göç) önemli derece artışlarının olduğunu ifade edebiliriz.

İçduygu (1998, s.217) göçe sebep olan faktörler hakkında şunları ifade etmektedir; göçün seyri az gelişmiş bölge ya da ülkelerden çok gelişmiş bölge ya da ülkelere doğru gerçekleşir. Köyden şehre veya kırdan kente göçün en önemli nedenleri arasında kırsal alanlardaki hızlı nüfus artışı, topraktaki düşük verimlilik veya yetersiz toprak, miras yoluyla toprağın küçük parçalara ayrılması ve bazı kesimlerde sıklaşması, doğal afetler, tarımda makineleşme ve politik veya etnik birtakım baskılar olarak gösterilebilir. Ayrıca, nüfusu şehirlere çeken oldukça önemli sebepler vardır. Örneğin, şehirlerdeki sağlık veya eğitim olanaklarının gelişmiş olması, ulaşım veya iletişim imkânlarının iyi olması ve hayat standartlarının yüksek olması gibi etmenleri sıralayabiliriz.

2.4. Göçün Sonuçları

Yukarıda da değindiğimiz gibi, göç çok katmanlı ve çok boyutlu girift bir yapıya sahiptir. Dolayısıyla en az nedenleri kadar, doğurduğu sonuçların da insanlar veya toplumlar için önemli olduğunu görebiliriz. İnsanları buldukları yerden başka yerlere sevk eden nedenler oldukça çeşitlilik gösterebilir. Aynı çeşitlilik göç veren yer ile göçü alan yer içinde geçerli olduğunu söyleyebiliriz. Kişilerin yıllarca yaşamlarını sürdürdükleri yerden başka yere göç etmesi beraberinde birçok değişikliği de doğurur. Bu değişiklikler olumlu olabildikleri gibi olumsuz sonuçlar da meydana getirebilir.

Tekeli (1998, s.10) göçü, bireylerin veya grupların yeni ve önceki durumlarına kıyasla farklı sosyal veya kültürel bir mekâna tekrardan adaptasyon problemleriyle yüz yüze bırakan bir nüfus hareketi şeklinde tanımlamaktadır. Sosyolojik açıdan da önemli olan bu mesele, içinde bulunduğu ve yaşamının önemli bir kısmını geçirdiği yerleşim yerinden başka bir yerleşim yerine gitmesi, yeni sosyal ilişkiler kurmasını gerektirdiğinden bu da beraberinde birçok uyum problemlerini doğurabilir. Bu uyum probleminin hem göç eden bireyler tarafından hem de göç ettiği yerdeki bireyler tarafından da önemli bir durum teşkil ettiğini görebiliriz.

Göçün doğurduğu sonuçlar kırdan kente gidildikçe daha da bariz bir hal almakta ve bu da nüfustaki değişimlerin, sosyal ve kültürel dönüşümlerin yapısına etki etmektedir. Bu çerçevede, klasik toplum yapısından modern toplum yapısına yönelen bu

geçiş süreci neticesinde yeni toplum yapıları meydana gelmektedir. Aynı zamanda bu sürecin neticeleri olarak gecekondulaşma, kentleşme veya çarpık kentleşme gibi olgularda karşımıza çıkmaktadır (Akgür, 1997, s. 42).

Göçlerin çok sayıda sonuçları bulunmaktadır. Bu sonuçlar hem birey açısından hem de toplum açısından önemli nitelikler barındırır. Öncelikle ekonomik anlamda ülkedeki dengesiz kaynak dağılımı göçü tetikleyerek bireysel veya kitlesel nüfus hareketlerine neden olur. Böylece bölgeler arasında nüfus dengesizlikleri oluşur. Bir yerleşim yerinde nüfus bakımından aşırı yoğunluk oluşurken başka bir yerleşimde yerinde ise bunun tam tersi meydana gelir ve demografik dengesizlikler oluşur. Ayrıca yatırımların kırsal alanda yeterince yapılmaması sonucunda buralardan göç eden kitle şehirlerde gecekondulaşma ve çarpık kentleşmeye sebep olur. Dolayısıyla bu da beraberinde konut sıkıntısını ve birçok sosyal, eğitim ve sağlık alanlarında yeteri düzeyde hizmetin sağlanamamasını doğurur. Bunun yanı sıra iş bulabilmek amacıyla şehre göçen nüfusun kalabalıklaşması neticesinde buralarda da iş bulamaması ve işsizlik sorunun ortaya çıkmasına neden olabilir (Ceran, 2011, s. 3).

Kırdan- kente göç neticesinde bireylerin çalışma alanlarında da değişimler meydana gelir. Örneğin köylerde genellikle tarım ve hayvancılık işleriyle uğraşan insanlar şehirlere yerleştikten sonra bu gibi işlerde çalışma durumlarının olmaması sebebiyle genellikle kol ve beden gücü gerektiren işlerde çalışarak geçimlerini sağlamaya çalıştıklarını söyleyebiliriz. Bu bağlamda fabrikalarda işçi veya inşaat sektöründe amele gibi birtakım alanlarda çalışmalarını sürdürdüklerini ve bu da genellikle zor şartlar altında çalışmak durumunda kaldıklarını söylemek mümkündür.

Daha genel bir ifadeyle göçün sonuçlarına ve doğurduğu sorunlara değinecek olursak: Nüfusun belli yerlerde örneğin sanayinin yoğunlaştığı büyük şehirlerde veya iş ve istihdam olanaklarının diğer bölgelere nazaran yoğun olduğu yerleşim yerlerinde nüfusun hızla artışı ve buraların yoğun nüfuslu bölgeler haline alması, ülke genelindeki hem devlet hem de özel şirketlerin yatırımların buralara yönelmesine sebep olur. Bu da beraberinde kırsal kesimlerdeki yatırımları azaltarak, yatırımların orantısız dağılımına neden olur. Ayrıca hızla büyüyen sanayi alanları şehrin içinde kalması ve bu da hava ve gürültü kirliliği gibi birçok olumsuzlukları beraberinde getirmesi anlamını taşımaktadır. Nüfusun belli başlı alanlarda yoğunlaşması konut sıkıntısını doğurarak çarpık kentleşme ve gecekondulaşma sorunlarını beraberinde getirir. Alt ve üst yapı hizmetlerinde

yetersizliklerin ortaya çıkması ve kentlerde işsizlik oranının artmasında göçün yarattığı diğer sonuçlar arasında gösterebiliriz (Ceran, 2011, s. 4).

Bunların yanı sıra, göçün doğurduğu farklı sonuçlarda bulunmaktadır. Örneğin, göç sonucunda farklı dinden, dilden, ırktan ve hayat tarzlarından insanların bir arada yaşama ve aynı ortamı paylaşma durumları da ortaya çıkar. Bu da etnisite kavramıyla tanımlanır (Yalçın, 2004: 76–78). Yeni ve farklı ilişkiler uyum problemlerini de meydana getirebilir. Ancak zamanla bu problemler aşılmıca farklı hayat tarzların ortak payda da birleşmesi bir sosyal ve kültürel zenginlik olarak karşımıza çıkabilir.

Göç, esasında göç eden ailenin göç ettiği yerde tutunabilme çabası olarak da nitelendirilebilir. Özellikle göç eden ailede en çok çocuklar ve kadınlar etkilendiği bilinen bir gerçektir. Çünkü çocuk ailesinin geçimine katkı sağlamak amacıyla okul zamanı dışında hatta birçoğu okulu bırakarak dışarıda farklı işlerde çalışır. Kadın ise bu süreçte gerek bireysel ve gerekse toplumsal olaylardan etkilenme bakımında ele aldığımızda en az çocuklar kadar etkilenen kesim olarak karşımıza çıkmaktadır. Çünkü kırsal kesimlerde kadına biçilen rol ile kentlerde kadının rolü arasındaki uçurumdan dolayı büyük bir uyumsuzluk yaşadığı ve bu da kadına ve onun hayatına ciddi anlamda tesir ettiği bilinen bir durumdur (Bal,1999, s.59).

2.5. Göçe İlişkin Kuramsal Yaklaşımlar

Göç olgusunu, sebep ve sonuçları, kapsadığı alanlar, türleri veya tipleri ve etkinlik alanları itibariyle oldukça geniş ve kompleks bir niteliğe sahip olması nedeniyle bir tek kuramla açıklamaya çalışmak mümkün olmayabilir. Dolayısıyla göçe ilişkin sağlam ve tutarlı bir şekilde analiz yapmak ve onu doğru değerlendirmek için birden fazla kuramı irdelemek ve kuramlar arasındaki temel prensipleri anlayamaya çalışmak bu hususta bize daha sağlıklı zihinsel şemalar sunmaya yardımcı olabilir. Bu doğrultuda aşağıda göçe ilişkin farklı kuramlar ele alınarak konunun daha iyi anlaşılması sağlanılmaya çalışılmıştır.

2.5.1. Ravenstein’in Göç Kanunları

İngiliz coğrafyacı E. G. Ravenstein tarafından 1885 yılında ‘*Göç Kanunları*’ (*The Laws of Migration*) olarak nitelendirilen makale, göç kuramları açısından bilinen ilk bilimsel çalışmadır (Yalçın, 2004, s. 22; Yıldırım, 2010, s.17; Çiçekli ve Demir, 2013, s. 44; Özyakışır, 2013, s.45; Eraldemir, 2013, s.7). 19. Yüzyılın sonlarına doğru

meydana gelen sosyo-ekonomik gelişmeler bu çalışmanın kuramsal alt boyutunu oluşturmanın yanı sıra temelde sanayileşme ve ona bağlı olarak gelişen kentleşme olgusuna dayanmaktadır (Özyakışır, 2013, s.45).

Göç kuramları açısından bilinen ilk çalışma olan ve 1885 yılında Ernest George Ravenstein tarafından yazılan '*Göç Kanunları*' adlı makalede 7 tane göç kanunu ortaya atılmıştır. Bu kanunları şu şekilde özetlemek mümkündür (Yalçın, 2004, s. 22; Çağlayan, 2006, s.16; Özyakışır, 2013, s. 46):

- ✓ Göçmenlerin çoğunluğu sadece kısa mesafeli bir yere göçer. Sonucunda gidilen yerde göç dalgalarına neden olan bir nüfus yer değişimi olur. Göç dalgalarının yönü göçmenleri de içine alacak büyük endüstri ve ticaret merkezlerine doğrudur.
- ✓ Bir kentte meydana gelen hızlı ekonomik gelişme karşısında, kentin yakın çevresindeki bölgelerden göçmenler hızla bu kente gelirler. Böylece kırsal kesimlerde meydana gelen nüfus azalması daha uzak bölgelerden gelen göçmenler tarafından doldurulur. Bu durum hızla gelişen kentin kendisini tüm ülkede hissettirmesine kadar basamaklı bir şekilde devam eder ve dolayısıyla göç tüm ülkede hissedilir.
- ✓ Göç, kendi başına amaç olamaz yani, bireyler göç amacıyla yer değiştirmezler. Kentte gelişen ekonomi ve ticaret olanaklarından faydalanmak, göç edecekler için amaçtır. Bu nedenle, hem göç sonucunda oluşan yayılma süreci hem de bu yayılmayı yutan süreç, amaç bakımından uyum göstermekte ve her iki süreç ancak göçle amacına ulaşabilmektedir. Kentte gelişen ekonomi göçle ihtiyaç duyduğu işgücüne kavuşacak ve bireyler de göç sonucunda bu işlere yerleşebilecektir.
- ✓ Her göç dalgası, bunu karşılayan bir karşı dalga meydana getirmektedir. Burada önemli olan, yoğun göç alan yerleşim birimlerinin, aynı zamanda göç de vermesidir.
- ✓ Uzun mesafeye göç edenler daha çok büyük endüstri ve ticaret merkezlerini tercih etmektedirler. Ravenstein, burada göçün yönünü bir kez daha

tekrarlamaktadır. Kısa mesafeli göçler daha çok basamaklı bir şekilde gerçekleşeceğinden, doğrudan doğruya endüstri ve ticaret merkezlerine yönelik göç, ilgili kente uzak olan yerleşim birimlerinden olmayacaktır.

- ✓ Kent yerlileri, kırsal kesim yerlilerine göre daha az göç etme eğilimindedir. Dolayısıyla, göç alan bir kentin yerlilerinin göçe eğilimli olduğunu savunmak doğru olmayacaktır. Kendilerini kentin sahibi gören insanların, kentin daha fazla işgücüne ihtiyacı olduğu bir süreçte, kentten göçme eğilimine girmesi hiçbir zaman düşünülemez.
- ✓ Erkeklerle nazaran kadınlar göçe daha çok meyillidir. Ravenstein'in göçle alakalı diğer tespitleri de mevcuttur. Bu tespitlerin en önemlilerinden biri de kuşkusuz, göçün daima katlanarak devam etmesidir. Göçün bu sürekliliği, insanoğlu var olduğu sürece devam edecektir. Bunun temel sebebi ise, üretim yerlerinin ve ticaret merkezlerinin daima artış göstermesidir.

2.5.2. Kesişen Fırsatlar Kuramı

Ravenstein'in ortaya attığı göç kanundan sonra, 1940 yılında Samuel A. Stouffer tarafından '*Kesişen fırsatlar*' kuramı ortaya atıldı (Yalçın, 2004, s. 22; Özyakışır, 2013, s. 48; Yıldırım, 2010, s.17).

Bu kurama göre, göç eden kesimin büyüklüğü temelde göç ettikleri yerlerin ekonomik, sosyal, eğitim, sağlık vb. gibi alanlardaki fırsatlarla doğru orantılıdır. Mevcut yerden, göç edilmesi hedeflenen yere iş olanakları ve istihdam fazla ise o oranda göç daha fazla olacaktır (Çiçekli ve Demir, 2013, s. 45). Dolayısıyla bu kuram belli bir uzaklığa göç eden insanların sayısının, gittikleri yerdeki fırsatların çokluğuyla orantılı olduğunu vurgular (Yalçın, 2004, s.28).

Bir yerleşim yerindeki olanaklar ne kadar fazlaysa, oraya göç eden kişi sayısı da o denli fazla olur. Bir başka deyişle; göç edilen yerlerdeki istihdam olanaklarının veya diğer ekonomik fırsatların göç eden kişi sayısını doğrudan olumlu yönde etkiler. İş imkânlarının çok olması ve bu imkânlar beraberinde çok sayıda fırsat doğurması kitlesel olarak göçlerin oluşumunu sağlar ve göç hareketleri hızlanır (Çağlayan, 2006, s. 97; Özyakışır, 2013, s. 48).

Temelde çok kısa bir açıklama barındıran bu kuram, görüldüğü üzere göçü matematiksel bir şekilde açıklamaya çalışmaktadır. Kentlerdeki fırsatların sayısının nasıl hesaplanacağı konusunda bir açıklama getirmemekle beraber, büyük kentlere göçenlerin “Nasılsa bize göre de bir şey vardır” fikrini taşımaları nedeniyle, gidilecek yerde fırsatların fazla olduğunu bir şekilde bilindiği anlamına gelmektedir. Bu kuramda, temelde göçülen kentlerdeki fırsatların yapısının durağan değil dinamik bir yapıda olduğu vurgulanır. Göç edenlerin göç ettikleri kentlerde bir müddet sonra kendi fırsatlarını kendileri yarattığı gözlemlenir. Örneğin, kente gelen bir göçmenin bir süre sonra kendi lokanta veya atölyesini açıp kendi işinin patronu olarak iş yerinde birçok işçi çalıştırabilir (Yalçın, 2004, ss.28-29).

Göçün meydana gelmesi her ne kadar göçülen yerlerdeki fırsatlar ve bu fırsatların doğal sonucu olarak doğurduğu avantajlara bağlı ise de göçülen mekânın uzaklığı da göçü o derece etkiler. Eğer göç edilen yer yakınsa bu göçü hızlandırır. Yakın değilse göçü yavaşlatır ya da göçü engeller. Bu kapsamda, sınır ve göç politikaları ile sınırların fiziki durumu göçün seyrini, göç yollarını, göçmen tiplerini etkileyecektir. Göçülecek ülke ya da şehir ne kadar uzaksa göç esnasında çekilen sıkıntılarda o denli artacaktır. Bu da yasal ya da yasa dışı yollarla göçe eden kişilerin göz önünde bulundurduğu bir durumdur. Dolayısıyla göçülen yerlerdeki fırsatların çokluğu kadar göçün mesafesi de önemli bir durumdur (Çiçekli ve Demir, 2013, s. 45).

2.5.3. İtme- Çekme Kuramı

Yukarıda sözü edilen iki kuram yaklaşımı etkisi günümüzde de hissedilen ve birçok araştırmanın dayanak noktası olan itme-çekme (push-pull) teorisi izlemiştir. Bu kuramın formülasyonunu, Everett Lee, 1966 yılında yayınladığı *'Bir Göç Teorisi'* (*A Theory of Migration*) adlı makalesinde yapmıştır (Yalçın, 2004, s. 30). İtme-Çekme kuramını göçü etkileyen unsurlar olarak değerlendirip literatüre kazandıran Lee, Ravenstein'dan esinlenerek bu kuramı oluşturmuştur (Eraldemir, 2013, s.9). İtici (push) ve çekici (pull) faktörler göçü açıklama noktasında, özellikle de sebeplerini açıklamada çokça başvurulan iki önemli argümandır (Özyakışır, 2013, s. 48).

Everett Lee'nin geliştirdiği bu kurama göre, göçü tetikleyen itici sebepler olduğu gibi göçenleri kendine çeken çok sayıda sebepler de bulunmaktadır. Yaşanan yer ve gidilmesi planlanan yerle ilgili faktörle ile çeşitli engeller ve bireysel faktörler göçe karar vermede belirleyici faktörlerdir (Çiçekli ve Demir, 2013, s. 45).

Lee'ye göre göç olayında 4 temel faktör bulunmaktadır, bunlar (Yalçın, 2004, s. 30; Çağlayan, 2006, s.19):

- ✓ Yaşanan yerle ilgili faktörler,
- ✓ Gidilmesi düşünülen yerle ilgili faktörler,
- ✓ İşe karışan engeller,
- ✓ Bireysel faktörlerdir.

Lee'nin kuramı orijin, yani başlangıç yeri; varılacak hedef, yani göç edilecek yer; bir de bu ikisi arasında ortaya çıkabilecek engeller olmak üzere üç eksen de şekillenmektedir. Burada önemle üzerinde durulması gereken konu, kişileri başlangıç noktasından hareket ettirecek itici faktörler ve varılacak hedefi çekici kılan faktörlerin varlığıdır (Özyakışır, 2013, s. 51).

İtme-çekme kuramında, yaşam standartları yüksek, endüstrilemiş ülkelerin; kendi ülkelerinde iş bulamayan ya da çok düşük ücretlerle sosyal güvenlikten yoksun olarak çalışan işçilere çekici geldiği savı kabul edilmektedir. İşgücü göçü açısından bakıldığında, yaşanan ülkenin çalışma koşulları itici etmenleri, göç edilecek ülkenin vaat ettiği çalışma koşulları çekici etmenleri oluşturmaktadır (Aksoy, 2012, s. 295).

Kentlerdeki çekici faktörlerin çokluğu ile iş ve ekonomik fırsatlar açısından düşük yerlerdeki faktörlerin iticiliği göçü kentlere doğru hızlandırdığını söyleyebiliriz. Ancak, burada bir diğer önemli mesele ise itici ve çekici faktörler öznel bir niteliğe sahip olup kişiden kişiye değişebilmesidir. Yani bir kişiye çekici gelen bir durum bir başka kişi için itici olarak algılanabilir. Örneğin, ekonomik geliri ve refah düzeyi yüksek bir kişi için eğlence sektörü çok önemli ve o kişi için çekici bir faktörken aynı durum refah düzeyi düşük bir başka kişi için ise ya nötr ya da itici olarak algılanabilir. Buna karşılık her türden kesim ya da birey için aynı anlam taşıyan durumlarda vardır. Dolayısıyla böyle bir durumda herkes tarafından aynı şeyin anlaşılması da mümkündür. Bir yere yapılan kamu hizmetleri, şehirlerin imarı ve tüm kesimin faydalanabileceği türden her türlü devlet yatırımları tüm kesim ve bireyler için çekici bir faktör olarak algılanabilir. Bunun tam tersi bir durum için de tüm kesim ve birey tarafından itici faktör olarak karşılanabilir.

2.5.4. Merkez Çevre Kuramı

Bağımlılık Okulu tarafından ortaya atılmış ve Samir Amin, Immanuel Wallerstein, Paul Sweezy, Paul Baran ve Andre Gunder Frank'ın Temsilciliğinde gelişen bu kuram temelde gelişmiş ve gelişmemiş ülkeler üzerinde durarak merkez ve çevre kavramını bu bağlamda ele almıştır (Eraldemir, 2013, s.7; Yalçın, 2004, s. 35).

Bu kuram '*Dünya Sistemleri Kuramı*' olarak da bilinir. Kuramın esasında, göçü sosyalist perspektiften incelemek, sömürgecilik ile göç olgusunu birbiriyle ilişkilendirmek vardır (Mutluer, 2003, s. 20). Dünyanın hızla küreselleşmesi ve adeta küçük bir köy halini alması nedeniyle gelişmiş ülkeler bilim, teknoloji, hammadde, sermaye ve emeği tekeline almıştır. Dolayısıyla, bu durum dünyayı devasa bir pazar durumuna dönüştürmüş ve 16. yüzyılda ki sömürgeci düzeni kılıf değiştirerek bir anlamda devam etmiştir. İşgücünün gelişmemiş ya da az gelişmiş çevre ülkelerinden gelişmiş merkez ülkelere doğru bir güzergâh takip etmesi de bu durumun tabii bir sonucu olarak anlaşılabilir (Aksoy, 2012, s. 295).

Bu kuramda dünya merkez ve çevre olmak üzere ikiye ayrılır. Gelişmiş ülkeler merkezi oluştururken az gelişmiş ya da gelişmemiş ülkeler ise çevreyi oluşturur. Merkez ve çevre arasında doğrudan bir ilişki söz konusudur. Çevre, merkeze bağımlı olmakla beraber merkez de çevreye çoğu zaman bağımlıdır. Dolayısıyla tek yönlü bir ilişkiden söz etmek zordur. Karşılıklı bir ilişki esasına dayandığı için aralarında çift yönlü ve etkileşimli bir bağ vardır. Gelişmemiş ya da az gelişmiş olan çevre ülkeleri ekonomik sıkıntılar, işsizlik, alt yapı sorunları ve artan nüfusun istihdam edilememesi gibi birtakım problemlerin çözümü olarak merkez ülkelerini görürler. Bu ülkeler yeterli teknolojik imkânlardan yoksun oldukları için hammaddelerini işleyemezler. Dolayısıyla ellerindeki hammaddeleri çok ucuza merkez ülkelere satarlar. Merkez ülkeleri bu maddeleri işleyip ürün halinde çok daha yüksek bir fiyata pazar olarak gördükleri çevre ülkelere geri satar. Bu da kısır döngü sarmalına sebep olur (Yalçın, 2004, s. 36).

2.5.5. İlişkiler Ağı (Network) Kuramı

Daha önceden göç eden bireylerle göç etme kararı verme aşamasında olan bireyler arasında akrabalık, arkadaşlık, hemşerilik ya da aynı etnik köken ve aynı ulustan gelen kişilerin meydana getirdikleri sağlam, köklü ve dinamik ilişkiler göç ağı

ya da ilişkiler ağı olarak adlandırılmaktadır (Çiçekli ve Demir, 2013, s. 46). Göç olgusunda önemli bir yer oluşturan bu ağlar zayıf veya güçlü ağlar olarak karşımıza çıkmaktadır (Özyakışır, 2013, s. 59).

Göçmen ilişkiler ağı, geldikleri ülke ile yeni yerleştikleri ülkelerde eski göçmenler, yeni göçmenler ve göçmen olmayan kişiler arasında ortak köken, soydaşlık ve dostluk bağlarından oluşan kişiler arası bağlantılardır. Bu ilişkiler ağının varlığı, uluslararası göçü özendirir. Bu tür bağlar insanların gerektiğinde yardım almak, iş bulmak konusunda başvurabilecekleri bir çeşit toplumsal sermayedir (Abadan, 2006, s.34).

Bu kuram sadede göçün hangi gerekçelerle yapıldığı, nedenlerinin ne olduğu üzerinde durmamaktadır. Aynı zamanda önceden göçen bireyler ile göçme kararı veren bireyler arasındaki ilişkiyi de ele alarak bu ağları derinleştirmektedir. Bu bağlar belirli örüntülerle kendini göstermektedir. Arkadaşlık-dostluk, akrabalık veya hemşerilik ilişkileri çerçevesinde bir dayanışma içerisinde kendini gösterir. Bunun doğal bir sonucu olarak da gerek ülke içi gerekse de ülkeler arası göçler bu ağlar sayesinde özendirilmektedir (Mutluer, 2003: 21; Aksoy, 2012, s. 296; Sal, 2015, s.15).

İlişkiler ağı kuramı şu şekilde çalışır: Göç veren ve göç alan toplumlar arasında adeta bir köprü görevini üstlenen öncü göçmenler vardır. Öncü göçmenler, göç ettikleri yerlerde önceden yerleşirler ve yeni gelecek göç dalgaları için alt yapı oluşturarak bağlantıyı kurarlar. Yeni göç akınları, mevcut ağı harekete geçirir ve sonradan göç edenler ilk göç edenlerin deneyimlerinden istifade ederler. Bu durum zaman içerisinde kendi kendini devam ettiren bir yapıya dönüşür (Yalçın, 2004, s. 50).

Dolayısıyla, öncü göçmenler memleketinde duran ve henüz göç etmemiş bireyler için iyi bir haber alma kanalı görevini üstlenerek yeni göç dalgalarının oluşmasına ön ayak olurlar. Böylece göçün hızlanmasında ve devamının sağlanmasında öncü göçmenler çok önemli bir rol oynamış olurlar.

İlişkiler ağı kuramında şu yorumu yapmak mümkündür: Gerek ülke içinde, kırdan kente doğru bir yer değiştirme hareketi olsun gerekse ülkeler arasında bir göç olayı olsun öncü göçmenler, buralara ilk defa geldikleri için bazı sıkıntılarla karşılaşmaları muhtemeldir. Örneğin, ilk defa geldikleri bir yerde hangi bölgenin kiralari yüksek hangilerinin düşük oldukları bilmedikleri için yüksek kiralı evlerde

mağdur olabilir zaman ve ekonomik açıdan zarara uğrayabilirler ya da toplu taşıma araçların yerleri bilmediklerinden dolayı ilk zamanlar gitmek istedikleri yerlere taksiyle gitmek durumunda kalabilir ve daha yüksek ücretler ödeyebilirler. Bu ve benzeri durumlar yaşanabilir dolayısıyla öncü göçmenler ilk defa yerleştikleri bu yerlerde bu tür problemlerle karşılaşabilirler.

Ancak, zamanla yerleştikleri yerlerin sistemine alışarak o bölgeye uyum sağlayabilir ve devamında gelen, akrabalık veya arkadaşlık bağlarıyla birbirine bağlı olan diğer göçmenlere yardımcı olabilirler. Sonradan gelen göçmenler o bölgeye alışmış olan akraba ya da arkadaşları vasıtasıyla aynı zorlukları yaşamayacaklardır. Dolayısıyla bu bilinçle hareket eden diğer göçmenler göç hareketlerini daha da hızlandırabilirler.

İlişkiler ağının olumlu ve olumsuz yanları vardır. Bunları 6 başlık altında sıralayacak olursak şöyle bir sıralamayla karşılaşırız (Gurak ve Cases'den akt. Yalçın, 2004, s. 51-52; Çağlayan, 2006, s.22; Eraldemir, 2013, s.10):

- ✓ Göçmenleri, göçün verdiği rahatsızlıktan ve masraflardan önemli ölçüde rahatlatır.
- ✓ Göçmenleri, içine girdikleri toplumdaki yalıtırlar ve onları kendi yurtlarıyla ilişkilerinin devamını sağlarlar.
- ✓ Göçün başlangıcını ve yönünü etkileyerek önemli ölçüde kimlerin göçeceğini belirler.
- ✓ Göçmenlerin gittikleri yerlerde uyumları için kolaylık sağlarlar.
- ✓ Kendi memleketlerindeki potansiyel göçmenler ve ağa yeni katılanlar için yeni yerlerindeki fırsatlar ve resmi yapılanmalar hakkında haber kanalları gibi hizmet verirler.
- ✓ Göçün hızını ve büyüklüğünü önemli oranda belirlerler.

Yukarıdaki her bir madde incelendiğinde ilişkiler ağının göç ve göçmenler üzerinde çok önemli bir rol oynadığı ve göçün seyrini büyük oranda etkilediği anlaşılır.

2.5.6. Parekh'in Göç Kuramı Gruplandırması

Bütün bu kuramların haricinde Parekh üç farklı kuramdan söz etmiştir. Bunlar, kısaca, Liberal, Toplumcu ve Etnik veya Milliyetçi görüşlerdir.

❖ **Liberal Görüş:** Din, dil, ırk veya siyasi görüşlerin hiçbir öneminin olmadığı önemli olan tek şeyin göçülecek toplumda, göçmenlerden beklenen minimum seviyedeki yeterlilikleri ve kapasiteyi taşımasıdır. Bu şartları taşıyan göçmenler için o toplumda kalması için önündeki engellerin kalkması anlamına gelir ve göçmenlere birçok serbestlikler tanınır. Bütün bu serbestliğe rağmen tek bağlayıcı unsur her şeyin yine de devletin kontrolüne bırakılmış olmasıdır. Yani, eğer devlet ekonomik sıkıntılar çekiyorsa ülkesine hiçbir göçmen kabul etmeyebilir. Kabul etse dahi kendi ekonomik çarkını döndürecek vasıflı elemanları kabul eder. Dolayısıyla bu görüş göçü, bir çeşit otomatik işlemler zinciri olarak görür. Kısaca, bu kuramın temelinde ülke ekonomisinin gelişmesi ve ilerlemesi için her yol mubah sayılmıştır (Yalçın, 2004, s. 40-41; Özyakaşır, 2013, s. 61).

❖ **Toplumcu Görüş:** Toplumcu görüş, liberal görüşün aksine tek tek bireylerle değil toplumu bir bütünlük içerisinde ele alır. Bu nedenle bu görüş göç olayına daha temkinli yaklaşmaktadır. Bu görüşte, bir ülkede işgücü gereksinimi varsa ve o gereksinimi kapatmak veya gidermek adına göç alıyorsa alacağı göçmen profili çok önem arz eder. Çünkü gelecek olan göçmenlerin topluma uyum sağlaması ülkenin geleceği ve huzuru için oldukça önemlidir. Dolayısıyla, ülkeye göçmen alırken nüfusun paylaştıkları ortak anlamları, ilgileri, değerleri, duyguları, bağlılıkları ve birliktelik gururunu gibi bileşkerler göz önünde bulundurularak temkinli bir şekilde yapılmaya çalışılır. Eğer ülke elindeki mevcut işgücünü yetersiz görüp bu yetersizliği gidermek amacıyla yeni göçmenler alacaksa bu ülke adına çok önemli bir mesele

olarak algılanır ve seçici davranılması gerektiği düşünülür (Yalçın, 2004, s. 41-42; Özyakaşır, 2013, s. 62; Eraldemir, 2013, s.9).

- ❖ **Etnik veya Milliyetçi Görüş:** Bu görüşün temelinde, bir ülke, insan topluluklarının yüzyıllarca bir arada yaşamış, aynı kültürden beslenmiş ve daha önemlisi birbirleriyle kan bağıyla bağlanmış kişilerden oluşur. Burada birlikteliği sağlayan temel unsurlar, kan bağı ve kolektif içgüdülerdir. Göçe milliyetçi bir perspektiften bakın bu görüşe göre, ülkeye gelecek olan göçmenlerin o ülkedeki hâkim etnik kimlikle aynı kimliği paylaşması ve aralarında kan bağının olması gerektiği vurgulanır. Bunun yanı sıra eğer ülkede işgücü ihtiyacı varsa bu ihtiyacın karşılanmasında göçmenlerin belirli süre zarfında ülkede kalmalarına izin verilmelidir. Yani göçmenler bu durumda misafir statüsüne tabidir. Pratikte bu kuramı uygulayan en önemli devletlerin başında Almanya gelir. Bir Alman dünyanın neresinde yaşıyor olursa olsun veya isteği kadar Alman kültürüne, gelenek ve göreneklerine uzak olursa olsun o kişi Alman vatandaşlığına müracaat ettiği anda Alman vatandaşı olur. Buna mukabil eğer bir kişi alman değilse yıllarca Almanya'da çalışmış olsa da yine de vatandaşlık alamayabilir. Dolayısıyla vatandaşlık alamayan bu kimseler misafir statüsünde kabul edilir. Bunun en güzel kanıtı, Almanya'da 2 milyondan fazla yaşayan Türklerdir (Yalçın, 2004, s. 43-44; Çağlayan, 2006, s.24; Yıldırım, 2010, s.25; Özyakaşır, 2013, s. 62; Eraldemir, 2013, s.9).

Parekh'in ortaya attığı bu 3 görüşün temelinde devlet, toplum, birey yer almaktadır. İlk görüşte yani liberal görüşte göçü bireysel özgürlükler çerçevesinde ele almakta; daha sonra tam tersi bir yol metot takip ederek toplumcu görüş perspektifinden göçü, toplumsal ve sosyal bağlamda ele alarak analiz etmektedir. Üçüncü ve son görüşü olan etnik veya milliyetçilik görüşünde ise olayı kan bağı ve etnik kimlik veya milliyet çerçevesinde değerlendirmektedir (Özyakaşır, 2013, s. 62).

2.5.7. Göç Olgusuna Yönelik Marksist Kuram

Aslında doğrudan ve başlı başına bir Marksist göç kuramı yoktur. Burada üzerinde duracağımız asıl konu Marksizm'in göç olgusuna dair yaklaşımı olacaktır (Yalçın, 2004, s. 45; Yıldırım, 2010, s.26; Özyakaşır, 2013, s. 63).

Marks, ünlü eseri olan '*Kapital*' adlı eserinin birinci cildinde sanayideki gelişmelerin kırsal bölgelerdeki tarımsal faaliyetlere yönelik olumsuz etkilerinden söz ederek tarımda makineleşmenin etkisiyle bu alanlarda çalışan çiftçilerin kentlere doğru yani sanayi bölgelerine doğru göçü hızlandırdığını anlatır. Bu da beraberinde birçok sosyal değişim ve dönüşüme neden olur. Makine gücünün, kol gücünün önüne geçmesiyle beraber onlarca çiftçinin yapacağı işleri tek bir makinenin daha kısa ve daha verimli bir şekilde yapması tarım alanında çalışan çiftçilerin işsiz kalmasına yol açmıştır. Bu çiftçiler de iş bulabilmek için sanayi kentlerine doğru göç etmiştir. Sanayi de mevcut çalışan işçilere ek olarak gelen bu yeni işçi dalgası '*yedek işgücü ordusu*' olarak nitelendirilmiştir. İşgücü ordusu, kapitalist üretim içinde çalışan işçilerin ücretleri bakımından daha rahat denetim altına alınması anlamına gelmiştir. Dolayısıyla, çok sayıda işçinin bulunması sanayide işverenlerin elini kolaylaştırarak bazı işçileri işten attıktan sonra yeni işçi bulmada sıkıntı çekmemişlerdir. Yedek işgücü ordusundakiler aslında çalışabilecek durumda olup birtakım sebeplerden ötürü işsiz kalmış ve iş bulabilmek adına her türlü fedakârlığa hazır kişileri ifade ettiği için bu kişiler mevcutta çalışan işçilerle rekabete zorlanarak bu işin kaymağını kapitalist üretim biçiminin yemesine sebep olmuştur (Yalçın, 2004, ss. 46-47; Çağlayan, 2006, s.26; Özyakaşır, 2013, ss. 63-64).

Yedek işgücü ordusu fikri pratikte uzun yıllar uygulanmış ve kapitalist üretim yedekte işçi bekleterek çalışan işçiler üzerinde aleyhte etki yaratmıştır. Buradan da en büyük kazanımı kuşkusuz kapitalist üretimin başındakiler edinmiştir. Ancak, bu durum günümüzün değişen koşullarında yapısal olarak değişmesine sebep olmuştur. Çünkü günümüzde gelişen teknolojik hız karşısında nitelikli eleman bulma sıkıntısı meydana gelmiştir. Böylelikle, normal koşullar altında göçmen kabul etmeyen birçok ülke, bazı alanlar için özellikle iş göçünün önünü açmış ve kapılarını bu kimselere ardına kadar açmıştır. Örneğin, bilgisayar ve programcılık alanında Almanya, Türkiye'ye yeniden kapılarını açabileceğini vurgulamakta; İngiltere, yine aynı alanda eski sömürgesi olan Hindistan'dan işçi getirmeyi planlamaktadır (Yalçın, 2004, ss. 47-48).

Göçle ilgili yukarıda belirttiğimiz doğrudan kuramların yanı sıra göç kavramıyla dolaylı olarak ilgisi bulunan kuramlarda mevcuttur. Bunlar, asimilasyondan çok kültürcülüğe kuramsal yaklaşımlar ve etnisite gibi kuramlardır. Göçün doğal bir sonucu olarak, birçok farklı dilden, dinden, kültürden, gelenek ve görenekten kişilerin göç sonucunda aynı mekânı paylaşmaları, aynı ortamda bulunup iş bölümü yapmaları ve zamanla ortak bir değer oluşturmaları açısından etnisite gibi kavramların öneminin arttığını söyleyebiliriz. Çünkü birçok ülke, farklı toplumlardan ve kültürlerden göç aldığı için bütün bu kişileri huzur ortamında bir arada tutabilmek ve güzel bir toplumsal mozaik oluşturabilmek adına çalışmalar yürüttüklerini söyleyebiliriz.

Tüm bu kuramları kısaca özetleyecek olursak şunları söylemek mümkündür; Ravenstein tarafından 1885 yılında '*Göç Kanunları*' adlı çalışması bu alanda yapılmış ilk çalışma olduğu için oldukça önem taşır. Ortaya koymuş olduğu kanunlar özelde 1880'li yıllarda İngiltere'yi temel aldığı için diğer ülkelere genellenmesi bazı çelişkilere neden olduğunu söyleyebiliriz.

Ravenstein'in ortaya attığı kanunlardan sonra, göçe yönelik önemli bir kuram da Samuel A. Stouffer tarafından '*Kesişen Fırsatlar Kuramı*' olduğunu söyleyebiliriz. Temelde, kentlerdeki iş ve istihdam olanaklarının fazla oluşu ve bunun tabii bir neticesi olarak da avantaj ve fırsatların meydana gelmesi cazip olarak kabul görüldüğünü söyleyebiliriz. Bunun sonucunda ise buralara doğru göçün hızlandığı görülebilir.

'*İtme-Çekme Kuramı*' olarak bilinen ve formülasyonunu, Everett Lee tarafından, 1966 yılında yayınladığı '*Bir Göç Teorisi*' adlı makalesinde bu kuramın ana hatlarını belirlediğini ve göçe daha çok çekici ve itici faktörler temelinde baktığını söyleyebiliriz. Temelde sanayileşmeyle birlikte kentlerdeki çekici faktörlerin artması ve kırsal bölgelerdeki alanlara olumsuz yansıyor buraların itici faktörlerini çoğalttığı üzerinde durulmuştur. Bu da göçün güzergâhını sanayi merkezlerine doğru çekmiştir.

Bağımlılık Okulu tarafından geliştirilen '*Merkez Çevre Kuramı*' dünyayı iki önemli bölgeye ayırıp sanayinin ve ekonomik faaliyetlerin geliştiği ülkelere gelişmiş merkez ülkeler ve bunun dışında kalan ve merkeze nazaran gelişmemiş veya gelişmekte olan ülkelere ise çevre ülkeler denilerek, merkez ve çevre ülkeleri arasındaki ilişkinin ele alındığını söyleyebiliriz.

'İlişkiler Ağı (Network) Kuramı' göçü ve göç sonrası gelişen olayları açıklamada önemli tespitler içermesi bakımından önemli olduğunu söyleyebiliriz. Bu kuramda, daha önceden göç etmiş bazı bireylerin ilk defa göç ettikleri yerlerde başta bazı sıkıntılar yaşadıklarını, o yere uyum sağlamada birtakım problemlerle karşılaştıkları ama zamanla uyum problemlerinin ortadan kalmasıyla bu kişilerin hayatlarına daha rahat devam ettikleri belirtilmiştir. Göç kararı alma aşamasında bulunan ve daha önceden göç etmiş olan kişilerin akrabalık veya dostluk bağlarıyla aralarındaki sağlam ilişkiler nedeniyle diğerlerinin de göç dalgasına katılmalarının önünün açılması ve onlarında o ülkeye veya kente göç ettikten sonra önceden göç edenlerle birlikte aynı bölgede yaşamaları zamanla klikleşmelere sebep oldukları ifade edilmiştir. Buradaki öncü göçmenler olarak tanımlanan önceden göç eden kişiler sonradan göçecek olan kişiler arasında bir köprü vazifesi yaptıkları ve sağlam bir iletişim kanalı olarak görüldükleri bilinmektedir.

Liberal, Toplumcu ve Etnik veya Milliyetçi kuramlar olarak göçün sınıflandırmasını yapan Parekh, bu sınıflandırmayla hem birey hem toplum hem de devlet üçgeninde göçün yansımalarını ve sonuçlarını incelemiştir. Liberal görüşte bireysel serbestiye ön plana çıkartılarak göç olayında dil, din, ırk veya siyasal görüşün önemsenmediği ve en önemli etken olarak da bireylerden beklenen minimum yeterlilikleri sağlanması olduğu belirtilmiştir. Toplumcu görüşte ise, liberal görüşün aksine toplumu bir bütün olarak ele alıp önemli olan toplumsal uyumun olduğu ve göçmen alınırken de bu uyumun ve huzurun bozulmaması için çok daha temkinli davranılması gerektiği vurgulanmıştır. Etnik veya Milliyetçi kuramda diğer iki kuramdan farklı olarak, kan bağı ve kolektif içgüdüler üzerinde yoğunlaşarak ülkeye alınacak göçmen profili olarak o ülkeyle tarih, kültür ve kan bağının olması gerektiği önemle vurgulanmıştır.

Göç kuramları üzerinde durduğumuz bir diğer kuram olan Marksist kuram, aslında kuramdan ziyade göç olgusuna dayalı Marksist bir görüştür. Temelde ise, kapitalist düzeni eleştirmek vardır. Çünkü teknolojik gelişmeler sonucunda makineleşmenin özellikle kırsal alanlara girmesiyle çiftçilerin işsiz kalması ve bunların iş bulabilmek amacıyla sanayileşmiş merkezlere doğru göç etmeleri bu görüşün aslını oluşturmuştur. Çiftçilikten sanayi işçiliğine dönüşümün yani proleter sınıfın oluşması ve bu sınıfın kapitalist sömürü çarkının birer parçası haline gelmesi kapitalist üretimdeki baş aktörlerin nemalanmasını sağlamıştır. Mevcut çalışan işçilere yeni bir işgücü

ordusunun eklenmesi bu çarkın daha da hızlı dönmesine sebep olduğu bu görüşte vurgulanmıştır.

2.6. Göç Tipleri

2.6.1. Yönü İtibariyle Göç Tipleri

2.6.1.1. İç Göçler

İç göç, bir ülkenin sınırları dâhilinde ve belli bir zaman diliminde nüfusun bir yerden (bölge, şehir, kasaba, köy vs) başka bir yere yerleşmek amacıyla yer değiştirme hareketi olarak tanımlanabilir (Akkayan,1979, s.23; Keleş, 1998, s.63; Tekeli, 1998, s.7). Bu yer değiştirme hareketi ise süreklilik gösterebileceği gibi kısa süreli de gerçekleşebilir. Ayrıca gerçekleşen bu iç göç hareketiyle beraber yerleşim yerlerinin nüfusunda bir değişme meydana gelirken ülke nüfusunun oranında bir değişme gerçekleşmemektedir (Koçak ve Terzi, 2012, s. 169).

Bir ülkenin kendi içerisindeki nüfusun, ülke sınırları dâhilinde hareketi iç göçler şeklinde tanımlanır. Çoğunlukla, bu nüfus hareketlerinin yönü az gelişmiş bölgelerden gelişmiş bölgelere veya köyden kente doğrudur. Tarımdan sanayiye geçişte, birçok ülkede olduğu gibi Türkiye de önemli ölçüde nüfusun yer değiştirmesinden etkilenmiştir (Kaya, 2003, s.13).

Günümüzde iç göç, belli bir zaman dilimi içinde belli bir yerleşme alanında yaşayanların kendi iradeleriyle yaşam yerlerini söz konusu yerleşme alanının dışına taşıyanların miktarı olarak tanımlanmaktadır. Bu tanımlama ilk bakışta her üretim düzeninde geçerli bir tanımlamadır. Ama dikkatle okunduğunda bu tanımın daha çok modern sanayi toplumları için geçerli olduğu anlaşılır. Tarım toplumlarında insanlar toprağa bağlı oldukları için nüfusun yer değiştirmesi bireyin kendi iradesiyle olmaz (Tekeli, 1998, s.9).

İç göç kavramı, gelişmiş ve az gelişmiş ülkelerde farklı sebeplerle meydana gelmiştir. Şöyle ki; sanayi devrimiyle beraber ülkelerin sanayileşme ve kentleşme bakımında hızla geliştiği sürecin yarattığı sorunlar arasında kırsal alanda yaşanan dönüşümlere bağlı olarak yoğun biçimde gerçekleşen kırdan kente göçlerin neden olduğu sorunlar önemli bir yer tutmaktadır. Dolayısıyla gelişmiş ülkelerde iç göç kavramı sanayi devrimiyle beraber ivme kazanırken, gelişmemiş veya gelişmekte olan

lkeler ise ikinci dünya savaşı sonrası bağımsızlıklar ve sanayileşme isteği ile başlamıştır (Gişi, 2007 s.15).

1948’de Amerikalı sosyolog Lynn Smith iç göçleri:

- ✓ Kırlardan şehirlere
- ✓ Şehirlerden kırlara
- ✓ Bir eyaletten başka eyalete
- ✓ Kırdan kıra
- ✓ Şehirden şehre şeklinde sınıflandırmıştır (Tümertekin, 1968:35).

2.6.1.2. Dış Göçler

En az insanlık tarihi kadar eski olan göç, yüzyıllardır var olagelmiş ancak şekil ve içerik itibarıyla sürekli değişime ve dönüşüme uğramıştır. Özellikle günümüzdeki hızlı teknolojik gelişmeler iletişim ve ulaşımı zirveye taşımıştır. Teknolojideki hızlı ilerlemeler neticesinde ulaşımın rahat ve kısa süreli olması sebebiyle çok sayıda insanın, bir bölgeden diğer bir bölgeye göç etmesi kolaylaşmıştır. Bütün bu gelişmelere paralel olarak da ülkeler arasında yapılan göçlerde daha fazla artış görülmüştür (ndc vd, 2009, s.163). Bu doğrultuda bir ülkeden başka bir ülkeye yapılan göçlere dış göç denir. Daha geniş bir tanımla, dış göç, belli bir süre zarfında veya kalıcı olarak, kendi ülkesinin sınırlarını aşarak başka bir ülkeye yerleşmek ya da o ülkede çalışmak amacıyla yapılan nüfus hareketi olarak tanımlayabiliriz.

Bunların yanı sıra, bu göçler, zorunlu göç olabildiği gibi gönüllü göç de olabilir. İnsanların kendi arzularıyla, daha iyi bir yaşam sürdürmek amacıyla yaptıkları göçe gönüllü dış göç diyebiliriz. Doğal felaketler, savaşlar, çatışmalar vb. beşeri ve doğal etmenler gibi nedenlere bağlı olarak gerçekleşen göçlere ise zorunlu dış göç diyebiliriz.

Bu tür göçler göç edilen ülkenin nüfusunu arttırmakta göç veren ülkenin nüfusunu azaltmaktadır. Gerek göç veren ülkeler açısından ve gerekse göç alan ülkeler açısından hem olumlu hem de olumsuz birtakım sonuçlar meydana gelebilir. Yapılan bu göçlerde ülkeler arası kültürel değerlerin tanıtılması, dayanışma ve kaynaşma, döviz girdisi gibi sebepler etrafında değerlendirildiğinde olumlu, kültürel asimilasyon, yabancılaşma gibi durumlar etrafında değerlendirildiğinde ise olumsuz etkilere sahip olmaktadır (nder, 1972, s. 77). Ayrıca, dış göçlerin, ülkelerin sosyal ve kültürel değerlerini ve yapılarını değiştirmesinin yanı sıra göç veren ve göç alan ülkeler içinde

birbirinden farklı yeni ilişkiler doğurduğu gibi her iki tarafın yani göç alan ve veren ülkelerin insanların duyguları ve düşüncelerinde, davranış ve dünya görüşünde de radikal değişikliklere sebep olduğunu söyleyebiliriz.

2.6.1.2.1. İş Göçü

Kişiler veya gruplar bazen kendi istekleriyle göç edebilirler. Bunun çok farklı gerekçeleri bulunur. Örneğin daha elverişli tarım ve coğrafya şartları, kültürel nedenler ve sosyal-ekonomik fırsatlar gibi birçok çekici faktörler sebebiyle bulunduğu yerden kendi isteğiyle başka bir yere yerleşebilir (Unat, 2004, s.47). Bu sebeplerden en önemlilerinden biri ise ekonomik gerekçelerle yapılan iş göçünü gösterebiliriz.

Göçü tetikleyen en temel sebeplerden birisi ise, kişinin kendisi ve ailesinin hayat standartlarını iyileştirmesi, daha iyi şartlar altında çalışabilmesi ve refah seviyesini iyileştirmek amacıyla yaptıkları yer değiştirme hareketidir. Bu hareketliliğin yönü ise kişinin bulunduğu yerden, hayat standartlarının ve refah düzeyinin yüksek olduğu başka bölge veya ülkelere gitmek şeklinde olduğunu söyleyebiliriz. Bu bağlamda, istihdam amacıyla sınır içi ya da sınırlar arası dolaşım iş göçü olarak tanımlanabilir (Öner, G. ve Öner, A. Ş, 2012, s.89).

2.6.1.2.2. Mübadele Göçü

Mübadele kelimesi dilimize Arapçadan girmiş ve etimolojik olarak değişim anlamında kullanılır. Mübadele göçü ise, devletlerarasında bir antlaşma temel kıstas olarak ele alınıp ülkede yaşayan belli bir nüfusun veya kesimin karşılıklı yer değiştirmesi olarak tanımlanabilir. Örneğin Milli Mücadele yıllarından sonra, Türkiye ile Yunanistan arasında yapılan bir antlaşma gereği olarak, Türkiye’de yaşayan Rumlar ile Yunanistan’da yaşayan Türkler karşılıklı yer değiştirme göçleri yaşanmıştır. 30 Ocak 1923’te Türkiye ve Yunanistan’ın Lozan’da imzaladığı “*Türk-Yunan Nüfus Mübadelesi’ne İlişkin Sözleşme ve Protokolü*” nün birinci maddesi şöyledir:

Türk topraklarında yerleşmiş bulunan, Rum Ortodoks dininden Türk uyruklularla Yunan topraklarında yerleşmiş Müslüman dininden Yunan uyrukluların, 1 Mayıs 1923 tarihinden başlayarak, zorunlu mübadelesine girişilecektir. Bu kimselerden hiçbiri, Türk hükümetinin izni olmadıkça Türkiye’ye; Yunan hükümetinin izni olmadıkça Yunanistan’a dönüp orada yerleşemeyecektir. Bu protokol; İstanbul’da

oturan Rumları ve Batı Trakya'da oturan Türkleri kapsamayacaktır (Gürbüz, 2006:85).

Politik gerekçeler veya benzeri sebeplerden dolayı gerçekleşen bu tür göçlere zorunlu göç diyebiliriz. Çünkü burada bireyin isteği söz konusu olmayıp uymak mecburiyetinde kaldığı antlaşmalar yer almaktadır.

2.6.1.2.3. Beyin Göçü

Türk Dil Kurumu (TDK) Türkçe Sözlüğündeki tanımına göre beyin göçü, ileri düzeydeki meslek ve bilim adamları ile uzmanların, gelişmiş bir ülkede yerleşip çalışmak amacı ile kendi ülkelerinden ayrılması (www.tdk.gov.tr) olarak tanımlanmaktadır. Bir diğer deyişle beyin göçü, bir ülkede üst düzey eğitim almış, bilim ve teknoloji alanında donanımlı ve bu alanlarda uzmanlaşmış insan kaynaklarının buldukları ülkeyi terk ederek daha iyi koşullar altında yaşayıp çalışabilmek amacıyla bir başka ülkeye yerleşmesi olarak tanımlanabilir.

İleri düzey eğitilmiş ya da bilim adamlarının buldukları yerleri terk edip başka yerlere veya ülkelere yerleşmesi olan beyin göçü, çok eskilere dayanmakla birlikte esas olarak İkinci Dünya Savaşı sonrası gelişmeler beyin göçü meselesini gündeme getirmiştir. Çünkü bu savaştan sonra devletler arasında bir kalkınma hamlesi olmuş ve devletler bilim ve teknoloji sahasında adeta birbirleriyle yarışa girmişlerdir. Bu rekabet ve yarış ortamı ise, ulaşım, iletişim, bilişim ve teknik açıdan ülkelerin gelişmesine ve bu alanlara yönelik yatırımlar yapmasına sebep olmuştur. Özellikle 1960'lı yıllara gelindiğinde, İngiltere'de nitelikli bilim adamı göçünün ulaştığı boyutlar dikkati çekmiş ve bu harekete akademisyenler *'The Brain Drain'* adını vermişlerdir. *'Beyin göçü'* kavramı batılı kaynaklarda *'The Brain Migration'* ve *'Migration of Talent'* gibi deyimlerle de ele alınmıştır (Kurtulmuş, 1992: 205-206).

Yukarıdaki tanımlarda da sıklıkla yer alan, *"ileri düzeydeki meslek veya ileri düzey eğitilmiş ve bilim adamları"* olarak bahsedilen kişiler *'Beyin Takımı'* olarak da adlandırılmaktadır. Beyin takımı, üniversite derecesine veya bir alanda geniş bir bilgiye sahip olan yüksek nitelikli kişileri ifade etmekte ve akademisyenden nitelikli teknisyene, yöneticiden iş adamına kadar geniş bir kitleyi içermektedir (Cansız, 2009: 1).

Beyin göçünün birçok sebebi bulunmaktadır. Kısaca bu sebeplere değinecek olursak, bu konuda Cansız (2009:3) şunları aktarmaktadır:

Düşük gelir, gelecek endişesi, iş bulamama, mesleki alan darlığı beyin göçünün önemli etkenleri arasında yer almaktadır. Bunların tamamen dışında olmak üzere sosyo-siyasal sebeplerden dolayı da beyin göçünün gerçekleştiği istatistikler arasındadır. Bilimsel çalışmalara yeterli kaynağın ayrılmaması, fikir üretiminin ve buluşun yeteri kadar desteklenememesi de beyin göçünü ivmelendiren sebepleri oluşturmaktadır.

2.6.1.2.4. Sığınma Göçü

Bireylerin ve grupların, çatışma, terör olayları, iç karışıklıklar, savaş, dini veya etnik baskılar, doğal afetler ve politik düşünceler gibi birtakım sebeplerle hayati tehlike durumundan kurtulabilmek amacıyla, komşu veya başka bir ülkeye müracaat edip yerleşmesine sığınma göçü diyebiliriz.

Gerek ülkemizde ve gerekse dünya bazında bu şekilde gerçekleşmiş sığınma göçleri oldukça yaygındır ve halen devam etmekte olan bir durumdur. Örneğin, Milli Mücadele yıllarından sonra kurulmuş olan Türkiye Cumhuriyeti Devleti'ne, Osmanlı Devletinin bir zamanlar hâkim olduğu topraklardaki binlerce insan ülkemize göç etmiştir. 1989 yılındaki Bulgar zulmü nedeniyle buralarda yaşayan binlerce insan aynı şekilde ülkemize sığınmıştır. Yine 1990'lı yıllarda gerçekleşen Körfez Savaşı ve Irak'ta uygulanan etnik- siyasi baskılar nedeniyle, birçok insan Türkiye'ye sığınmak zorunda kalmıştır. Ayrıca 2. Dünya Savaşı sonrasında, Avrupa'daki Nazi zulmünden kaçan binlerce Yahudi, Filistin'e göç etmiştir (Yıldırım, 2010, s.12).

2.6.2. Zaman Faktörü Açısından Göç Tipleri

2.6.2.1. Mevsimlik Göçler

İnsanların ikamet ettikleri yerden farklı amaçlar doğrultusunda başka bir yere belli bir süreliğine gitmeleri ve orada genellikle çalışmak, dinlenmek veya gezmek gibi faaliyetler yürüttüğü göç türüne mevsimlik göç denir (Koçak ve Terzi, 2012, s.169). Bir diğer deyişle, mevsimlik göç, yılın belirli dönemlerinde genel olarak turistik faaliyetler veya ekonomik faktörlerden kaynaklanan nedenlerle bir ilden başka bir ile veya bulunduğu bölgeden başka bir bölgeye gitme hareketidir. Bu hareketlikte ise genellikle bahar ve yaz aylarında ciddi artışlar meydana gelir (Sağlam, 2006: 74).

Mevsimlik göçte, kişinin kaldığı yerleşim yerinde ekonomik faaliyetlerin durma noktasına geldiği veya durduğu zamanlarda iş bulma sıkıntısından dolayı, kişilerin veya grupların yerlerini gelecek döneme kadar terk edip, diğer bölgelere gittikleri bilinmektedir. Burada önemli olan husus, göçe katılanların gittikleri yerde ne kadar süre kalacaklarının belirli olmasıdır (Akkayan,1979, s.24).

Mevsimlik göçlerin yapıldığı dönemlere baktığımızda genel itibariyle ilkbahar ve yaz dönemlerinde yapıldığını görürüz. Bunun yanı sıra, mevsimlik göçler neticesinde göç alan bölgelerde sosyal veya kültürel değişimlerin oluşmayacağını söyleyebiliriz. Çünkü mevsimlik göçler, uzun süreli göçler kapsamında değerlendirilemeyebilir. Dolayısıyla sosyal ya da kültürel unsurların değişimine fazla etkisi olmayabilir. Ayrıca, bu tür göçlerin yerleşim yerinin genel nüfus artışında önemli bir değişiklik meydana getirmeyeceğini söyleyebiliriz. Ülkemizde mevsimlik göçe örnek verecek olursak; yoğunluklu olarak Karadeniz ve Akdeniz bölgelerinde gerçekleştiğini söyleyebiliriz. Çünkü Karadeniz bölgesindeki fındık ve çay işçiliği ile Akdeniz bölgesindeki özellikle Çukurova yöresinde pamuk işçiliği mevsimlik göçlere örnek teşkil ettiğini söyleyebiliriz.

2.6.2.2. Daimi ve Geçici Göçler

Daimi veya diğer adıyla sürekli göç, insanların yaşamlarının geri kalan kısmını çeşitli sebeplerle buldukları yeri terk ederek başka bölgelere yerleşmek için yaptıkları göç türüdür. Bu göç türünde önemli olan husus kişinin yerleştiği yeni yere temelli kalmak suretiyle yaşamını sürdürmesi gerekliliğidir. Buna karşılık geçici göç ise, adından anlaşılacağı gibi daimi göçün aksine insanların çeşitli nedenlerle bulunduğu yerden ayrılıp, belirli bir süreliğine orada yaşadıkdan sonra tekrar geri dönmesi şeklinde yapılan bir göç türüdür (Küyük, 2011: 29). Daimi göçteki nüfus hareketliliği devamlı veya kalıcı yerleşme esası üzerinde sabittir ve bireylerin arzularıyla bu gerçekleşir. Bu yerleşmede tipinde belirli bir süre kalmak söz konusu değildir. Burada esas olan temelli yerleşimdir (Akkayan,1979, s.24).

Bunların yanı sıra, daimi göç, göç edilen yere temelli olarak yerleşmek amaçlı yapılan yer değişikliği hareketidir. Bu göç türünde, kişi gittiği yerde temelli kaldığı için terk etmek durumunda kaldığı önceki yerleşim yerinin yılın bazı dönemlerinde ziyaret veya farklı gerekçelerle geziler yapmaktadır. Ayrıca, göç eden insanlar, göç ettikleri yerin sosyal ve kültürel durumlarına uyum sağlamak zorunda kalırlar. Uyum

problemleriyle karşı karşıya kalma ve bu hususta bazı sıkıntılar yaşamak gibi durumlara da maruz kalmak olası bir durumdur (Koçak ve Terzi, 2012, s. 170).

Kısaca, daimi veya sürekli olarak nitelendirilen göç türünde, kişilerin göç ettikleri yerde temelli kalmaları ve kaldıkları yerde de oranın sosyal veya kültürel durumlarına ayak uydurma söz konusuysen, geçici göçlerde ise, kişilerin çeşitli sebeplerden ötürü buldukları yeri terk edip belirli bir zaman diliminde orada kaldıktan sonra tekrar önceki yerleşim yerine geri dönmeleri şeklinde gerçekleştiğini söyleyebiliriz.

2.6.3. İrade Faktörü Açısından Göç Tipleri

2.6.3.1. Zorunlu Göçler

Zorunlu göçler, iç çatışma, terör olayları, toplumsal veya kültürel baskılar ile şiddet olayları, kan davası gibi özgürlüklerinin sınırlandırılmasıyla ortaya çıkan olumsuz durumlardan kurtulmak amacıyla kişilerin bu tür yerleri terk ederek kendilerini daha güvende hissedecek yerlere gitme şeklinde gerçekleşen göç tipine denir (Akgür, 1997, s.52). Diğer bir tanımla zorunlu göç, bireylerin yaşadıkları yerlerin, politik sıkıntılar, şiddet, çatışma ya da doğal felaketler gereği, bireyin isteği dışında, bulunduğu yeri terk etmek durumunda kalması olarak ifade edilebilir (Gündüz ve Yetim, 1997, s.110).

Bu göç tipi belli bir otoritenin veya gurubun zoru ile yapılan yer değiştirme hareketini ifade etmektedir. Bu yer değiştirmede baskı ve zor kullanılmakta olup yasal zorlamayla insanlar yerleşim yerlerinden edilmektedir (Koçak ve Terzi, 2012: 171).

Bunun yanı sıra, içinde bulunduğumuz çağda köklü bir şekilde yasaklanmış köle ticareti de zorunlu göç kapsamında değerlendirilmektedir. Bu gibi özelliklere haiz göçler gerek zorunlu oluşları ve gerekse uluslararası boyutlarının bulunmasıyla önemli bir yer tutmaktadır. Ayrıca, ulusal nitelikte gerçekleşen zorunlu göç tatbikatları genellikle siyasi ve iktisadi gerekçelerden kaynaklanmaktadır. Özellikle siyasi kaoslar ve şiddet olayları bireylerin veya kitlelerin buldukları yerleşim yerlerini değiştirmeleriyle veya terk etmeleriyle netice bulan göçler olmuşlardır (Sağırılı, 2006, s. 42).

Zorunlu göç, ekonomik, sosyal ve politik nedenlerden dolayı devlet yaptırımları neticesinde gerçekleşebileceği gibi sonucunda yine sosyal, kültürel, ekonomik ve siyasal yapıda birçok değişikliğe kaynak oluşturabilir (İçduygu ve Ünalın, 1998: 38).

Ayrıca zorunlu göç neticesinde bulunduğu yeri terk etmek durumunda kalan bireyler veya gruplar birçok problemler ve sıkıntılar da yaşamaktadır. Yaşadıkları bu problemler nedeniyle aynı zamanda bu durum insan hakları sorunu olarak da gündeme gelmektedir (Kümbetoğlu, 1997, s. 271). Ancak zorunlu göçler 19. Yüzyılın sonlarından başlamak üzere 20. Yüzyılın ortalarına doğru hızla gerileyerek uygar dünyadan tamamen silinmişlerdir (Talas, 1983:147).

2.6.3.2. Gönüllü Göçler

Gönüllü göç, kişilerin kendi arzu ve beklentileriyle bir ilden başka bir ile veya bir bölgeden diğer bölgeye yaptıkları yer değiştirme hareketi olarak tanımlanabilir. Diğer bir tanımla gönüllü göç, yapılan yer değiştirme hareketinin baskı veya zorlama olmadan bireyin kendi isteği ve iradesi ile yapılma durumunu ifade etmektedir. Bu göç tipinde devletin ya da başka bir gurubun herhangi bir baskısı ya da yönlendirmesi bulunmamaktadır (İşçi, 1998, s.72). Gönüllü göç, insanların ekonomik gerekçelerle, hayatında değişiklik yapma arzusuyla ya da geleceğine yönelik yaptığı planları hayata geçirebilmek amacıyla gerçekleştirdiği kişisel isteklerinin neticesinde ortaya çıkan nüfus hareketleridir (Küyük, 2011, s. 39).

Daha geniş bir tanımla gönüllü göç veya diğer bir adıyla serbest göç, insanların daha iyi hayat standartlarına erişebilmek, ekonomik imkânlarını iyileştirmek, güven ve istikrarlı bir yaşama yelken açmak ve çeşitli olanaklar elde edebilmek amacıyla kendi isteğiyle serbestçe yer değiştirebilmesidir. İşte bu yer değiştirme hareketi gönüllü veya serbest göç olarak tanımlanır (Akkayan,1979, s.23).

İnsanları bu tür göçe sevk eden etmenler çeşitlilik göstermektedir. Kimi zaman yeni yerleri görme ve farklı duygular yaşayabilme tutkusu, kimi zaman bir macera arayışı ve kimi zamanda gelecek kaygısı güdülerek yapılır. Ancak en nihayetinde bu göçün temelinde gönüllük yatar. Bireyin kendi irade ve arzularıyla gerçekleşir. Herhangi bir baskı söz konusu olmaz. Diğer göç türlerinde olduğu gibi gönüllü göç türünde de mali, sosyal, kültürel ve politik sebepler önemli rol oynar. Bu göç türünde birey göç kararını kendisi verir. Göç edilecek mekân ise genellikle bu gibi benzer

bireylerin veya grupların tercih etmiş oldukları merkezlere doğru gerçekleşir. Gönüllü göçlerin tarihsel açıdan en önemlileri Avrupa'dan Yeni Dünya'ya gerçekleştirilen göçler, Güney'den Kuzey Amerika'ya göçler ve Akdeniz ülkelerinden gelişmiş Avrupa ülkelerine doğru olan göçlerdir (Sağırılı, 2006, s. 20).

Kısaca, zorunlu göçte baskı, şiddet ve yönlendirme gibi kişisel özgürlükleri kısıtlayıcı etmenlerle yer değiştirme hareketi sağlanılırken, gönüllü ya da diğer adıyla serbest göç türünde ise herhangi bir siyasi baskı veya farklı otoritelerin yönlendirmesi olmaksızın kişilerin kendi irade ve arzularıyla buldukları yerleri terk edip başka yerlere gitmeleri söz konusudur.

2.7. Mülteci Meselesine Genel Bir Bakış

2.7.1 Mülteci, Sığınmacı ve Göçmen Kavramları

Dilimize Arapçadan geçmiş ve sığınmacı anlamına gelen mülteci, yaşadığı yeri kendi isteğiyle veya bazı kişi ya da otoritelerin baskı ve zorlamalarıyla terk eden bireyleri ifade ettiğini söyleyebiliriz. Bu bağlamda, Urk (2010, s.13)'a göre, bir devletin en temel vazifelerinden biri de vatandaşlarının güvenliğini temin etmektir. Devlet vatandaşlarını dıştaki ve içteki tehlikelere karşı koruyup gözetmek durumundadır. Ancak bazen farklı sebeplerden ötürü devlet üzerine düşen bu vazifeyi yetire getirmeyip vatandaşlarını koruyamaz veya korumak istemez bir duruma gelir. Böyle bir ortamda, belirsizlik, zulüm ve çatışma gibi nedenlerden dolayı, bu gibi ülkelerde bulunan birey ya da gruplar başka bir ülkeye can güvenliklerini sağlamak için evlerini hatta bazen ailelerini terk etmek mecburiyetinde kalabilirler.

Mülteci kavramı, 1936 yılında Devletler Hukuku Enstitüsü tarafından yapılan tanıma göre, "Vatandaşı olduğu devlet ülkesinde meydana gelen siyasi olaylar sonucunda, ülkesini iradesiyle veya zorla terk etmiş ve başka bir devletin vatandaşlığına geçmemiş ve herhangi bir devletin diplomatik korunmasından yararlanmayan kişidir." Uluslararası sözleşmelerde tanımı yapılan mülteci deyimini hukuksal bir statüyü belirtmektedir (Aydoğan, 2006, s. 13; Ansen, 2012, s.42). Mülteci, başka bir devlette sığınma talebinde bulunmuş ve bu talep o devletin yetkili organlarınca kabul edilmiş kişi olarak tanımlamak mümkündür.

Mülteci, göç etmek durumunda kaldığı ülkenin diplomatik korunmasından mahrum kaldığı, zorunluluk neticesinde bulunduğu yeri terk etmesi ve daha önceki

vatanında vatandaşlığını kaybedip kaybetmediği konusunda yeterli bilgilerin olmaması gibi birtakım sebeplerden ötürü vatansız statüsünde değerlendirilir (Ekşi, 2012, s.4).

Sığınmacı ise, tıpkı mülteci gibi can güvenliğini temin etmek için, ülkesinde gördüğü zulmünden kaçan ya da zulüm göreceğine ilişkin haklı korkusu olduğunu ispatlayabilen kişiye denir. Ancak sığınmacı, mültecilik statüsünü resmi olarak kazanmamış kişi olarak karşımıza çıkmaktadır (Buz, 2004, s. 8). Diğer bir ifadeyle,

Sığınmacı, ülkesini çeşitli sebeplerden dolayı (siyasi görüş, baskı ve şiddet, devlet tarafından dışlanmışlık ya da ayrımcılık vb.) terk eden ve henüz sığınma talebi, kaçtığı/sığındığı ülkenin yetkililerince soruşturma safhasında olan yani mülteci statüsünü kazanamayan kişidir. Mültecilik başvurusunda bulunan kişi bu konu hakkında karar verilene kadar sığınmacıdır. Sığınmacı, sığındığı ülkenin yasalarından mülteci gibi yararlanamamaktadır (Akyürek, 2007, s.29).

Bu bağlamda TDK sözlüğünde mülteci, sığınmacı (tdk.gov.tr, 2018) olarak ifade edilmiştir. Günlük dilde de sıklıkla mülteci ve sığınmacı kavramları birbirinin yerine kullanılmakta olduğunu söyleyebiliriz. İki kavramı birbirinde ayıran en temel hususun sığınmacının, resmi olarak mülteci vasfını el etmemiş olmasını, yani sığınmacı resmi kurumlar tarafından tanımlanmayan kişi olarak gösterebiliriz. Sığınmacıların, mülteci statüsünü elde edebilmek için iltica ettikleri devletin yetkilileri tarafından kabul görmüş olmaları şarttır.

Buna karşılık göçmen ise, siyasi, ekonomik ve dini gibi birtakım sebeplerden dolayı yaşadığı ve vatandaşlık bağı ile bağlı bulunduğu ülkeyi terk edip başka bir ülkeye yerleşmek amacıyla gidenlere göçmen denir (Asar, 2004, s. 236).

TDK, göçmen kavramını kısaca şu şekilde tanımlamaktadır; “Göçmen, kendi ülkesinden ayrılarak yerleşmek için başka ülkeye giden (kimse, aile veya topluluk), muhacir” (tdk.gov.tr, 2018). Diğer bir deyişle göçmen, mülteci tanımında bulunan nedenlerin dışında, çoğu zaman ekonomik nedenlerden dolayı, ülkesini (uyruğunda bulunduğu ya da ikamet ettiği devletini) gönüllü olarak terk edip, başka bir ülkeye, o ülkenin yetkililerinin bilgisi ve izni ile yerleşme amacıyla giden kişi olup o ülkede o devletin uyrukluğunu kazanana kadar özel bir mevzuata bağlı bulunmaktadır (Akyürek, 2007, s.29).

Kısaca, mülteciler baskı, şiddet ve kaos gibi ortamlardan can güvenliğinin olmayışı nedeniyle güvenli olan bölgelere giden veya kendi devleti tarafında ayrımcılığa uğrayan, siyasi düşüncesinden ve etnik kimliğinde dolayı dışlanmış, zulüm, baskı veya şiddete maruz kalan kişi veya grupların iltica ettikleri devlette sığınma talebinde bulunmuş ve bu taleplerin o devletin yetkilileri tarafından kabul görmüş olan kişileri ifade ederken, sığınmacılar da aynı gerekçeyle ülkesini terk ederek başka bir ülkeye giden ancak resmi kurumlar tarafından resmi işlemleri bitmemiş dolayısıyla mülteci statüsünü kazanmamış kişiler olduğunu söyleyebiliriz. Bu bağlamda, sığınmacıların mültecilere tanınan birçok yasal haktan mahrum bir şekilde zor şartlar altında hayatlarını sürdürmeye çalıştıklarını görebiliriz. Göçmen kavramını ise genellikle ekonomik sebeplerden ötürü kişilerin kendi iradeleriyle, baskı ya da şiddet olmadan başka bir ülkeye yasal yollarla girip yine yasal olarak o ülkeye yerleşmesi olarak tanımlayabiliriz. Ayrıca yukarıda da belirtildiği gibi, mültecilerin herhangi bir devlet tarafından diplomatik korunmadan mahrum olduğu bilinmektedir. Buna karşılık göçmenlerin kendi devletleri tarafından korunmaya devam edildiğini söyleyebiliriz.

2.7.2. Uluslararası Hukuk Açısından Mülteciliğin Değerlendirmesi

2.7.2.1. 1951 Cenevre Sözleşmesi ve 1967 Protokolünde Mültecilerin Hukuki Durumu

1951 Cenevre Sözleşmesi, 28 Temmuz 1951 tarihinde Birleşmiş Milletler Konferansı'nda kabul edilmiş olmasına rağmen ancak 21 Nisan 1954 tarihinde yürürlüğe girmiştir (Usanmaz, 2009:138).

Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği (BMMYK) statüsü çerçevesinde, Yüksek Komiserliğin mülteci statüsünün belirlenmesi ve uluslararası koruma ve yardımın sağlanması ile ilgili uygulamalar ve bölgesel düzenlemeler dışında, mülteci kavram ve statüsünü belirleyen yegâne uluslararası düzenleme, 1951 tarihli Mültecilerin Hukuki Statüsüne İlişkin Sözleşme ve sonrasında geliştirilen 1967 tarihli Mültecilerin Hukuki Statülerine İlişkin Protokoldür (Urk, 2010, s.30).

1951 Cenevre Sözleşmesinde hukuksal anlamda mültecinin kim olacağına ilişkin hükümler yer alırken, diğer maddelerde de mültecilere tanınan eğitim, sosyal güvenlik, çalışma, barınma, belge sahibi olma ve hareket serbestliği gibi haklara yer verilmektedir (Özcan, 2005:14-16).

1951 Cenevre Sözleşmesine göre mülteci tanımı şu şekilde yapılmaktadır;

1 Ocak 1951'den önce meydana gelen olaylar sonucunda ve ırkı, dini, tabiiyeti, belli bir toplumsal gruba mensubiyeti veya siyasi düşünceleri yüzünden, zulme uğrayacağından haklı sebeplerle korktuğu için vatandaşı olduğu ülkenin dışında bulunan ve bu ülkenin korumasından yararlanamayan, ya da söz konusu korku nedeniyle, yararlanmak istemeyen yahut tabiiyeti yoksa ve bu tür olaylar sonucu önceden yaşadığı ikamet ülkesinin dışında bulunan, oraya dönemeyen veya söz konusu korku nedeniyle dönmek istemeyen kişilerdir (Çoşkun, 2004, s.44; Aydoğan, 2006, ss.14-15; Ünlü, 2007, s. 83; Akyürek, 2007, s.40; Usanmaz, 2009, ss.138-139; Doğan, 2011, ss.51-52 ve Erdemir, 2013, s.20).

Cenevre Sözleşmesi'nde kabul edilen coğrafi ve tarihi kısıtlamanın yol açtığı sorunların çözümü için hazırlanan 1967 Protokolü'nde mülteci tanımında yeni bir düzenleme yapılmıştır. '1 Ocak 1951 tarihinden sonra meydana gelen olaylardan önce' ile 'söz konusu olaylar sonucunda' ibareleri kaldırılarak zaman kısıtlaması kaldırılmış ve herkesin mülteci olabileceği belirtilmiştir (md.1/2). Ayrıca Protokol'ün hiçbir coğrafi kısıtlama olmadan uygulanacağı da ifade edilmiştir (md.1/3) (Özcan, 2005, s.17; Ünlü, 2007, s. 84 ve Ansen, 2012, s. 43;).

Böylelikle Cenevre Sözleşmesindeki zaman ve mekân olarak mültecilerin sınırlandırılması veya kısıtlanması 1967 Protokolüyle giderildiğini söyleyebiliriz.

Mülteciler için çok önemli olan, mültecilerin tanımın yapıldığı ve mültecileri genel olarak güvenlik altına almayı temel hedef kabul eden 1951 Cenevre Sözleşmesi ve akabinde bu sözleşmenin kısıtlılıklarını bertaraf etmek ve kapsamını daha da genişletmek için yapılan 1967 Protokolü çok önemli bir yere sahip olduğunu söyleyebiliriz. Bu bağlamda sözleşmeye taraf olan devletler ve bu sözleşmenin mekanizmaları, ayırıcılığa uğramamalarını, din özgürlüklerini, Sözleşmeye taraf devletlerin sınırlarındaki mahkemelere özgürce erişimlerini, çalışma haklarını, barınma haklarını, eğitim haklarını, kamu yardımı alma haklarını, sınırlar içinde hareket özgürlüğünü, ülkesine geri gönderilmeme garantisini mülteciye taahhüt eder (Urk, 2010, s.32).

Mültecilerin korunması öncelikle mültecilerin özgürlüğü, güvenliği, ayrımcı muamelelere maruz bırakılmaması gibi temel haklarının korunmasıdır. Mültecilere ilişkin sözleşme ve protokol de mültecilerin bu haklarını koruma altına almıştır.

Sözleşme ve Protokole göre, mültecilerin korunmasında gözetilmesi gereken en temel hususlardan biri, bunlar arasında ırk, din, ya da mültecinin daha önce uyrukluğunda bulunduğu ülke bakımından herhangi bir ayırım gözetilmemesi olmaktadır (Akyürek, 2007, s.96).

Bunların yanı sıra Cenevre Sözleşmesinde mülteci olarak tanımlanan kişilerin hukuki statülerini, bu statünün hangi şartlar altında elde edilip hangi durumlar karşısında kaybedileceğini ve mültecilerin sahip olmuş olduğu bazı sosyal hakları geniş çerçeveye ele alıp düzenlemeler yapılmıştır. Ayrıca, Cenevre Sözleşmesinin maddelerine göre, mülteci hakkını kazananlar, kendi ülkelerinin korunmasından yararlanma veya ülkesine kendi istek ve iradesiyle geri dönme veya vatandaşlığını tekrardan geri kazanma ile yeni bir vatandaşlık edinme halinde mültecilik statüsünü kaybeder. Kişinin mülteci olabilmesi için bazı kriter ve koşullar vardır. Bu koşulların veya şartların ortadan kalkması, sığındığı ülkede barışa, insanlığa karşı suç veya iç huzuru bozacak menfi davranışlar ile sığındığı ülkeye gelmeden önce ağır bir siyasi suç işleyenler mültecilik statüsünden yararlandırılmamaları öngörülmüştür. Ayrıca, BM ilkelerine aykırı fiillerle suç işlediğine dair ciddi kanaat olan kişiler de sözleşme kapsamı dışında bırakılmıştır (Usanmaz, 2009, s.140). Belki de bu sözleşmenin en önemli hususlarından biri de mülteci olarak başka bir ülkeye sığınanların diline, dinine, milletine, rengini veya siyasi görüşüne bakılmaksızın ülkeye kabul şartının yer almasıdır.

Erdemir (2013, ss.25-26) mülteci statüsü kapsamına girmeyen kişileri şu şekilde sıralamaktadır:

Barışa karşı suç, savaş suçu veya insanlığa karşı suç gibi suçlar için hükümler koyan uluslararası belgelerde tanımlanan bir suç işlediğine; mülteci sıfatıyla kabul edildiği ülkeye sığınmadan önce, sığındığı ülkenin dışında ağır bir siyasi olmayan suç işlediğine; Birleşmiş Milletlerin amaç ve ilkelerine aykırı fiillerden suçlu olduğuna dair hakkında ciddi kanaat mevcut olan bir kişiye Mültecilik Statüsü verilmeyecektir. Açık ifadelerle belirtilmiş olan bu savaş suçu, insanlığa karşı suç, siyasi olmayan ağır suç gibi kavramlar yinede mültecilik talebinin takibi sırasında incelenecek olan durumlardır. Ve yine her ülke kendi ulusal mevzuatının gereğini yerine getirecektir.

Cenevre Sözleşmesi mülteci statüsüne girmeyen kişileri tanımladığı gibi mülteci vasfını aldıktan sonra hangi durumlardan dolayı bu vasfını kaybedeceğini de tanımlamış ve buna geniş bir yer ayırmıştır. Bu hususta Erdemir (2013, s.27) şunları aktarmaktadır:

Sözleşmenin 1.madde C kısmı ise mültecilik statüsü kazanmış bir kişinin hangi hallerde bu statüsünü kaybedeceğinden bahsetmektedir. Buna göre sözleşmenin 1.maddesi A kısmında belirtilen hükümlerin kapsamına giren her kişi yani daha önce yukarıda açıkça belirttiğimiz mültecilik tanımına giren her kişi eğer; vatandaşı olduğu ülkenin korumasından kendi isteği ile tekrar yararlanırsa veya vatandaşlığını kaybettikten sonra kendi arzusu ile tekrar kazanırsa ya da yeni bir vatandaşlık kazanmışsa ve vatandaşlığını yeni kazandığı ülkenin himayesinden yararlanıyorsa veya kendi arzusu ile terk ettiği veya zulüm korkusu ile dışında bulunduğu ülkeye kendi arzusu ile tekrar yerleşmek üzere dönmüşse veya mülteci olarak tanınmasını sağlayan koşullar ortadan kalktığı için vatandaşı olduğu ülkenin korumasından yararlanmaktan sakınmaya artık devam edemezse mültecilik statüsünü kaybedecektir.

Kısaca Cenevre Sözleşmesi ve ardından bu sözleşmenin kısıtlılıklarını ortadan kaldıran 1967 Protokolü, mültecileri kapsamlı bir şekilde tanımlayıp, hangi şartlar altında bu statüyü kazanacakları ve hangi durumlarda bu hakkı kaybedecekleri açıkça ifade edildiğini görebiliriz. Ayrıca, mültecilerin haklarını da sıralamış ve üye devletlerin buna uymalarını da karara bağlamıştır. Bu bağlamda mülteciler için bu sözleşmenin çok önemli bir yere sahip olduğunu söyleyebiliriz.

2.7.2.2. 1969 Afrika Birliği Örgütü Sözleşmesi'nde Mültecilerin Durumu

Afrika kıtasında yüzyıllardır süren sömürgeleştirme çalışmaları bölge ülkelerini çok zor durumda bırakmış ve çeşitli sebeplerden (dini, ekonomik, sosyal vb.) dolayı Afrika ülkeleri hem birbirleriyle hem de kendi içerisinde sürekli çatışmalar yaşadığını söyleyebiliriz. İşte bu çatışmalar ve can güvenliğinin olmaması gibi birtakım sebeplerden dolayı bu ülkelerde yaşayan insanlar başka yerlere gitmek ve buldukları yerleri terk etmek durumunda kaldıklarını söylemek mümkündür. Bu bağlamda, Afrika Birliği Örgütü (ABÖ), 1969 yılında '*Afrika'daki Mülteci Sorunlarının Özel Yönlerini Düzenleyen 1969 Afrika Birliği Örgütü Sözleşmesi*'ni' kabul etmiştir (Özcan, 2005:19).

Bu sözleşmeyi kabul eden ülkeler şunlardır (<http://www.igamder.org>):

Birleşik Arap Cumhuriyeti	Gana	Moritanya
Birleşik Tanzanya Cumhuriyeti	Gine	Nijer
Botswana	Kamerun	Nijerya
Burundi	Kenya	Orta Afrika Cumhuriyeti
Çad	Kongo (Brazzaville)	Ruanda
Cezayir	Kongo (Kinşasa)	Senegal
Dahomey	Lesotho	Sierra Leone
Ekvatorial Gine	Liberya	Somali
Etiyopya	Libya	Sudan
Fas	Madagaskar Adası	Svaziland
Fildişi Kıyısı	Malavi	Togo
Gabon	Mali	Tunus
Gambiya	Mauritus Adası	Uganda
Yukarı Volta	Zambia	

1969 Afrika Birliği Örgütü Sözleşmesinde Mülteci şu şekilde tanımlanmaktadır (<http://www.igamder.org>):

1. Bu Sözleşme'nin amaçları çerçevesinde, 'mülteci' terimi, ırk, din, milliyet, siyasi inanç ya da belirli bir toplumsal gruba mensubiyeti yüzünden zulüm ya da haklı bir temele dayanan zulme uğrama korkusu nedeniyle, vatandaşı olduğu ülkenin dışında bulunan ve söz konusu ülkenin korumasından yararlanamayan ya da korkusu nedeniyle yararlanmak istemeyen, ya da, vatandaşlığı olmayan ve bu tür olaylar sonucu daha önce ikamet ettiği ülkenin dışına çıkmış olup, söz konusu ülkeye geri dönemeyen, ya da korkusu nedeniyle dönmek istemeyen kişi anlamına gelecektir.

2. 'Mülteci' terimi aynı zamanda, kendi menşe ülkesinin ya da vatandaşı olduğu ülkenin bir bölümünde ya da tümünde, dış saldırı, işgal, yabancı egemenliği ya da kamu düzenini ciddi biçimde bozan olaylar nedeniyle, menşe ülkesi ya da vatandaşı olduğu ülke dışında bir başka yerde sığınma aramak için daimi ikamet ettiği yeri terk etmeye zorlanan herkes için geçerli olacaktır.

Mülteci kavramına yönelik yukarıda tanımı yapılan sözleşme, 1951 Cenevre Sözleşmesindeki mülteci tanımını biraz daha genişletmiş ve yapılan tanımın yanı sıra, “dış saldırı, işgal, yabancı hâkimiyetinden veya ülkelerinin bir kısmında ya da tamamında görülen kamu düzenini ciddi biçimde bozan olaylar nedeniyle menşe ülkeyi terk etmeye zorlanan kişilerin de mülteci olduğu” (Altınışik ve Yıldırım, 2002, s.8) ifade edilmiş böylece mülteci tanımı genişletilmiştir.

Bunların yanı sıra, 1951 Cenevre Sözleşmesinde ‘1 Ocak 1951’den önce meydana gelen olaylar’ şeklindeki tarihsel kısıtlamaları içeren ve coğrafi sınırlamalar yer alan bu sözleşmenin mukabilinde 1969 Afrika Birliği Örgütü Sözleşmesinde bu gibi kısıtlamalar kaldırılarak kapsamı genişletilmiştir. Ayrıca, iç karışıklık, şiddet ve savaş yüzünden kaçanlar mülteci statüsünü kazanmaktadır (Özcan, 2005:19).

Afrika da her geçen gün artan şiddet olayları ve bunun doğal bir sonucu olan Afrikalı mülteciler için çeşitli tedbirler öngören ve bu doğrultuda çalışan Afrika Birliği Örgütünün yapmış olduğu bu sözleşme zor şartlar altında yaşamını sürdüren, yoksun Afrikalı insanlar için daha iyi bir hayat ve gelecek sağlamak için çalıştıklarını söyleyebiliriz.

2.7.2.3. 1984 Cartagena Bildirisi’nde Mültecilerin Durumu

Bölgesel temelli olan Cartagena Bildirisi 1984 yılında bazı bilim adamları, hukukçu ve Güney Amerikalı hükümet temsilcilerinin Kolombiya’nın Cartagena kentinde bir araya gelmesi sonucunda kabul edilen ve tüm Latin Amerika Bölgesini kapsayacak şekilde düşünülmüş bir bildiridir (Beter, 2006, ss.14-15). Bu bildiri şu kararları benimser (<http://sorular.rightsagenda.org>):

1. Bölge ülkeleri arasında, Sözleşme ve Protokolün uygulanmasını kolaylaştırmak için gerekli ulusal kanunların ve yönetmeliklerin kabul edilmesini teşvik etmek ve gerekirse mültecilerin korunmasını sağlamak için iç işlemler ve mekanizmaları oluşturmak. Ayrıca, kabul edilen ulusal kanun ve yönetmeliklerin Sözleşme ve Protokol ilkelerini yansıtmalarını güvence altına almak ve böylelikle mülteciler konusunda gerekli olan ulusal kanunların sistematik bir biçimde uyumlulaştırılması işlemini sağlamak.
2. 1951 Sözleşmesi ve 1967 Protokolünü henüz onaylamamış ya da kabul etmemiş devletlerin, bu belgelerin kapsamlarına sınırlama getirecek biçimde çekince koymamalarını sağlayacak biçimde onaylamalarını ve kabul etmelerini güvence altına

almak ve bu türden çekinceler koymuş ülkeleri bu çekinceleri en kısa zamanda kaldırmaya davet etmek.

3. Orta Amerika bölgesindeki kitlesel mülteci akınından edilen tecrübeler göz önünde bulundurularak, uygun ölçüde ve bölgede devam eden durum akılda tutularak, ABÖ (Afrika Birliği Örgütü) Sözleşmesi'ndeki (1. Madde, 2. paragraf) örneğin ve Amerika Ülkeleri Arası İnsan Hakları Komisyonu'nun raporlarında kullanılan öğretinin ışığında, mülteci kapsamının genişletilmesinin gereğini tekrar vurgulamak. Böylece, bölgede kullanılması tavsiye edilen mülteci tanımı ya da kavramı, 1951 Sözleşmesinin ve 1967 Protokolünün öğelerini içerdiği gibi, bunun yanı sıra, yaygın şiddet, dış saldırı, iç çatışmalar, yaygın insan hakkı ihlalleri, ya da kamu düzenini ciddi olarak bozan diğer durumlardan dolayı hayatları, güvenlikleri, ya da özgürlükleri tehdit altında olduğu için ülkelerinden kaçan kişileri de kapsayacaktır.

Bildiride 1951 Sözleşmesi ve 1967 Protokolü kapsamına giren mülteci tanımı kabul edilmekle birlikte, bölgesel olayların niteliğiyle bağlantılı olarak mülteci tanımı genişletilmekte; “yaygın şiddet, dış saldırı, iç çatışmalar, yaygın insan hakları ihlalleri ya da kamu düzenini ciddi biçimde bozan diğer durumlardan dolayı yaşamları, güvenlikleri ya da özgürlükleri tehdit altında olduğu için ülkelerinden kaçan kimseler” de mülteci tanımına dâhil edilmektedir (Altınışık, ve Yıldırım, 2002, s.9; Ünlü, 2007, s. 86).

2.8. Mültecilere Tanınan Haklar

2.8.1. Yaşama Hakkı

İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi (İHEB) yaşama hakkıyla ilgili şunları aktarır “*Yaşamak, özgürlük ve kişi güvenliği herkesin hakkıdır (mad.3)*” (<http://www.danistay.gov.tr>). Bu bağlamda, yaşama hakkı her bir insanın en temel hakkı olduğu gibi mültecilerin de en temel haklarından olduğunu söyleyebiliriz. Mülteciler, sınırları dâhilinde buldukları devletin iç hukuk ve sosyal düzenine uymak, başkalarının canına veya malına kast etmemek ve yasalara uygun hareket etmek koşuluyla özgürce yaşama hakkına sahiptirler ve bu hak devlet mekanizması tarafından tüm gerekleri ile uygulanmalıdır. Çünkü kişinin yaşam hakkın sağlanması ve bunun korunması bir devletin en temel vazifelerindedir. Dolayısıyla devlet, bu vazifesini hem vatandaşına hem de sınırları dâhilindeki mültecilere titizlikle uygulamalı ve gerekli işlemleri yapmalıdır (Urk, 2010, s.38).

2.8.2. Eğitim Hakkı

İHEB eğitim ile alakalı konuları düzenlediği 26 maddesinde şunları ifade eder (<http://www.danistay.gov.tr>):

1. Herkes eğitim hakkına sahiptir. Eğitim, en azından ilk ve temel eğitim aşamasında parasızdır. İlköğretim zorunludur. Teknik ve mesleki eğitim herkese açıktır. Yüksek öğretim, yeteneklerine göre herkese tam bir eşitlikle açık olmalıdır.
2. Eğitim insan kişiliğini tam geliştirmeye ve insan haklarıyla temel özgürlüklere saygıyı güçlendirmeye yönelik olmalıdır. Eğitim, bütün uluslar, ırklar ve dinsel topluluklar arasında anlayış, hoşgörü ve dostluğu özendirilmeli ve Birleşmiş Milletlerin barışı koruma yolundaki çalışmalarını geliştirmelidir.

Bunun yanı sıra, 1951 Cenevre Sözleşmesinde mültecilerin eğitim hakkı ile alakalı 22 maddesinde şunları aktarır (<http://www.multeci.org.tr>):

1. Taraf Devletler, mültecilere, temel eğitim konusunda, vatandaşlarına uyguladıkları muamelenin aynısını uygulayacaklardır.
2. Taraf Devletler, mültecilere, temel eğitimin dışındaki eğitim konusunda ve özellikle çalışmalardan yararlanma, yabancı ülke okullarından alınmış eğitim sertifikalarının, üniversite diplomalarının ve derecelerinin tanınması, harç ve resimlerden muafiyet ve eğitim bursları alanlarında mümkün olduğu kadar müsait ve her halde genel olarak aynı şartlar içindeki yabancılara tanınanlardan daha az müsait olmayan şekilde muamele edeceklerdir.

Cenevre Sözleşme'nin eğitimle alakalı 22. Maddesini incelediğimizde, devletlerin, temel eğitim konularında kendi vatandaşlarına uyguladıklarının aynısını mültecilere uygulanması istenmektedir. Yani eşit şartlar altında olması gerekliliği vurgulanmaktadır. Temel eğitim dışında kalan eğitim ve diğer alanlarda ise, mülteci ile yabancı aynı statüde kabul edilmekte ve aynı haklara sahip olacağı belirtilmektedir. Birleşmiş Milletler Mülteci Yüksek Komiserliği (BMMYK) uygulamada birinci sınıftan sekizinci sınıfa kadar olan dönemi temel eğitim olarak kabul etmektedir (Çiçekli, 2009, s.187).

2.8.3. Çalışma Hakkı

İnsanların, kendisinin ve ailesinin geçimi sağlayabilmesi çalışmayla mümkün olduğunu söyleyebiliriz. Bu bağlamda çalışma özgürlüğü, genel olarak kamu hak ve özgürlükleri arasında kabul edilen, bir şahsın iş yapma, bir teşebbüse girişme, seçtiği meslek ve sanatı icra etme hürriyeti olarak tanımlanabilir (Berki, 1966, s.159).

Özgür irade ile ihtiyaçlarını giderecek kaynağı elde etmenin en meşru yolunun bir işte ücret karşılığı çalışma olduğu düşünüldüğünde, devletin özgür irade içeren eyleme müdahalesinin anlamı anlaşılacaktır. Zira mülteciler sığındıkları ülkede yabancısıdır ve genel olarak yabancıların çalışmaları devletin vereceği izne bağlanmıştır. Bu bağlamda yabancıların çalışma hakları devletin alacağı tavra bağlı bulunmaktadır (Büyükçalık, 2014, s.154).

İHEB 23. Maddesinde çalışmayla alakalı hükmü şöyle ifade etmektedir: “Herkesin çalışma, işini serbestçe seçme, adaletli ve elverişli koşullarda çalışma ve işsizliğe karşı korunma hakkı vardır” ve “Herkesin, herhangi bir ayırım gözetmeksizin, eşit iş için eşit ücrete hakkı vardır” (<http://www.danistay.gov.tr>). Bu maddelerle, insanların çalışma hakları vurgulanmış ve çalışmasının karşılığını da alması gerekliliği ifade edilmiştir.

Ayrıca, Cenevre Sözleşmesinde de 17. maddesinde mültecilerin çalışmalarıyla ilgili düzenlemeler yapılmıştır. “Taraf Devletler, ülkelerinde yasal olarak ikamet eden her mülteciye, ücretli bir meslekte çalışmak hakkı bakımından, aynı şartlar içinde yabancı bir memleketin vatandaşına uyguladıkları en müsait muameleyi uygulayacaklardır” ve “Taraf Devletler, ücretli mesleklerde çalışmak bakımından bütün mültecilerin ve özellikle ülkelerine, bir işçi bulma programına yahut göçmen getirme planına göre girmiş olan mültecilerin haklarını, vatandaşlarına tanıdıkları çalışma haklarıyla aynı noktaya getirme konusuna sıcak bakacaklardır.” Şeklinde mültecilerin çalışma hususunda durumlarını hükme bağlamıştır.

2.9. Türkiye’de Göç ve Mülteci

2.9. 1. Cumhuriyet Öncesi Dönemde Göç ve Mülteci

Çok önemli göç yolları üzerinde bulunan Türkiye toprakları göçlere ve sığınmaya yönelik tarihinin baktığımız zaman, bu önemli olayların Osmanlı’dan itibaren

başlayıp Cumhuriyetin kurulmasıyla da farklı bir düzleme girip devam ettiğini görürüz. Bu doğrultuda Osmanlı'ya göçlerin ve sığınmaların çok kapsamlı bir geçmişe sahip olduğunu söylemek mümkündür (Öztürk, 2015, s. 347).

1492 yılında İspanyadan gemiler vasıtasıyla Osmanlı topraklarına getirilen Yahudiler, Osmanlı İmparatorluğu'na sığınma amaçlı ilk göç eden kitle olarak bilinmektedir (Özgür ve Özer, 2010, s. 109; Öztürk, 2015, s. 348). Her ne kadar Yahudilerin Osmanlı İmparatorluğu'na sığınmaları Osmanlı açısından yabancıların sığınmalarına ilk örnek oluşturmuş olsa da bu tek örnek değildir. İmparatorluğun çok geniş topraklara yayılması başka milletlerin Osmanlı topraklarına sığınma erişimini kolaylaştırmış ve sığınmaya yönelik faaliyetlerin belli bir düzene sokulmasıyla da bu topraklar göç ve mülteci bakımından cazibedar bir konuma gelmiştir (Öztürk, 2015, s. 348).

Osmanlı İmparatorluğu, Türkiye Cumhuriyeti kurulmadan önce mülteci ve göçmenlere kucak açmıştır. Örneğin; 1442 yılında İspanyol sorgusundan kaçan 300.000 Yahudi'nin; 1779 yılında Küçük Kaynarca Antlaşması ile Kırım'dan 700.000 kişinin; 1800'lerin ortasında, Orta Avrupa'daki milliyetçi yakalanmalar esnasında baskıya uğramış Macarlar'ın; ve yine 1800'lerin ortasında Polonyalı Milliyetçilerin Ruslara karşı verdiği savaşta yenilmeleri sonucunda Osmanlı İmparatorluğuna sığınmasını örnek olarak gösterebiliriz. 1859-1922 yılları arasında Kafkasya, Tataristan ve Kırım'ın Rus yönetimine girmesi ile 4 milyon insan Anadolu'ya göç etmiştir (Akyürek, 2007, s. 129).

Tablo 1. 1812-1989 Tarihleri Arası Anadolu'ya Göçler (<https://www.tbmm.gov.tr>)

ÜLKE	GÖÇ NEDENİ	GÖÇÜLEN DEVRE	GÖÇEN NÜFUS
BULGARİSTAN		1923- 1960	370.000
	Artan baskılar	1989	320.000
ROMANYA	1806- 1812 Rus Saldırısı	1826	200.000
	1877- 1878 Rus Saldırısı	1878- 1880	90.000
	1930 sonrası baskılar	1933- 1952	200.000

YUGOSLAVYA	1806- 1812 Rus kışkırtması	1812- 1826	30.000
	1826 Sırp baskısı	1826- 1830	150.000
	1867 Sırp baskısı	1867- 1870	150.000
	Devamlı baskılar	1908- 1923	300.000
	Devamlı baskılar	1923- 1930	350.000
	Devamlı baskılar	1946- 1961	160.000
	Asimilasyon uygulaması	1962- 1970	50.000
KIBRIS	1878 İngiliz egemenliği	1878- 1880	15.000
	1923 Lozan Barışı	1923- 1950	60.000
DOĞU TÜRKİSTAN	1876 Çin işgali ve baskılar	1917- 1940	20.000
		1949- 1953	7.000
		1960- 1980	1.000
AFGANİSTAN	1979 Sovyet işgali	1982	4350
TOPLAM		1812-1989	2.477.350

Tüm bu gelişmeler ve göçle oluşan sığınmacı veya mülteci akınına dönemin şartları perspektifinden baktığımızda henüz uluslararası hukukta mülteci korumasının hukuki boyutunun mevcut olmadığını görebiliriz. Bundan dolayı, sığınmacı ya da mülteci korunmasının sağlanması, sığınanların milliyetlerine ya da etnik kökenlerine göre kategorik olarak şekillenmiştir (Öztürk, 2015, s. 350).

2.9. 2. Cumhuriyet Döneminde Göç ve Mülteci

Türkiye'nin jeopolitik olarak çok önemli bir konumda yer alması ve dolayısıyla göç yolları üzerinde bir coğrafyaya sahip olması Cumhuriyetten önce olduğu gibi Cumhuriyet döneminde de göçlere ve mülteci akınına sahne olduğunu söyleyebiliriz. Bu dönemde göze çarpan en önemli olaylardan biri de İkinci Dünya Savaşı nedeniyle hızlı bir artış gösteren göç hareketlerini gösterebiliriz. Bu dönemde Cumhuriyet öncesi dönemde olduğu gibi henüz tam manasıyla uluslararası mülteci korunmasının tam olarak yerleşmemesi sistematik bir düzlemde mülteci korunmaları istenilen düzeyde

sağlanamamıştır. Bunun yanı sıra, Cumhuriyetin yeni kurulması ve savaşın olumsuz neticeleri, Türkiye'deki mültecilerin korunması daha çok devlet egemenliği ve dolayısıyla siyasi faktörlerden etkilenmiştir (Öztürk, 2015, s. 350).

Türkiye Asya kıtasını Avrupa kıtasına bağlayan bir köprü vazifesi görmesinden dolayı, Kuzey Afrika, Orta Doğu ve birçok Asya ülkesinden gelişmiş Avrupa ülkelerine göç etmek isteyen binlerce sığınmacı ve mülteci için çok önemli bir durak konumda olduğunu söyleyebiliriz. Bu göç dalgasının bir kısmı Türkiye'yi transit bir ülke konumunda görürken diğer bir kısmı da hedef ülke konumunda görüp Türkiye'ye yerleşmeye başladıklarını görmekteyiz. Yıllarca başka ülkelere kendi vatandaşlarını işçi olarak gönderen Türkiye özellikle son yıllarda başka ülkelerin vatandaşlarının göç ettiği ve çalıştığı bir ülke olmaya başlamıştır. Bu da kaçınılmaz olarak Türkiye'de siyasetten ekonomiye, kültürden sosyal yaşantıya kadar çok farklı alanları etkilemiştir (Deniz, 2014, s.184).

1923 yılında Lozan Antlaşması sonucunda Cumhuriyetin kurulmasının hemen akabinde Türkiye ve Yunanistan arasında yapılmış olan zorunlu nüfus mübadelesi neticesinde Yunanistan'dan Türkiye'ye yerleşen kişi sayısı yaklaşık olarak 380.000 civarında olmuştur. Yine aynı dönemlere tekabül eden bir gelişme olarak da Bulgaristan ile gönüllülük esasına dayanan bir nüfus mübadelesi neticesinde 1923-1945 yılları kapsayan süreçlerde Bulgaristan'dan Türkiye'ye yaklaşık olarak 215.000 kişi yerleşmiştir (Türkeş 1998'den akt. Doğan, 2011, s. 76).

1933-1945'te özellikle 2. Dünya Savaşı yıllarında Nazilerin işkenceleri sonucunda üniversite profesörleri, bilim adamları, sanatçılar ve Yahudi entelektüellerinden oluşan yaklaşık 800 kişiye ek olarak yine Nazi işgalinden kaçan Yunan, Bulgar ve İtalya'dan da toplamda 67.000 kişi Türkiye'ye sığınmıştır (Kirişçi, 1995'ten aktaran Doğan, 2011, s. 76).

Türkiye özellikle komşu ülkelerinden çok sayıda mülteciye kapılarını açmıştır. Bu mülteci akınları kitlesel bir göç dalgası şeklinde gerçekleşmiştir. Söz konusu kitlesel göç dalgalarından biri de 1979'da İran'da meydana gelen Şah rejiminin devrilip, Humeyni rejiminin kurulmasıyla meydana gelen devrim hareketi neticesinde ve akabinde İran-İrak Savaşının patlak vermesiyle yaklaşık bir milyon İranlının Türkiye'ye geldiği bilinmektedir. 1991 yılına gelindiğinde ise Körfez Savaşı yaşanmış, savaştan

dolayı yaklaşık olarak 500 bin Iraklı Türkiye'ye gelerek sığınmışlardır. Daha sonraki yıllarda bu mülteci sayısı azalma gösterse de mülteci akınları yine de azalan rakamlarla da devam etmiştir. Hem Irak'tan hem de İran'dan göçler kitlesel şekilde gerçekleştiği gibi bireysel göçler de devam etmiştir. Bunun yanı sıra 1980'li yılların sonlarına doğru Bulgaristan'dan Türk kökenli 300.000 göçmen gelmiş ve yarısına yakını sonraki yıllarda Bulgaristan'a geri dönmüştür. 1990'lı yılların sonlarına gelindiğindeyse 25.000 civarında Bosnalı Türkiye'ye sığınmış ancak bunların önemli bir kısmı Dayton Antlaşmasıyla ülkelerine geri dönmüştür. Öte yandan Afganistan, Sri Lanka, Somali ve Filistin gibi yerlerden hala Türkiye'ye mülteci akınları devam etmektedir (İçduygu ve Toktaş, 2005).

1980'li yılların sonlarına doğru kitlesel göç hareketlerinin artış göstermesi ve bunun dünya konjonktürünü değiştirecek nitelik taşıyan bir boyuta ulaşması özellikle göç yolları üzerinde bulunan ve stratejik bir önem arz eden Türkiye toprakları binlerce mülteciye kapılarını açmıştır. 1988-1999 yıllarına ait Anadolu topraklarına yapılan göçler aşağıdaki tabloda gösterilmiştir.

Tablo 2. 1988- 1999 Tarihleri Arası Anadolu'ya Göçler (Ulusal Eylem Planı, s.36).

ÜLKE/BÖLGE	GÖÇ NEDENİ	GÖÇÜLEN DEVRE	GÖÇEN NÜFUS
İRAN-IRAK	İran-Irak Savaşı	1988	51.542
BOSNA-HERSEK	iç savaş ve bölünme	1992-1997	20.000
BULGARİSTAN	Bulgaristan'dan sınır dışı edilme	1989	345.000
KÖRFEZ ÜLKELERİ	Körfez Krizi ve savaşı	1990-1991	467.489
KOSOVA	Kosova'da meydana gelen olaylar	1999	17.746
AHISKA	Ülkelerinden sürgün edilme olayları	...	32.577
TOPLAM		1988-1999	934.354

Yukarıdaki mülteci rakamlarından da anlaşılacağı üzere, Türkiye hem Cumhuriyetten önceki dönemde hem de Cumhuriyet sonrası dönemde üstlendiği misyon ve topraklarının jeopolitik konumundan dolayı göçlere ve mülteci akınlarına sahne

olmuştur. Türkiye'ye yönelik bu göç dalgası ve mülteci akınlarının en önemli olanlarından birisi de kuşkusuz Suriye'de çıkan iç karışıklıklardan dolayı buralardan Türkiye topraklarına doğru yapılan göç hareketleri olduğunu söyleyebiliriz.

Türkiye'nin sınır komşuları içerisinde en uzun kara sınırına sahip olan ülke Suriye'dir (911 kilometre). Buralarda çıkan iç karışıklıklardan dolayı en fazla etkilenen ülkelerin başında Türkiye gelmektedir. Suriye'den Türkiye'ye doğru sığınmacı akını 29 Nisan 2011 tarihinde ilk katile ile başlamıştır (Khalaf ve Ilgar, 2017, s.43). Göçe katılan mültecilerin çok büyük bir kısmının kadın ve çocuklar olduğunu dolayısıyla iç karışıklıktan ve savaştan en çok bunların etkilendiğini söyleyebiliriz. Suriye'deki savaşın ve iç karışıklığın hala devam etmesi buralardan ülkemize yapılan göçlerin sürdürülmesine neden olmakta ve bu göçler ülkemizi pek çok alanda etkilemekte olduğunu görebiliriz. Bu etkilenen alanların en önemlilerinden olarak ekonomik ve toplumsal alanları gösterebiliriz.

Suriye'den Türkiye'ye göç edenlerin sayısı her geçen gün artarak devam etmektedir. 2017 yılı itibariyle Suriye'den gelenlerin sayısı 3 milyonu aşmış ve böylece Türkiye dünyanın en büyük mülteci nüfusunu bünyesinde barındıran ülke konumuna gelmiştir. Buna ek olarak bu mültecilere yönelik yapılan harcamalar 11.4 milyar Avroyu aşmıştır. Suriye'deki savaş ve iç karışıklıklar neticesinde doğan insan hakları ihlalinin korkunç seviyelere yükselmesiyle beraber buralarda insani yardım ihtiyaçları da o nispette artış göstermiştir. Türkiye Cumhuriyeti de bu yaşanan olaylar karşısında Suriyeli vatandaşlar için '*açık kapı*' politikasını izlemiştir. Türkiye'ye gelen Suriyeli vatandaşların kaldıkları bölgelere baktığımızda, geçici barınma merkezlerinde 255.644 kişi, barınma merkezleri dışında 2.711.505 kişi yaşamakta olduğunu görürüz. Bu mültecilerin sağlık, eğitim ve gıda alanlarındaki ihtiyaçları devlet tarafından karşılanmaktadır (Akpınar, 2017, s.17).

2.10. Türkiye'de Göç ve Mülteci Meselesine İlişkin Yasal Düzenlemeler

2.10. 1. 1982 Anayasası

Türkiye'nin önemli göç yolları üzerinde bulunması ve bunun doğal bir sonucu olarak da mülteci akınına uğraması bu alanlarda yasal bir düzenlemenin oluşturulmasını gerekli kılmıştır. Genel itibariyle mültecilerin haklarından, korunmasına değin bir değerlendirme yapıldığında bakılması gereken ilk kaynak Anayasadır. Bu doğrultuda

1982 Anayasasına baktığımızda sığınma ve uluslararası koruma hususunda doğrudan bir düzenlemeye sahip olmadığını görürüz. Ancak Anayasa, mültecilerin korunmasına ve sığınmalarına erişim ile yakından ilişkili olan temel hak ve özgürlüklerin sağlanması ve korunmaları hususlarında temel bir çerçeve çizerek, anayasal ilkelerle bu durumu teyit etmiştir (Öztürk, 2015, s. 356).

1982 Anayasası'nın 90. maddesinde milletlerarası antlaşmalar hakkında şunları ifade etmektedir:

“Usulüne uygun yürürlüğe konulmuş temel hak ve özgürlüklere ilişkin milletlerarası antlaşmalarla kanunların aynı konuda farklı hükümler içermesi nedeniyle çıkabilecek uyuşmazlıklarda milletlerarası antlaşma hükümleri esas alınır” (Belgin, 2008, s.110).

Türk hukuk sisteminde mülteci statüsünün hangi kriterler ölçüt alınarak belirlenmesi gerektiği ile ilgili bir iç hukuk düzenlemesi mevcut değildir. 1951 Cenevre Sözleşmesi ve 1967 Protokolü Anayasanın 90. Maddesi çerçevesinde iç hukukun bir parçası olup kanun hükmündedir. Aynı şekilde iç hukukta mülteci statüsünün belirlenmesinde kullanılacak ölçütleri düzenleyen bir kanun çıkarma gereğini duymamış gözükmektedir (Çiçekli, 2009, s.77).

Buna ek olarak, 1982 Anayasasının 10. maddesinde “Herkes, dil, ırk, renk, cinsiyet, siyasi düşünce, felsefi inanç, din, mezhep ve benzeri sebeplerle ayırım gözetilmeksizin kanun önünde eşittir.” hükmü yer almaktadır. Söz konusu hükümde ‘herkes’ ibaresi sığınmacı ve mültecileri de kapsamaktadır (Doğan, 2011, s. 82).

2.10.2. Türkiye’de Mültecilere İlişkin 1951 Cenevre Sözleşmesi ile 1967 New York Protokolü

Türkiye, Mültecilerin Hukuki Durumlarına İlişkin 1951 Cenevre Sözleşmesini ilk hazırlayan ve sözleşmeyi ilk imzalayan ülkelerden biridir. Türkiye ayrıca, sözleşmedeki mülteci tanımının oluşturulmasında aktif bir rol oynayan devletlerin başında gelir (Kirişçi, 2003’den akt. Büyükçalık, 2014, s. 69).

Bu sözleşmedeki mülteci tanımı 1. maddesinde şu şekilde yapılmıştır (<http://www.orsam.org.tr>):

1 Ocak 1951'den önce meydana gelen olaylar sonucunda ve ırkı, dini, tabiiyeti, belli bir toplumsal gruba mensubiyeti veya siyasi düşünceleri yüzünden, zulme uğrayacağından haklı sebeplerle korktuğu için vatandaşı olduğu ülkenin dışında bulunan ve bu ülkenin korumasından yararlanamayan, ya da söz konusu korku nedeniyle, yararlanmak istemeyen; yahut tabiiyeti yoksa ve bu tür olaylar sonucu önceden yaşadığı ikamet ülkesinin dışına bulunan, oraya dönemeyen veya söz konusu korku nedeniyle dönmek istemeyen her şahsa uygulanacaktır.

Yukarıdaki sözleşmenin mülteci tanımını incelediğimizde bir kişiye mülteci diyebilmek için iki temel ölçüt esas alınmıştır. Bunlardan biri coğrafi ölçüttür. Bu ölçüte göre Avrupa'da veya dünyanın herhangi bir yerinde meydana gelmiş olaylar neticesinde göç etmiş kişiler şeklinde bir ayrıma gidilmiştir. Diğer bir ölçüt ise zamana ilişkin sınırlandırmadır. Bu ölçüte göre kişiye mülteci diyebilmek için 1950 öncesinde meydana gelmiş olaylar esas alınmıştır. Bu iki temel ölçüt, zamanla Cenevre Sözleşmesinin uygulama alanını daraltarak aynı koşulları taşıyan kişilerin farklı statülerde değerlendirilmesine sebep olmuş ve hukuksal açıdan eşit korumadan yararlanmanın önünü tıkamıştır. Bu olaylar neticesinde bu kısıtlamalar kaldırılması için çalışmalarda bulunulmuştur. Bunun yanı sıra sözleşmedeki önemli diğer temel bir ilke ise sığınılan devlet sınır dışı etmeme sorumluluğu altına girmektedir (Pazarıcı, 2006, s.206).

Birleşmiş Milletler Genel Kurulu 31 Ocak 1967'de New York'ta imzalanmış olan bir protokolle, Cenevre Sözleşmesinde yer alan coğrafi ve zamana yönelik olan sınırlamaları kaldırmıştır (Alkan, 2002, s. 28) Türkiye Protokolü imzalamış, ancak Protokolün 7. Maddesinde yer alan “çekinceler ve duyurular” hükmünden istifade ederek coğrafi sınırlama ilkesini sürdürmeyi seçmiştir (<http://www.orsam.org.tr>).

1967 protokolünde mülteci sayılabilmek için temel kıstas olarak kabul görülen zaman ve coğrafi sınırlamalar kalktığı halde Türkiye, “1951 öncesinde meydana gelen olaylar” şeklindeki zaman faktörünün kalkmasını kabul etmiş ancak coğrafi sınırlandırma ilkesini birtakım çekincelerle sürdürmüştür. Bu çekinceleri kısaca şu şekilde sıralayabiliriz; Türkiye'nin o zamanki siyasi sorunlarla yüz yüze kalma endişe, ekonomik ve sosyal sorunların olabileceği çekincesi bu alanda etkili olmuştur. Avrupa dışından gelenlere de mülteci statüsünün tanınması Türkiye için o dönemde Orta Doğu ve Asya'ya da kapılarını açmak anlamına geliyordu. Dolayısıyla bu da beraberinde hem

politik hem de ekonomik anlamda istikrarın bozulacağı ve sıkıntıların oluşacağı şeklinde bir görüşe neden olmuştur. Ayrıca, Türkiye'nin güvenliğine de zarar vereceği kanısı yaygındı. Bu sebeplerden ötürü Türkiye, Avrupa dışından gelenler için 1951 Mülteci Sözleşmesi'nin tanıdığı hakları ve olanakları temin edebilecek mali imkânlarla sahip olmadığını öne sürmekteydi (Latif, 2002: 21).

Avrupa dışından gelen yabancıların mülteci sayılmaması meselesi 1994 İltica Yönetmeliğine kadar sürmüştür. Ancak, bu yönetmelikten sonra, Avrupa dışından gelen yabancılar için sığınmacı kavramı iç hukukumuzda girmiş, böylece Avrupa dışından gelen kişiler için de Cenevre Sözleşmesi'nin getirdiği uluslararası koruma ve geri göndermeme hükümleri gibi mültecilerin korunmasına dair diğer yükümlülükler sığınmacılar için de kabul edilmiştir (<http://www.orsam.org.tr>).

2.10.3. 1994 İltica/Sığınma Yönetmeliği

Türkiye'de mültecilerin ya da sığınmacıların hukukuna ilişkin yasal bir düzenleme yapılması ve bunun belli bir sisteme sokulması hususunda uzun yıllar boyunca somut bir adım atılmayarak bu alanlar ihmal edilmiştir. Dolayısıyla mülteci ve sığınmacılar hususunda yapılan işlemler bir yasa çerçevesinde olmaktan ziyade genellikle idari işlemler şeklinde yapılmaya çalışılmıştır. Ancak, 1990'lı yıllarda yoğun nüfus hareketleri, gerek komşu gerekse komşu olmayan ülkelerden Türkiye'ye gelen mülteci akınları ve bunların iltica talepleri, dış ülkelerin özellikle batılı ülkelerin bu konudaki ikazları, Avrupa Birliğine dâhil olabilme açısından daha demokratik tutumlar sergileme gereği adına atılan adımlar ve çalışmalar, mülteciler ve sığınmacılar için yasal bir düzenleme yapılması ve BMMYK Türkiye Temsilciliği ile iş birliği yapılması gibi birtakım faaliyetler mülteci ve iltica konularının yasal bir düzlemde ele alınmasının zeminini oluşturulmuş oldu (Odman, 1995, s.181).

Bu yasal düzenlemelerin en önemlilerinden birisi de kuşkusuz 1994 İltica/Sığınma Yönetmeliğidir. Bu yönetmeliğin 3. maddesinde mülteci ve sığınma kavramları şu şekilde tanımlanmıştır (<http://www.multeci.org.tr>):

Mülteci; Avrupa'da meydana gelen olaylar sebebiyle ırkı, dini, milliyeti, belirli bir toplumsal gruba üyeliği veya siyasi düşünceleri nedeniyle takibata uğrayacağından haklı olarak korktuğu için vatandaşı olduğu ülke dışında bulunan ve vatandaşı olduğu ülkenin himayesinden istifade edemeyen veya korkudan dolayı istifade etmek istemeyen ya da

uyruğu yoksa ve önceden ikamet ettiği ülke dışında bulunuyorsa oraya dönmeyen veya korkusundan dolayı dönmek istemeyen yabancıyı ifade ederken;

Sığınmacı: ırkı, dini, milliyeti, belirli bir toplumsal gruba üyeliği veya siyasi düşünceleri nedeniyle takibata uğrayacağından haklı olarak korktuğu için vatandaşı olduğu ülke dışında bulunan ve vatandaşı olduğu ülkenin himayesinden istifade edemeyen veya korkudan dolayı istifade etmek istemeyen ya da uyruğu yoksa ve önceden ikamet ettiği ülke dışında bulunuyorsa oraya dönmeyen veya korkusundan dolayı dönmek istemeyen yabancıyı ifade eder.

1994 Yönetmeliği yukarıdaki mülteci ve sığınmacı kavramlarının tanımlamalarından da anlaşılacağı üzere, 1951 Cenevre Sözleşmesi ve 1967 Protokolünde Türkiye'nin '*Avrupa'dan gelen mülteciler*' şeklinde koyduğu sınırlamaların bir neticesi olarak, Avrupa dışından gelen sığınmacıların durumunu düzenlemek üzere çıkartılmıştır. Bu doğrultuda, Yönetmeliğin 3. maddesine baktığımızda Avrupa'dan gelenlere '*mülteci*' Avrupa dışından gelenlere '*sığınmacı*' ifadeleri kullanıldığını görürüz (Özkan, 2013, s.429).

Yönetmelikteki mülteci/sığınmacı ayırımına göre, Cenevre Sözleşmesinde mülteci tanımına ve kriterlerine uygun olanlar Avrupa dışından Türkiye'ye geldikleri zaman mülteci statüsünde değil sığınmacı konumundadırlar. Ülkeye gelen bu yabancılara Avrupa dışından geldikleri için sığınmacı statüsü verilip, üçüncü bir ülke tarafından mülteci olarak kabul edilinceye kadar belli bir süre zarfında ikamet etmelerine izin verilmektedir. Buna karşılık, Avrupa ülkelerinden gelerek uluslararası koruma talep eden yabancılara mülteci statüsü tanınmaktadır. Bunlar mültecilere tanınan haklardan istifade edebilirler. Ancak, Avrupa dışındaki diğer bölgelerden gelerek uluslararası korunma talebinde bulunan yabancılara ise sığınmacı statüsü tanınarak, mülteci vasfını kazanana dek ikamet hakkı tanınmıştır (Çiçekli, 2009, s.48).

2.10.4. Türkiye'nin İltica ve Göçe İlişkin Ulusal Eylem Planı

Türkiye, yıllar boyunca göç ve mülteci koridorunun en önemli bölümlerinden birini teşkil etmesi sebebiyle iltica ve göçe ilişkin konular daima önemini ve güncelliğini korumuştur. Dolayısıyla iltica ve göçe ilişkin yasal düzenlemelerin bir sisteme dayandırılması ve belli mevzuatlar çerçevesinde yürütülmesi bir zorunluluk haline geldiğini söyleyebiliriz. Bu bağlamda yürürlüğe konan "*İltica ve Göç Alanındaki*

AB Müktesebatının Üstlenilmesine İlişkin Türkiye Ulusal Eylem Planı” Türkiye’nin ilticaya ilişkin politika, uygulama ve mevzuatında türlü değişiklikler meydana getiren önemli bir belge niteliğindedir (Güner, 2007, s.82). Ulusal Eylem Planı Bakanlar Kurulu’na kabul edilerek 25 Mart 2005 tarihinde yürürlüğe konmuştur.

Türkiye, 2005 yılında Avrupa Birliğine tam üyelik sürecinde yürürlüğe koyduğu *“İltica ve Göç Alanındaki AB Müktesebatının Üstlenilmesine İlişkin Türkiye Ulusal Eylem Planı”*, çerçevesinde AB’ye tam üyelik için giriştiği çabalar esnasında iltica ve göç hususunda bu eylem planıyla somut bir adım atmış oldu (Büyükçalık, 2014, s.93).

Ulusal Eylem Planında bir ülkenin göç ve iltica politikasının belirlemesinin gerekliliği vurgulanırken gelecekte nüfus hareketlerini etkileyecek bazı etkenlerin önemi üzerinde durulmuştur. Ulusal Eylem Planında bu etkenler, ekonomik, sosyal ve politik etkenler olup bu alanlardaki değişimler dikkate alınarak göç ve iltica politikaları gözden geçirilmesi ve ona göre bir değerlendirme yapılması gerekliliği vurgulanmıştır. Bu bağlamda göç ve iltica kavramlarının birbirini etkileyen iç dinamik ve unsurları olduğu ve bu alanlardaki ilkelerin ve uygulamaların sürekli değişen ve kendisini yenileyen bir dinamiğe sahip olduğu göz önünde bulundurulacağı, bundan dolayı da göç ve iltica hususunda politikalar belirlenirken bütüncül bir yaklaşımla konunun ele alınması ve uluslararası gelişmelere açık olması gerektiği vurgulanmıştır (Ulusal Eylem Planı, 2018, s.28).

Yukarıdaki eylem planından da anlaşılacağı üzere, göç ve iltica politikasının, gelecekte ortaya çıkabilecek sorunlar ya da değişen koşul ve durumlar dikkate alınmak suretiyle yapılacak değişim ve yeniliklerin esnek bir niteliğe sahip, global boyutta değerlendirilmesi gerektiği ifade edilmiştir. Bu politika benimsenirken de inisiyatifin Türkiye’de kalması özellikle vurgulanmıştır. Çünkü Avrupalı devletlerin bile göç ve iltica konularında net bir politika belirlememesi ve sığınmacıları ülkelerine kabulde zorluk çıkarmaları, Türkiye’nin stratejik konumu gereği konuya temkinli yaklaşması bakımından makul görülmelidir (Güner, 2007, s.88; Özkan, 2013, s.442).

Türkiye 1951 Cenevre Sözleşmesi ve 1967 Protokolü neticesinde sadece Avrupa ülkelerinden Türkiye’ye gelerek ülkemize iltica edenlere mülteci hakkı tanınmasının yanı sıra Avrupa ülkeleri dışından ülkemize gelen iltica hareketlerinden etkilenecek ülkemize sığınanlara takdir hakkı bağlamında geçici koruma sağlamaktadır. Ulusal Eylem

Planında bu konu ön plana çıkartılarak; Türkiye’de ilticaya ilişkin ilgili mevzuatta yer almamakla birlikte, uygulamada ek koruma ve insani mülahazalarla ikamet hakkı vb. değişik ikamet izinleri verilmektedir. Ancak, farklı uygulamalara yol açmaması ve yeknesaklığın sağlanması amacıyla iltica yasasında ‘*ek (ikincil) koruma*’, ‘*tolare edilen yabancılar*’ ve ‘*insani mülahazalara dayalı ikamet iznine ilişkin usuller*’ oluşturulması gerektiği vurgulanmıştır (Doğan, 2011, s.97; Özkan, 2013, s.443; Ulusal Eylem Planı, 2018, s.30;).

Ulusal Eylem Planının en önemli maddelerinden biri olan ve aynı zamanda Eylem Planının son maddesini oluşturan coğrafi kısıtlamanın kaldırılmasına ilişkin madde şöyledir: “Bu alanda Türkiye ile işbirliğinin geliştirilmesi ve gereken her türlü destek ve yardımın sağlanması, gelecekte coğrafi kısıtlamanın kaldırılması konusunda TBMM’nin yapacağı değerlendirmede etken rol oynayacaktır” (Ulusal Eylem Planı, 2018, s.38).

Söz konusu coğrafi kısıtlamanın kaldırılmasına ilişkin bir önerinin, Türkiye’nin AB’ye katılım müzakerelerinin tamamlanmasına paralellik arz edecek şekilde ve AB’nin oluşacak mali yüke ortak olması koşuluyla, 2012 yılından sonra TBMM’ye sevk edilmesi öngörülmektedir (Özkan, 2013, s.445; Ulusal Eylem Planı, 2018, s.38).

2.10.5. Türkiye’nin Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu

Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu (YUKK), beş kısımdan oluşmaktadır. Birinci Kısım’da, amaç, kapsam, tanımlar ve geri gönderme yasağı yer almaktadır. YUKK’un İkinci Kısım’ında, yabancılar; Üçüncü Kısım’ında, uluslararası koruma; Dördüncü Kısım’ında, yabancılar ve uluslararası korumaya ilişkin ortak hükümlere yer verilmiştir. Son Kısım’da ise göç idaresi müdürlüğü yer almaktadır (Büyükçalık, 2014, s.112).

Temelde bu kanunu üç ana bölüm altında incelemek mümkündür. Bu bölümler şöyledir; Kanun, ilk olarak yabancıların ülkeye girişi, ikameti, sınır dışı edilmesine dair genel hükümler, ikinci olarak uluslararası korumaya ilişkin genel hükümler çerçevesinde uluslararası koruma kapsamına alınacak bireylere yönelik statüleri ve uluslararası korumaya ilişkin başvuru ve statü değerlendirme usul ve esaslarına ilişkin hükümleri ve son olarak da yabancıların Türkiye’ye giriş ve Türkiye’de kalışları, Türkiye’den çıkışları ve sınır dışı edilmeleri, uluslararası koruma, geçici koruma ve insan ticareti mağdurlarının korunmasıyla ilgili iş ve işlemleri yürütmek üzere İçişleri

Bakanlığı'na bağılı olarak kurulan Göç ve İdaresi Genel Müdürlüğü'nün yapılanmasına ilişkin hükümleri içermektedir (Öztürk, 2015, s. 378).

YUKK'un Üçüncü Kısmı'nda, uluslararası koruma bölümünde uluslararası koruma çeşitleri altında mülteci, şartlı mülteci ve ikincil koruma şu şekilde tanımlanmaktadır (YUKK, 2018, ss. 33-34):

Mülteci, Avrupa ülkelerinde meydana gelen olaylar nedeniyle; ırkı, dini, tabiiyeti, belli bir toplumsal gruba mensubiyeti veya siyasi düşüncelerinden dolayı zulme uğrayacağından haklı sebeplerle korktuğu için vatandaşı olduğu ülkenin dışında bulunan ve bu ülkenin korumasından yararlanamayan ya da söz konusu korku nedeniyle yararlanmak istemeyen yabancıya veya bu tür olaylar sonucu önceden yaşadığı ikamet ülkesinin dışında bulunan, oraya dönemeyen veya söz konusu korku nedeniyle dönmek istemeyen vatansız kişiye statü belirleme işlemleri sonrasında mülteci statüsü verilir.

Şartlı mülteci, Avrupa ülkeleri dışında meydana gelen olaylar sebebiyle; ırkı, dini, tabiiyeti, belli bir toplumsal gruba mensubiyeti veya siyasi düşüncelerinden dolayı zulme uğrayacağından haklı sebeplerle korktuğu için vatandaşı olduğu ülkenin dışında bulunan ve bu ülkenin korumasından yararlanamayan, ya da söz konusu korku nedeniyle yararlanmak istemeyen yabancıya veya bu tür olaylar sonucu önceden yaşadığı ikamet ülkesinin dışında bulunan, oraya dönemeyen veya söz konusu korku nedeniyle dönmek istemeyen vatansız kişiye statü belirleme işlemleri sonrasında şartlı mülteci statüsü verilir. Üçüncü ülkeye yerleştirilinceye kadar, şartlı mültecinin Türkiye'de kalmasına izin verilir.

İkincil koruma, Mülteci veya şartlı mülteci olarak nitelendirilemeyen, ancak menşe ülkesine veya ikamet ülkesine geri gönderildiği takdirde;

- a) Ölüm cezasına mahkûm olacak veya ölüm cezası infaz edilecek,
- b) İşkenceye, insanlık dışı ya da onur kırıcı ceza veya muameleye maruz kalacak,
- c) Uluslararası veya ülke genelindeki silahlı çatışma durumlarında, ayırım gözetmeyen şiddet hareketleri nedeniyle şahsına yönelik ciddi tehditle karşılaşacak,

olması nedeniyle menşe ülkesinin veya ikamet ülkesinin korumasından yararlanamayan veya söz konusu tehdit nedeniyle yararlanmak istemeyen yabancı ya da vatansız kişiye, statü belirleme işlemleri sonrasında ikincil koruma statüsü verilir.

Kanunun yukarıdaki maddelerini incelediğimizde, mülteci tanımının, 1994 Yönetmeliğiyle aynı olduğunu ve coğrafi kısıtlama nedeniyle “*Avrupa ülkelerinde meydana gelen olaylar nedeniyle*” ülkemize gelen kişilerin mülteci statüüne alındığını görürüz. Bunun yanı sıra, 1994 Yönetmeliğinde sığınmacı olarak nitelendirilen, 1951 Cenevre Sözleşmesinin mülteci tanımının koşullarını taşımakla beraber “*Avrupa ülkeleri dışında meydana gelen olaylar nedeniyle*” ülkemize gelen kişilere şartlı mülteci statüsü tanınması öngörülmüştür. Böylece, sığınmacı statüsünün sadece adı değiştirilerek coğrafi kısıtlamanın etkisini devam ettirmesi amaçlanmıştır (Öztürk, 2015, s. 379).

YUKK’un mülteci ve şartlı mülteci kavramlarının tanımlamasının yanı sıra ikincil koruma olarak nitelendirdiği ayrı bir koruma statüsünü de tanımladığını ve buna yer verildiğini söyleyebiliriz. YUKK böylece uluslararası koruma çerçevesinde, üç çeşit koruma statüsünü ifade ettiğini söyleyebiliriz.

BÖLÜM III

YÖNTEM

Bu bölümde, araştırmanın modeli, çalışma grubu, veri toplama araçları ve verilerin analizi başlıklarına yer verilmiştir.

3.1. Araştırmanın Modeli

Eğitim Fakültesi ile İlahiyat Fakültesi öğrencilerinin perspektifinden göç ve mülteci meselesi adlı bu çalışmada hem nitel hem nicel verilerin bir araya getirilip analizinin yapıldığını karma model kullanılmıştır. Karma model, nitel ve nicel yöntemlerin birlikte kullanılmasıyla herhangi bir olay ya da olgunun daha iyi anlaşılmasını sağlar (Gay, Mills ve Airasian, 2009). Bunun yanı sıra, yapılan araştırmada, farklı yöntem ve tekniklerin bir arada kullanılması, tek bir yöntem veya tekniğe bağlı kalarak yapılan araştırmaların ve o araştırmada elde edilen sonuçlarının, sınırlılık ve dezavantajlarını ortadan kaldırmasını sağlar (Denzin, 1989). Özellikle nitel ve nicel araştırma yöntemlerinin birlikte kullanılması, sonuçların birbirleriyle karşılaştırmalı olarak analizine imkân sağladığı için araştırmanın güvenilirliği de yükselecektir (Patton, 1990).

Karma modelin uygulandığı bu çalışmada nicel ve nitel araştırma yöntemlerinin her aşama ve boyutunda birlikte kullanıldığı karma desen kullanılması amaçlanmıştır. Ayrıca bir konuya ya da olaya ilişkin katılımcıların görüşlerinin ya da ilgi, beceri, tutum vb özelliklerinin belirlendiği tarama deseni de uygulanmıştır.

Çalışma grubunu oluşturan Eğitim Fakültesi ile İlahiyat Fakültesi öğrencilerinin tutum ölçeği yoluyla elde edilen bulgulara derinlik kazandırmak amacıyla yarı yapılandırılmış görüşme formu ve beşli likert tipi ölçek uygulanmıştır. Yarı yapılandırılmış görüşmelerde, görüşme yapılmadan önce soruları belirleyip uygun bir şekilde hazırlama ve görüşme durumlarını kapsamaktadır (Balcı, 2004). Uygulama sonucu elde edilen verilerin içerik analizi yapılmıştır. İçerik analizinde ise esas olan, karmaşık ve birbirinden farklı kavramları ve temaları okuyucunun anlayabileceği bir şekilde tasnif etmek, belli kategoriler altında düzene sokmak ve genel olarak yapıları organize ederek yorumlamaktır (Yıldırım ve Şimşek, 2006). Kısaca, içerik analizi, kompleks veya girift yapıları anlaşılabilir kılmak için düzene sokmak (Falkingham ve Reeves, 1998) şeklinde de tanımlanabilir.

Çalışma kapsamında, anketteki sorular, örneklem olarak belirtilen Eğitim Fakültesi ile İlahiyat Fakültesi öğrencilerine araştırmacı tarafından uygulanıp tekrar toplanılmıştır.

3.2. Evren ve Örneklem

Araştırmanın evrenini, Malatya İnönü Üniversitesi oluştururken; örneklemini 2017-2018 eğitim-öğretim yılında İnönü Üniversitesi Eğitim Fakültesi ve İlahiyat Fakültesinde öğrenim gören 200 Eğitim Fakültesi ile 200 İlahiyat Fakültesi olmak üzere toplamda 400 öğrenci oluşturmuştur.

3.3. Verilerin Toplanması

Araştırmanın teorik kısmı tamamlandıktan sonra Eğitim Fakültesi ile İlahiyat Fakültesi öğrencilerinin, göç ve mülteci meselesine yönelik görüşlerini almak üzere yarı yapılandırılmış görüşme formu ve beşli likert tipi ölçek hazırlanıp uygulanmıştır. Görüşme formu hazırlanırken öncelikle sorulacak sorular belirlenir. Sorular oluşturulurken açık uçlu sorular sorma, alternatif sorular sorma, farklı türden soruların hazırlanması, odaklı sorular hazırlama, anlaşılması kolay sorular yazma, çok boyutlu sorular sormaktan kaçınma, yönlendirmekten kaçınma ve soruları mantıklı bir biçimde düzenleme gibi ilkelere (Yıldırım ve Şimşek, 2008) dikkat edilmiştir.

1.4. Verilerin Analizi

Araştırmada yarı yapılandırılmış görüşme formu ve beşli likert tipi ölçek ile ilgili çözümlenmeler, hem nitel boyutta hem de nicel boyutta gerçekleştirilmiştir. Bilgisayar destekli nitel ve nicel veri analizi yapılarak, verilerin analizinde ve modellerin oluşturulmasında NVivo 11 ve SPSS 23 paket programlarından yararlanılmıştır.

BÖLÜM IV

Bu bölümde, ilk olarak araştırma bulgularına ilişkin temalara değinilmiştir. Sonraki aşamada ise, araştırma bulgularına yönelik yorumlara yer verilmiştir. Bulgular hem nicel boyutta hem de nitel boyutta analiz edilmiştir. Araştırmanın nicel boyutu için SPSS 23 paket programı kullanılmıştır. Araştırmanın nitel boyutunda ise verilerin analizinde ve modellerin oluşturulmasında Nvivo 11 programından yararlanılmıştır.

BULGULAR VE YORUMLAR

4. 1. Verilerin Nicel Analizi

Araştırma bulguları, kişilerden elde edilen veriler üzerinde SPSS 23 paket programı kullanılarak gerçekleştirilen analizlerin sonucunda elde edilmiştir. 340 katılımcının verdiği cevaplar analiz edilmiştir. Elde edilen veriler yüzde ve frekans değerleriyle analiz edilmiştir. Sonuçlar tablolar halinde elde edilmiş ve değerlendirilmiştir.

4. 1. 1. Araştırmanın Bulguları

4.1.1.1. Araştırmaya Katılan Kişilerin Özelliklerine İlişkin Betimsel Analiz Sonuçları

Araştırmaya katılan 340 kişiye ilişkin bulgular Tablo 1’de görülmektedir. Araştırmaya katılanların %64,4’ü kadın, %35,6’sı erkek; %50’si Eğitim Fakültesinde, %50’si İlahiyat Fakültesinde; %35,9’u 1. sınıfta, %23,2’si ise 3. sınıftadır. Katılımcıların doğum yerine ilişkin bulgulara da yer verilmiştir.

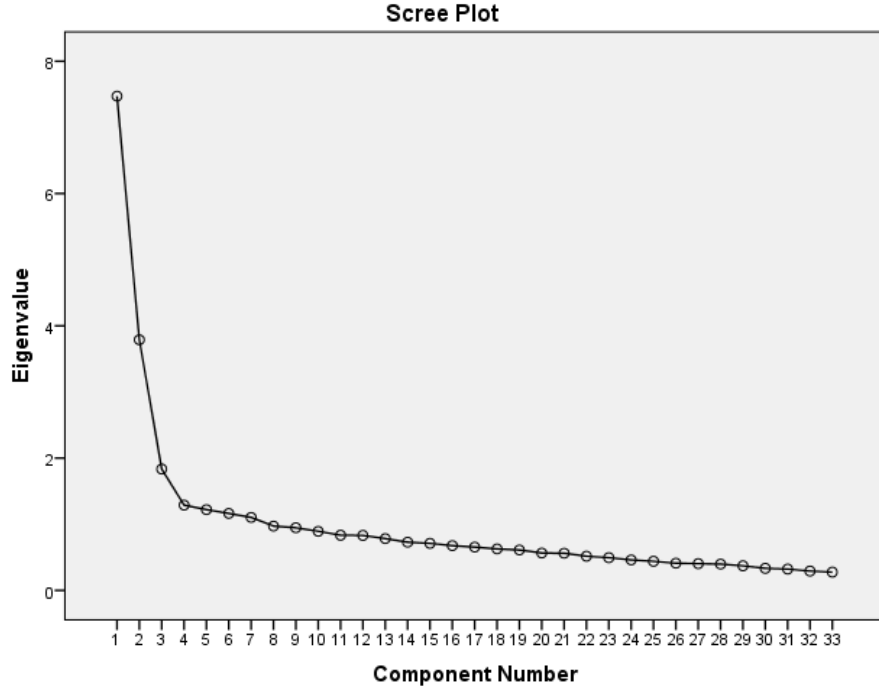
Tablo 3. Araştırmaya Katılan Kişilere Ait Özellikler (n=340)

<i>Gruplar</i>	<i>Frekans</i>	<i>Yüzde</i>
<i>Cinsiyet</i>		
Kadın	219	64,4
Erkek	121	35,6
<i>Bölüm</i>		
Eğitim Fakültesi	170	50,0
İlahiyat Fakültesi	170	50,0
<i>Sınıf</i>		
1. Sınıf	122	35,9
2. Sınıf	72	21,2
3. Sınıf	79	23,2
4. Sınıf	67	19,7

4.1.1.2. Açıklayıcı Faktör Analizi

Göç ve mülteci meselesi ölçeği için faktör analizi yapmadan önce; 2, 4, 5, 8, 13, 14, 16, 17, 19, 22, 23, 24 ve 30. maddeler olumsuz bulunarak ölçek cevapları tersine dönüştürülmüştür (1=5, 2=4, 3=3, 4=2, 5=1). Bu işlem tamamlandıktan sonra, faktör yapısını belirlemek amacıyla, 340 kişinin ölçeğe verdiği tepkilerden elde edilen puanlara, temel bileşenler faktör analizi uygulanmıştır.

Veri setinin faktör analizine uygunluğunun test edilmesi için, Kaiser – Meyer – Olkin (KMO) örneklem yeterliliği testi ve Bartlett küresellik testi uygulanmıştır. KMO değeri kabul edilebilir sınır olan 0.70'in üzerinde 0.88 olarak tespit edilmiş, Bartlett küresellik testi de 0.50'nin üzerinde olduğu ve 0.50 önem derecesinde anlamlı olduğundan veri seti faktör analizine uygun bulunmuştur. Bulunan KMO katsayısı verilerin analize uygun olduğunu göstermektedir. Varyansı açıklama oranının 0.50 ve üzerinde olması ölçütü esas alınmıştır. Şekil 1, ölçeğe ait çizgi grafiği göstermektedir.

Şekil 1: Çizgi Grafik

Temel bileşenler yöntemi ve Varimax döndürme yöntemi kullanılarak sorular analiz edilmiştir. Örneklem yeterliliği ölçüsü 0.50 değerinin altında kalan, faktör altında tek kalan ve faktör ağırlığı 0.50'nin altında olan “*Türkiye’de göç ve mülteci meselesi ahlaki ve kültürel açıdan radikal ve marjinal oluşumlara sebep olur.*”, “*Türkiye’de göç ve mülteci meselesi ekonomik kalkınmanın önündeki en büyük etkenlerden biridir.*”, “*Türkiye’de göç ve mülteci meselesi ihtiyaç çeşitliliğini artırır.*” ve “*Türkiye’de göç ve mülteci meselesi sosyolojik bir sorundur.*” ifadeleri analizden çıkarılmıştır. Yeniden yapılan faktör analizinde özdeğerleri 1 ve üzerinde olan 3 faktör elde edilmiştir. Toplam açıklanan varyans %64,1 olarak bulunmuştur. Tablo 4, göç ve mülteci meselesi ölçeğine ait faktör analizi sonuçlarını, faktör yüklerine göre büyükten küçüğe doğru sıralanmış bir halde göstermektedir.

Tablo 4. Açıklayıcı Faktör Analizi

Faktörün Adı	Soru İfadesi	Faktör Ağırlıkları	Faktörün Açıklayıcılığı (%)
Toplumsal Boyut	Madde 2	0,851	24,081
	Madde 5	0,833	
	Madde 8	0,790	
	Madde 3	0,764	
	Madde 6	0,731	
	Madde 7	0,704	
	Madde 4	0,612	
	Madde 9	0,601	
	Madde 10	0,561	
Ekonomik Boyut	Madde 13	0,799	20,287
	Madde 12	0,784	
	Madde 16	0,769	
	Madde 14	0,755	
	Madde 18	0,738	
	Madde 20	0,727	
	Madde 21	0,718	
	Madde 19	0,709	
	Madde 23	0,692	
	Madde 17	0,670	
	Madde 22	0,641	
Ahlaki ve Kültürel Boyut	Madde 24	0,805	9,798
	Madde 26	0,795	
	Madde 30	0,776	
	Madde 29	0,762	
	Madde 25	0,750	
	Madde 31	0,731	
	Madde 28	0,672	
	Madde 27	0,623	
	Madde 32	0,601	

Toplam		54,168
Kaiser-Meyer-Olkin Ölçek Geçerliliği		0,881
Bartlett's Küresellik Testi	Ki Kare	3640,992
	p Değeri	0,000

4.1.1.3. Güvenilirlik Analizi

Göç ve mülteci meselesi ölçeğine ait tanımlayıcı değerlere, değişkenlerin birbirleriyle ilişkilerine yönelik analizlere ve farklılık testlerine geçmeden önce, faktör analizi neticesinde ortaya çıkan boyutların soruları birleştirilerek güvenilirlik analizine tabi tutulmuştur. Güvenilirlik analizlerinde, içsel tutarlılığı ölçmede Cronbach's Alpha katsayısı dikkate alınmıştır.

Cronbach's Alpha katsayısına bağlı olarak ölçeğin güvenilirliği aşağıdaki gibi yorumlanır (Kalaycı, 2009: 405):

- $0.00 \leq \alpha < 0.40$ ise ölçek güvenilir değildir,
- $0.40 \leq \alpha < 0.60$ ise ölçeğin güvenilirliği düşük,
- $0.60 \leq \alpha < 0.80$ ise ölçek oldukça güvenilir ve
- $0.80 \leq \alpha < 1.00$ ise ölçek yüksek derecede güvenilir bir ölçektir.

Tablo 5, ölçek ve boyutlarına ilişkin güvenilirlik analizinin sonuçlarını ortaya koymaktadır. Otorite ve doğruluk boyutunun güvenilirlik katsayısı 0,829; bilgi üretme süreci boyutunun güvenilirlik katsayısı 0,683; bilginin kaynağı boyutunun güvenilirlik katsayısı 0,706; akıl yürütme boyutunun güvenilirlik katsayısı 0,599 ve bilginin değişirliği boyutunun güvenilirlik katsayısı 0,689 olarak tespit edilmiştir. Bilimsel epistemolojik inançlar ile ölçme-değerlendirme ilişkisi ölçeğinin güvenilirlik katsayısının ise 0,802 olduğu görülmektedir. Analiz sonucunda elde edilen bu değerler, literatürde öngörülen 0,60 alt limit kriterini sağlamaktadır (Cronbach, 1990; Punch, 2005). Dolayısıyla elde edilen sonuçlar, araştırmada kullanılan ölçek ve boyutlarına ilişkin ifadelerin yüksek derecede içsel tutarlılığı olduğunu ortaya koymaktadır.

Tablo 5. Güvenilirlik Analizi

Ölçek	Soru Sayısı	Güvenilirlik Katsayısı
Toplumsal Boyut	9	0,766
Ekonomik Boyut	11	0,897
Ahlaki ve Kültürel Boyut	9	0,658
Göç ve Mülteci Meselesi	29	0,712

4.1.1.4. Normal Dağılım Analizi

Ölçek ve boyutlarına ait görüşlerin dağılımının normalliği SPSS programı yardımıyla Skewness (basıklık) ve Kurtosis (çarpıklık) değerleri incelenerek ortaya konulmuştur. Tek değişkenli normalliği değerlendirmek için kullanılan istatistik yöntemlerden biri kurtosis ve skewness katsayılarının incelenmesidir. Skewness ve kurtosis değerlerinin ± 2.0 arasında olması, dağılımın normallikten aşırı bir sapma göstermediği yönünde değerlendirilmektedir. Cooper Cutting (2010) bir veri grubunda çarpıklık değerinin ± 2 aralığında olmasının normal dağılım için kabul edilebilir ölçüt olduğunu ifade etmektedir. Skewness ve Kurtosis değerleri Tablo 6'da sunulmaktadır.

Tablo 6. Skewness ve Kurtosis Değerleri (n=340)

Değişkenler	Skewness	Kurtosis
Toplumsal Boyut	0,654	0,358
Ekonomik Boyut	0,628	0,199
Ahlaki ve Kültürel Boyut	0,256	0,834
Göç ve Mülteci Meselesi	0,609	0,138

Test sonucuna göre; değişkenlerin belirlenen değerler arasında değer aldığı ve normal dağılım gösterdiği saptanmaktadır. Bu nedenle, çözümlenelerde; parametrik teknikler kullanılmıştır.

4.1.1.5. Toplanan Verilerle İlgili Olarak Yapılan Fark Testleri

4.1.1.5.1. Cinsiyete Göre Oluşturulan Sınıflar Arasındaki Farklılıkların Araştırılması

Katılımcıların toplumsal, ekonomik, ahlaki ve kültürel, göç ve mülteci meselesi ile cinsiyet arasındaki ilişki “Bağımsız Gruplar t Testi”ne göre analiz edilmiştir. Analiz sonuçları Tablo 7’de verilmektedir.

Tablo 7. Cinsiyete Göre Farklılık Analizi (n=340)

Değişkenler	Cinsiyet	N	$\bar{X}$	s.s.	F	t	P																																
Toplumsal Boyut	Kadın	219	2,22	,43	,166	-,895	,371																																
	Erkek	121	2,27	,43				Ekonomik Boyut	Kadın	219	2,49	,51	,115	1,724	,026	Erkek	121	2,39	,50	Ahlaki ve Kültürel Boyut	Kadın	219	2,61	,56	3,043	1,566	,118	Erkek	121	2,51	,47	Göç ve Mülteci Meselesi	Kadın	219	2,44	,37	,002	1,272	,004
Ekonomik Boyut	Kadın	219	2,49	,51	,115	1,724	,026																																
	Erkek	121	2,39	,50				Ahlaki ve Kültürel Boyut	Kadın	219	2,61	,56	3,043	1,566	,118	Erkek	121	2,51	,47	Göç ve Mülteci Meselesi	Kadın	219	2,44	,37	,002	1,272	,004	Erkek	121	2,39	,35								
Ahlaki ve Kültürel Boyut	Kadın	219	2,61	,56	3,043	1,566	,118																																
	Erkek	121	2,51	,47				Göç ve Mülteci Meselesi	Kadın	219	2,44	,37	,002	1,272	,004	Erkek	121	2,39	,35																				
Göç ve Mülteci Meselesi	Kadın	219	2,44	,37	,002	1,272	,004																																
	Erkek	121	2,39	,35																																			

Tablo 7’de, katılımcıların toplumsal ve ahlaki ve kültürel algıları ile cinsiyetleri arasında istatistiki olarak anlamlı bir farklılık bulunmamaktadır ($p>0.05$).

Ancak, katılımcıların ekonomik ve göç ve mülteci meselesine ilişkin düşünceleri cinsiyetlerine göre istatistiki olarak anlamlı bir farklılık göstermektedir ($p<0.05$). Bulgular incelendiğinde, kadınların ekonomik ve göç ve mülteci meselesine ilişkin düşünceleri erkeklere göre daha olumludur.

4.1.1.5.2.Bölüme Göre Oluşturulan Sınıflar Arasındaki Farklılıkların Araştırılması

Katılımcıların toplumsal, ekonomik, ahlaki ve kültürel, göç ve mülteci meselesi ile bölüm arasındaki ilişki “Bağımsız Gruplar t Testi”ne göre analiz edilmiştir. Analiz sonuçları Tablo 8’de verilmektedir.

Tablo 8. Bölüme Göre Farklılık Analizi (n=340)

Değişkenler	Bölüm	N	$\bar{X}$	s.s.	F	t	P																																
Toplumsal Boyut	Eğitim	170	2,19	,40	1,220	-2,004	,046																																
	İlahiyat	170	2,29	,45				Ekonomik Boyut	Eğitim	170	2,31	,46	1,524	-5,483	,000	İlahiyat	170	2,60	,51	Ahlaki ve Kültürel Boyut	Eğitim	170	2,57	,50	1,126	-,192	,848	İlahiyat	170	2,58	,56	Göç ve Mülteci Meselesi	Eğitim	170	2,35	,34	,534	-3,615	,000
Ekonomik Boyut	Eğitim	170	2,31	,46	1,524	-5,483	,000																																
	İlahiyat	170	2,60	,51				Ahlaki ve Kültürel Boyut	Eğitim	170	2,57	,50	1,126	-,192	,848	İlahiyat	170	2,58	,56	Göç ve Mülteci Meselesi	Eğitim	170	2,35	,34	,534	-3,615	,000	İlahiyat	170	2,50	,38								
Ahlaki ve Kültürel Boyut	Eğitim	170	2,57	,50	1,126	-,192	,848																																
	İlahiyat	170	2,58	,56				Göç ve Mülteci Meselesi	Eğitim	170	2,35	,34	,534	-3,615	,000	İlahiyat	170	2,50	,38																				
Göç ve Mülteci Meselesi	Eğitim	170	2,35	,34	,534	-3,615	,000																																
	İlahiyat	170	2,50	,38																																			

Tablo 8’de, katılımcıların ahlaki ve kültürel algıları ile bölüm arasında istatistiki olarak anlamlı bir farklılık bulunmamaktadır ($p>0.05$).

Ancak, katılımcıların toplumsal, ekonomik ve göç ve mülteci meselesine ilişkin düşünceleri bölümlerine göre istatistiki olarak anlamlı bir farklılık göstermektedir ($p<0.05$). Bulgular incelendiğinde, İlahiyat Fakültesinde olan katılımcıların toplumsal, ekonomik ve göç ve mülteci meselesine ilişkin düşünceleri Eğitim Fakültesinde olan katılımcılara göre daha olumludur.

4.1.1.5.3. Sınıfa Göre Oluşturulan Sınıflar Arasındaki Farklılıkların Araştırılması

Katılımcıların toplumsal, ekonomik, ahlaki ve kültürel, göç ve mülteci meselesi ile sınıf arasındaki ilişki “Tek Yönlü ANOVA Analizi”ne göre test edilmiştir. Grup varyanslarının homojenlik analizi için Levene Testi kullanılmıştır. Tablo 9’da Levene Testine ait sonuçlar gösterilmektedir.

Tablo 9. Sınıf - Levene Testi

Değişkenler	Levene Değeri	p Değeri
Toplumsal Boyut	0,272	0,846
Ekonomik Boyut	1,410	0,240
Ahlaki ve Kültürel Boyut	0,240	0,869
Göç ve Mülteci Meselesi	0,661	0,576

Tablo 9 incelendiğinde, değişkenlerin grup varyansının eşit olduğu tespit edilmektedir ($p>0.05$). Grupların birbirinden istatistiki olarak farklı olduğunu belirlemek için ikili karşılaştırma testlerinden “Scheffe Testi” uygulanmıştır. Tek Yönlü ANOVA Analizi sonuçları Tablo 10’da verilmektedir.

Tablo 10. Sınıfa Göre Farklılık Analizi (n=340)

ANOVA Sonuçları									
Değişkenler	Sınıf	N	$\bar{X}$	SH _X	Var. K.	K. T.	K. O.	F	P
Toplumsal Boyut	1. Sınıf	122	2,24	,43	G. Arası	1,823	,608	3,324	,020
	2. Sınıf	72	2,29	,42	Grup İçi	61,438	,183		
	3. Sınıf	79	2,31	,44	Toplam	63,261			
	4. Sınıf	67	2,10	,40					
	Toplam	340	2,24	,43					
Ekonomik Boyut	1. Sınıf	122	2,53	,57	G. Arası	2,445	,815	3,174	,024
	2. Sınıf	72	2,44	,46	Grup İçi	86,258	,257		
	3. Sınıf	79	2,49	,49	Toplam	88,703			
	4. Sınıf	67	2,29	,43					
	Toplam	340	2,45	,51					
Ahlaki ve	1. Sınıf	122	2,62	,53	G. Arası	,691	,230	,807	,491

Kültürel Boyut	2. Sınıf	72	2,56	,58	Grup İçi	95,928	,286		
	3. Sınıf	79	2,50	,51	Toplam	96,619			
	4. Sınıf	67	2,58	,50					
	Toplam	340	2,57	,53					
Göç ve Mülteci Meselesi	1. Sınıf	122	2,47	,40	G. Arası	,921	,307	2,247	,033
	2. Sınıf	72	2,43	,36	Grup İçi	45,900	,137		
	3. Sınıf	79	2,44	,37	Toplam	46,821			
	4. Sınıf	67	2,32	,30					
	Toplam	340	2,43	,37					

Tablo 10’da, katılımcıların ahlaki ve kültürel algıları ile sınıfları arasında istatistiki olarak anlamlı bir farklılık bulunmamaktadır ($p>0.05$).

Ancak, katılımcıların toplumsal, ekonomik ve göç ve mülteci meselesine ilişkin düşünceleri sınıflarına göre istatistiki olarak anlamlı bir farklılık göstermektedir ($p<0.05$). Grupların birbirinden istatistiki olarak farklı olduğunu belirlemek için ikili karşılaştırma testlerinden “Scheffe Testi” yapılmıştır. Tablo 11, Scheffe Testi sonuçlarını vermektedir.

Tablo 11. Sınıfa Ait Scheffe Testi Sonuçları

Değişken	Sınıf (I)	Sınıf (J)	Ortalama Farkı (I-J)	Standart Hata	Anlamlılık Düzeyi
Toplumsal Boyut	3. Sınıf	4. sınıf	,20585*	,07102	,040
Ekonomik Boyut	1. Sınıf	4. sınıf	,23218*	,07704	,030
Göç ve Mülteci Meselesi	1. Sınıf	4. sınıf	,14376*	,05211	,038

Analiz sonuçlarına göre, 3. sınıf öğrencilerin toplumsal boyut hakkındaki düşünceleri 4. sınıfta okuyan öğrencilerden; 1. sınıftaki öğrencilerin ekonomik ve göç ve mülteci meselesi konusundaki düşünceleri 4. sınıfta okuyan öğrencilerden daha olumlu olduğu saptanmaktadır ($p<0.05$).

4.1.1.6. Korelasyon Analizi

Tablo 12, değişkenlerin tanımlayıcı istatistik bulgularını göstermektedir. Tanımlayıcı istatistikler bağlamında değişkenlerin ortalama ve standart sapma değerleri verilmektedir.

Tablo 12. Değişkenlerin Betimsel Bulguları (n=340)

Değişkenler	Ortalama	Std. Sp.
Toplumsal Boyut	2,24	0,43
Ekonomik Boyut	2,45	0,51
Ahlaki ve Kültürel Boyut	2,57	0,53
Göç ve Mülteci Meselesi	2,43	0,37

Değişkenlerin ortalaması 2,24 ile 2,57; standart sapması ise 0,37 ile 0,53 arasında değişmektedir. Katılımcıların toplumsal, ekonomik, ahlaki ve kültürel ile göç ve mülteci meselesi konusundaki düşünceleri olumsuzdur.

Tablo 13, korelasyon analizini göstermektedir. Pearson korelasyon katsayıları araştırma değişkenleri arasındaki ilişkilere işaret etmektedir. Katılımcıların verileri incelenerek, sonuçları ortaya konulan korelasyon analizi, araştırma değişkenleri arasındaki ilişkilerin yönüne ve kuvvetine ilişkin fikir vermektedir.

Tablo 13. Korelasyon Analizi (n=340)

Değişkenler	1.	2.	3.	4.
1. Toplumsal Boyut	1			
2. Ekonomik Boyut	.471**	1		
3. Ahlaki ve Kültürel Boyut	.342**	.238**	1	
4. Göç ve Mülteci Meselesi	.760**	.798**	.694**	1

** p<0.01

Katılımcıların toplumsal boyut ($r=0.760$), ekonomik boyut ($r=0.798$), ahlaki ve kültürel boyut ($r=0.694$) ile göç ve mülteci meselesi arasında 0.01 anlamlılık düzeyinde pozitif yönlü ilişki bulunmaktadır. Yani katılımcıların toplumsal, ekonomik ve ahlaki ve kültürel düzeyleri yükseldikçe göç ve mülteci meselesine bakış açıları da olumlu olarak artmaktadır.

Tablo 14. Katılımcıların Doğum Yeri

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid Adana	5	1,5	1,5	1,5
Adıyaman	18	5,3	5,3	6,8
Ağrı	1	,3	,3	7,1
Amasya	2	,6	,6	7,6
Ankara	2	,6	,6	8,2
Antalya	1	,3	,3	8,5
Batman	3	,9	,9	9,4
Bingöl	7	2,1	2,1	11,5
Bitlis	9	2,6	2,6	14,1
Çorum	1	,3	,3	14,4
Denizli	1	,3	,3	14,7
Diyarbakır	14	4,1	4,1	18,8
Elazığ	7	2,1	2,1	20,9
Gaziantep	10	2,9	2,9	23,8
Hakkari	2	,6	,6	24,4
Hatay	3	,9	,9	25,3
İstanbul	4	1,2	1,2	26,5
İzmir	2	,6	,6	27,1
Kahramanmaraş	13	3,8	3,8	31,5
Kastamonu	1	,3	,3	31,5
Kayseri	2	,6	,6	32,1
Kilis	1	,3	,3	32,4
Konya	2	,6	,6	32,9
Malatya	1	,3	,3	33,2
Malatya	181	53,2	53,2	86,5
Mardin	3	,9	,9	87,4
Mersin	4	1,2	1,2	88,5

Muş	13	3,8	3,8	92,4
Ordu	1	,3	,3	92,6
Osmaniye	1	,3	,3	92,9
Sakarya	1	,3	,3	93,2
Siirt	2	,6	,6	93,8
Sivas	3	,9	,9	94,7
Suriye	1	,3	,3	95,0
Şanlıurfa	9	2,6	2,6	97,6
Şırnak	2	,6	,6	98,2
Tunceli	1	,3	,3	98,5
Türkmenistan	3	,9	,9	99,4
Van	1	,3	,3	99,7
Yozgat	1	,3	,3	100,0
Total	340	100,0	100,0	

4. 2. Verilerin Nitel Analizi

Araştırmada yarı yapılandırılmış görüşme formu ile ilgili çözümlenmeler, nitel boyutta gerçekleştirilmiştir. Bilgisayar destekli nitel veri analizi yapılmıştır. Verilerin analizinde ve modellerin oluşturulmasında NVivo 11 programından yararlanılmıştır. Kodlamalar araştırmacıların ortak görüşleri doğrultusunda oluşturulmuştur. Bu çerçevede, “Eğitim Fakültesi İle İlahiyat Fakültesi Öğrencilerinin Perspektifinden Göç ve Mülteci Meselesine” yönelik görüşleri betimsel ve içerik analizi teknikleriyle belli temalar altında bu görüşler gruplanarak çözümlenmeye çalışılmıştır. Araştırmanın güvenilirliğini sağlamak için, araştırmada ulaşılan uzman görüşüne başvurulmuştur. Araştırmacılar ve uzmanlar tarafından öncelikle ana temalar ardından bunlara bağlı alt temalar oluşturulmuştur. Çözümlenmeler sonucunda ortaya çıkan temalar aralarındaki bağları gösterir şekilde modellenmiş ve görselleştirilmiştir. Modelde yer alan ilişkileri gösteren temayı söyleyen kişi sayısı (frekansını) belirlenmiştir. Örneklem cümleleri verilirken çalışma grubu üyelerinin yarı yapılandırılmış görüşme formları araştırmacı tarafından numaralandırılmıştır.

4.2.1. Araştırmanın Bulguları

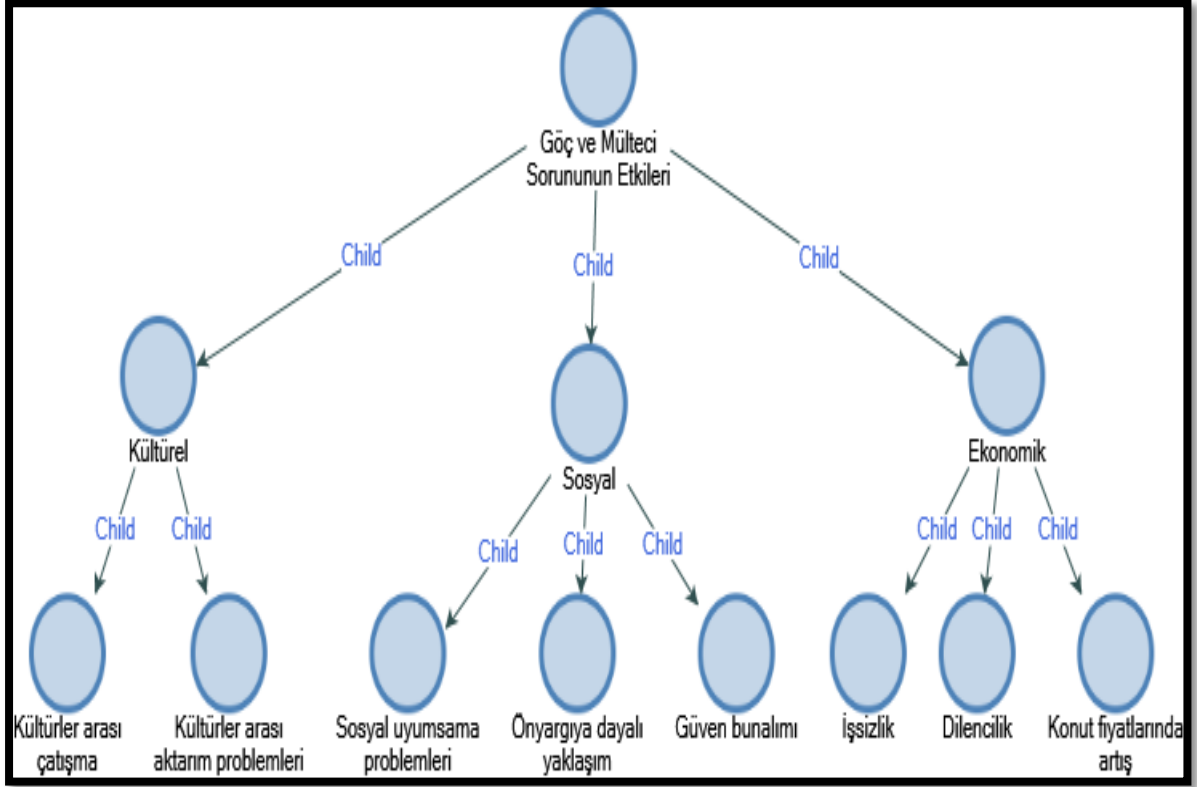
4.2.1.1. Araştırmaya Katılan Kişilerin Özelliklerine İlişkin Betimsel Analiz Sonuçları

Araştırmaya katılan 60 kişiye ilişkin bulgular Tablo 15’te görülmektedir. Araştırmaya katılan %58,3’ü kadın, %41,7’si erkek; %50’si Eğitim Fakültesi öğrencisi, %50’si İlahiyat Fakültesi öğrencisi, %26,7’si 1. sınıfta, %35,0’ı ise 3. sınıftadır.

Tablo 15. Araştırmaya Katılan Kişilere Ait Özellikler (n=60)

<i>Gruplar</i>	<i>Frekans</i>	<i>Yüzde</i>
<i>Cinsiyet</i>		
Kadın	35	58,3
Erkek	25	41,7
<i>Bölüm</i>		
Eğitim Fakültesi	30	50,0
İlahiyat Fakültesi	30	50,0
<i>Sınıf</i>		
1. Sınıf	16	26,7
2. Sınıf	14	23,3
3. Sınıf	21	35,0
4. Sınıf	9	15,0

4.2.1.2. Türkiye’de Göç ve Mülteci Sorununun İlişkin Etkilerin Durumu

Şekil 2: Çalışma grubu üyelerinin Türkiye’de göç ve mülteci sorununa ilişkin algıları

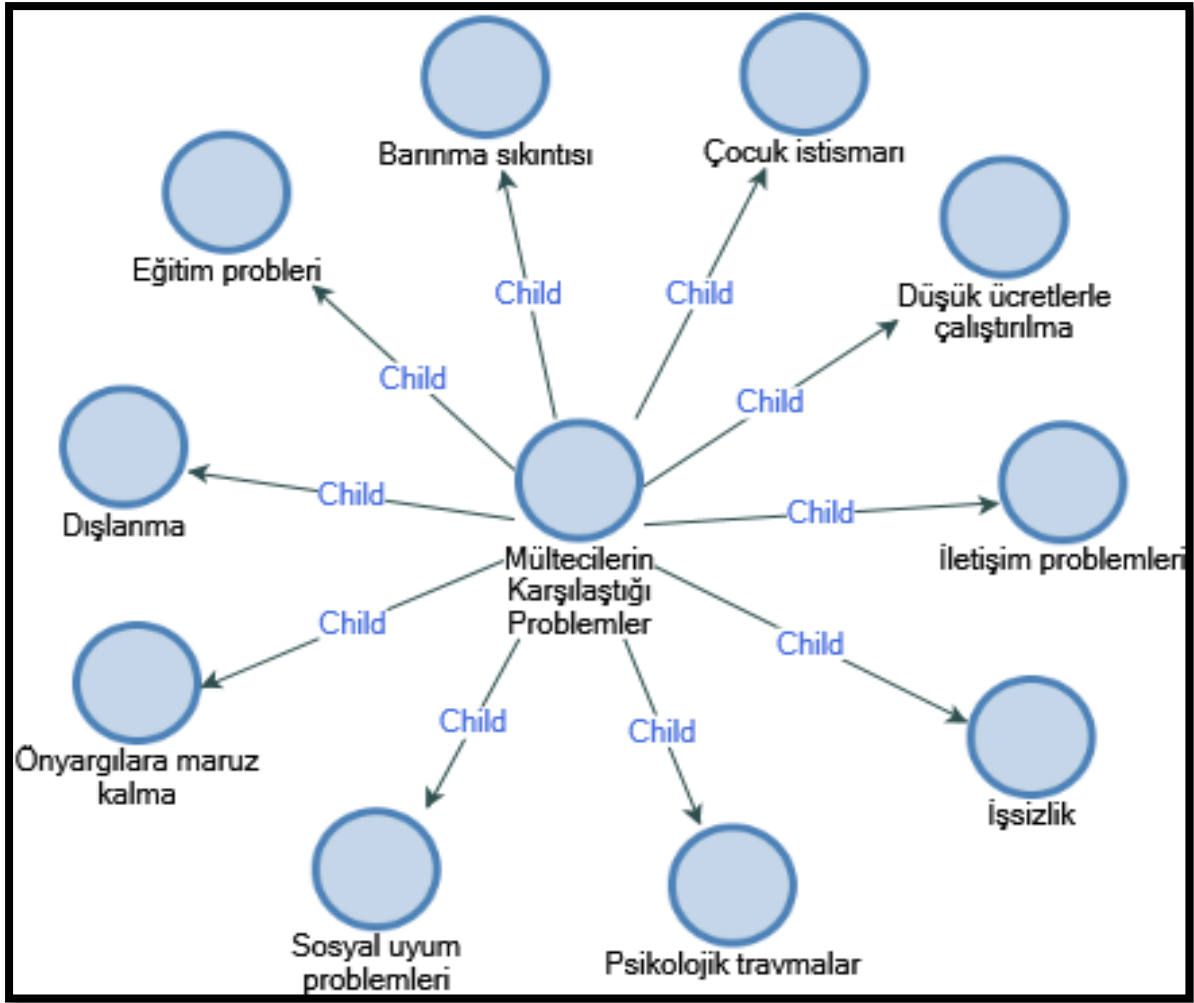
Yarı yapılandırılmış görüşme formunda yer alan “Türkiye’de göç ve mülteci sorununun etkileri sizce nelerdir, açıklayınız?” şeklinde ki soruya çalışma grubunu oluşturan Eğitim Fakültesi ile İlahiyat Fakültesi öğrencileri üç farklı ana tema ve buna bağlı olarak oluşturdukları alt temalarla farklılaştıkları şekil 2’de görülmektedir.

Çalışma grubu üyelerinin vermiş oldukları yanıtlar Kültürel, Sosyal ve Ekonomik (Kültürel, f=12; Sosyal, f=24; Ekonomik, f=24) şeklinde 3 ana temaya bağlı alt temaların oluşmasını sağlamıştır. Kültürel diyen çalışma grubu üyeleri bu ana temayı, kültürler arası çatışma (f=8), kültürler arası aktarım problemleri (f=4) alt temalarıyla gerekçelendirmiş; Sosyal yanıtını verenler bu ana temayı, sosyal uyumsama problemleri (f=10), Önyargıya dayalı yaklaşım (f=8) ve güven bunalımı (f=6) alt temalarıyla bu ana temayı gerekçelendirmiş; son olarak Ekonomik yanıtı verenler ise bu ana temayı, işsizlik (f=11), dilencilik (f=5) ve konut fiyatlarında artış (f=8) şeklinde gerekçelendirmiştir. Şekil 1’de bulguları verilen bu soruya çalışma grubu üyelerinin vermiş oldukları yanıtlar aşağıda örneklendirilmiştir.

“Türkiye’ye gelen mülteciler birçok sorunu da beraberinde getirmiştir. Bu sorunların en önemlisi bana göre işsizlik sorunudur. Zaten ülkemizde binlerce genç işsizlik sıkıntısı çekmekteyken üstüne milyonlarca mülteci ülkemize akın etmiş durumda. Bunun sonucunda işsizlik her geçen gün katlanarak artmakta ve büyük bir problem olarak karşımıza çıkmaktadır.” **(Eğitim Fakültesi öğrencisi, 11)**

“Türkiye’deki göç ve mülteci sorununun etkileri çok geniş kapsamlı hususiyetler ihtiva eder. Özellikle ülkemize gelen mültecilerin benim gözlemlerime göre büyük bir uyum problemi yaşamaktadır. Neticede, farklı ülkelere, farklı dil ve kültürlerden gelmiş olan bu insanların geldikleri bu yeni yere adapte olmaları zaman alıyor. Bu zaman zarfında da hem mülteciler hem de yerel halk birçok sıkıntı çekiyor ve bunun sonucunda toplumsal bir gerginlik meydana geliyor.” **(İlahiyat Fakültesi öğrencisi, 8)**

4.2.1.3. Türkiye’de Mültecilerin Karşılaştıkları Problemlerin Durumu

Şekil 3: Çalışma grubu üyelerinin Türkiye’deki mültecilerin karşılaştıkları problemlere ilişkin algıları

Yarı yapılandırılmış görüşme formunda yer alan “Türkiye’ye göç sonucu gelen mültecilerin Türkiye’de yaşadığı problemler nelerdir?” şeklinde ki soruya çalışma grubunu oluşturan Eğitim Fakültesi ile İlahiyat Fakültesi öğrencileri birbirinden farklı yanıtlar vererek farklılaştıkları şekil 3’te görülmektedir.

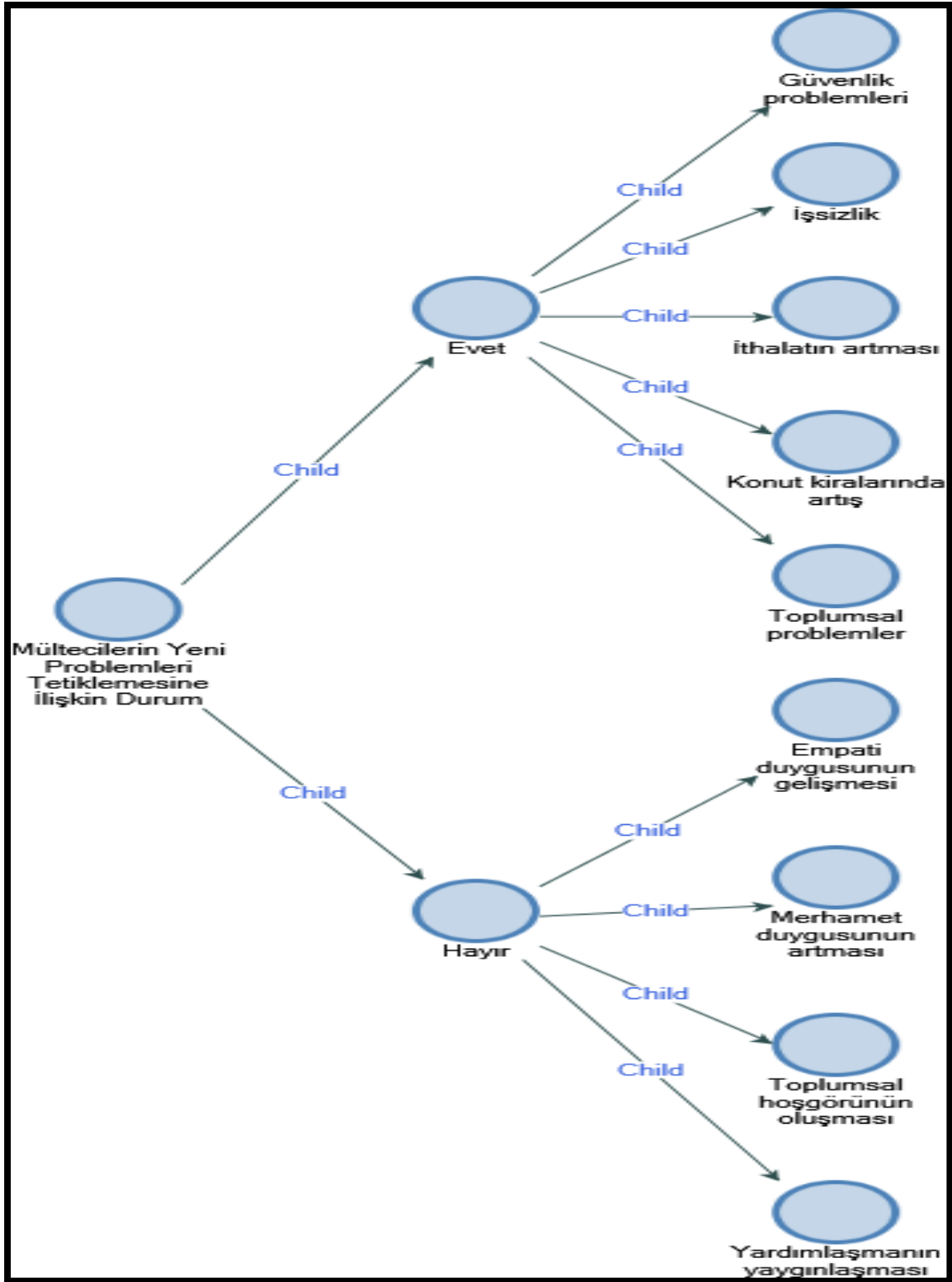
Çalışma grubunu oluşturan öğrenciler, kendilerine yöneltilen soruya, mültecilerin karşılaştıkları problemleri, barınma sıkıntısı (f=5), çocuk istismarı (f=12), düşük ücretlerle çalıştırılma (f=10), iletişim problemleri (f=6), işsizlik (f=8), psikolojik travmalar (f=8), sosyal uyum problemleri (f=3), önyargılara maruz kalma (f=3), dışlanma (f=1) ve eğitim problemleri (f=4) temalarıyla açıkladıklarını görmekteyiz (Şekil 2).

Şekil 3'te bulguları verilen bu soruya çalışma grubu üyelerinin vermiş oldukları yanıtlar aşağıda örneklendirilmiştir.

“Mülteciler birçok sıkıntılara maruz kalıyor ve bu sıkıntıları aşmak için de ellerindeki kıt imkânlarla adeta savaş veriyorlar. Yurtlarından kopup gelen bu insanlar kendi ve ailesinin geçimini zor da olsa karşılamak durumundadır. Belki kendi ülkelerindeyken çok güzel koşullar altında ve iyi maaşlarla çalışan bu insanlar, buraya geldiklerinde birtakım fırsatçı insanların ağına takılıp zor şartlar altında ve çok düşük ücretlerle çalışmak zorunda kalıyorlar.” **(Eğitim Fakültesi öğrencisi, 18)**

“Savaşlar, çatışmalar ve şiddet unsurları insanların, bilhassa çocukların benliklerinde çok kötü izler bırakır. Savaştan kaçıp ülkemize sığınan milyonlarca insan her gün bomba sesleri ve çatışma koşulları altında hayatlarını sürdürmüş ve bunun neticesinde ailesinden ya babasını, ya annesini ya da evlatlarını yitirerek, son çare olarak hayata tutunabilmek için uzun ve zorlu bir yolculuğa, hayat yolculuğuna atılmışlardır. Bu zorlu yolculuğun akabinde ülkemize ulaşabilmiş binlerce masum kadın ve çocuk bir yandan yaşamaya çalışırken öte yandan geride bıraktıkları ve hatta toprağa bıraktıkları yakınlarının acısıyla hayatlarına kaldıkları yerden devam etmek mecburiyetinde kalmışlardır.” **(İlahiyat Fakültesi öğrencisi, 7)**

4.2.1.4. Türkiye'deki Mültecilerin Yeni Problemleri Tetiklemesine İlişkin Durumu

Şekil 4: Çalışma grubu üyelerinin Türkiye'deki mültecilerin yeni problemleri tetiklemesine ilişkin algıları

Yarı yapılandırılmış görüşme formunda yer alan “*Türkiye’ye gelen mültecilerin yeni problemlerin yaşanmasına zemin hazırladığını düşünüyor musunuz, neden?*” şeklinde ki soruya çalışma grubunu oluşturan Eğitim Fakültesi ile İlahiyat Fakültesi öğrencileri iki farklı ana tema ve buna bağlı olarak oluşturdukları alt temalarla farklılaştıkları şekil 4’te görülmektedir.

Çalışma grubu üyelerinin vermiş oldukları yanıtlar Evet ve Hayır (Evet, f=38; Hayır, f=22) şeklinde 2 ana temaya bağlı alt temaların oluşmasını sağlamıştır. Evet diyen çalışma grubu üyeleri bu ana temayı, güvenlik problemleri (f=7), işsizlik (f=10) ithalatın artması (f=2), konut kiralarda artış (f=8) ve toplumsal problemler (f=11) alt temalarıyla bu ana temayı gerekçelendirirken; Hayır yanıtı verenler ise bu ana temayı, empati duygusunun gelişmesi (f=3), merhamet duygusunun artması (f=6), toplumsal hoşgörünün oluşması (f=3) ve yardımlaşmanın yaygınlaşması (f=10) şeklinde gerekçelendirmiştir.

Şekil 4’te bulguları verilen bu soruya çalışma grubu üyelerinin vermiş oldukları yanıtlar aşağıda örneklendirilmiştir.

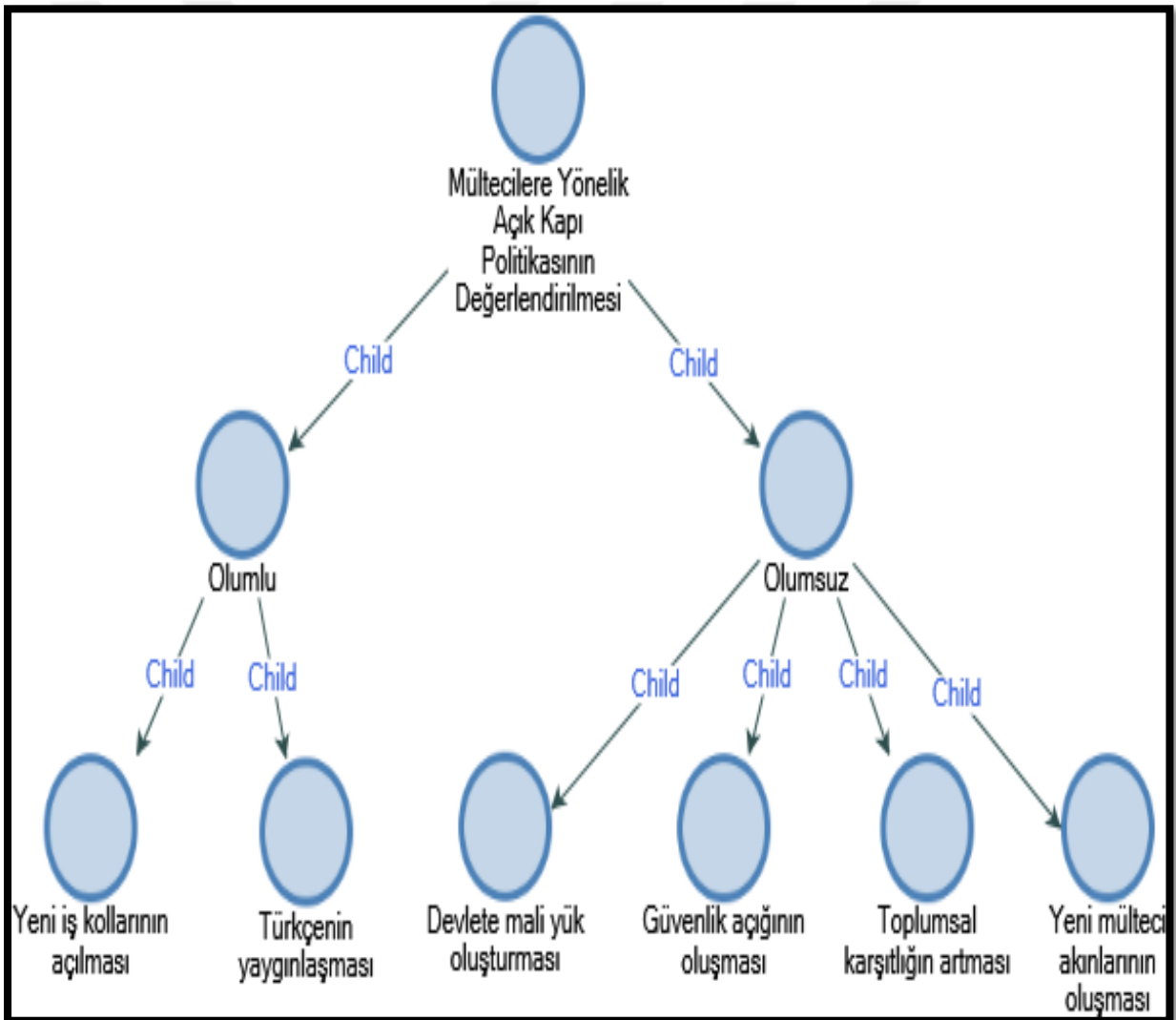
“Bir devlet üretmediği veya tedarikini kendi sınırlarında sağlayamadığı ürünleri bir başka devletten temin eder. Yani ithal eder. Böylece devlet, vatandaşların ihtiyaçlarının önemli bir kısmını sağlamış olur. Ancak, ithalatın çokluğu nüfusun çokluğuyla doğru orantılıdır. Nüfus ne kadar kalabalıksa o denli ihtiyaç ürünlerinin de ithal edilmesi gerekir. Özellikle bu nüfusun önemli bir kısmı üretim hayatına dâhil olmayan, ekonomik çarkın bir dışı durumunda bulunmayan mülteciler ise durum ekonomik açıdan daha sancılı olmaya ve devlete külfet teşkil etmeye başlar. Bu da yeni sıkıntıların habercisi olur ve böylece bir sorun diğer bir sorunu tetiklemiş olur. Dolayısıyla bana göre mültecilerin yeni problemlerin yaşanmasına zemin hazırladığını düşünüyorum.”

(Eğitim Fakültesi öğrencisi, 22)

“Mülteciler yeni problemlere sebep olmaz. Çünkü her insanın rızkını Allah verir. Her insan rızkıyla doğar. Birçok insan mültecilerin ülkemize gelmesinden dolayı iktisadi kaygılar taşıdılar ve kendi rızıklarından endişe duydular. Ancak, durum onların sandığı gibi olmadı. Ülkemize gelen bu misafirler, bereketleriyle ve hayır dualarıyla geldiler. Allah, gökyüzünden yağmuru, topraktan bereketi

çekmedi. Bizler ensar olduk onlar ise muhacir. Veren elin alan elden üstün olduğu inancıyla hareket etmemiz gerekir. Bu bizim için hem dinimizin hem de kültürümüzün bir gereğidir. Atalarımızın bize miras bıraktığı bu kadim topraklarda biz ensar olmaya ve adilane hüküm sürmeye devam ettikçe Allah içimizdeki merhamet hissiyatını artıracak ve insanlığa cihanşümul bir misal olarak kalmamızı irade edecektir. İçinde merhamet hissiyatlarını taşımayan toplumlar ise asla kadim medeniyetler inşa edemezler. Kısaca, mülteciler zahmet değil Allah katında bizler için ancak rahmettir.” (İlahiyat Fakültesi öğrencisi, 14)

4.2.1.5. Türkiye’deki Mültecilere Yönelik Açık Kapı Politikasına İlişkin Durumu

Şekil 5: Çalışma grubu üyelerinin Türkiye’deki mültecilere yönelik açık kapı politikasına ilişkin algıları

Yarı yapılandırılmış görüşme formunda yer alan “Sizce Türkiye’nin mültecilere yönelik uyguladığı açık kapı politikasının olumlu ya da olumsuz yönleri var mı, neden?” şeklinde ki soruya çalışma grubunu oluşturan Eğitim Fakültesi ile İlahiyat Fakültesi öğrencileri iki farklı ana tema ve buna bağlı olarak oluşturdukları alt temalarla farklılaştıkları şekil 5’te görülmektedir.

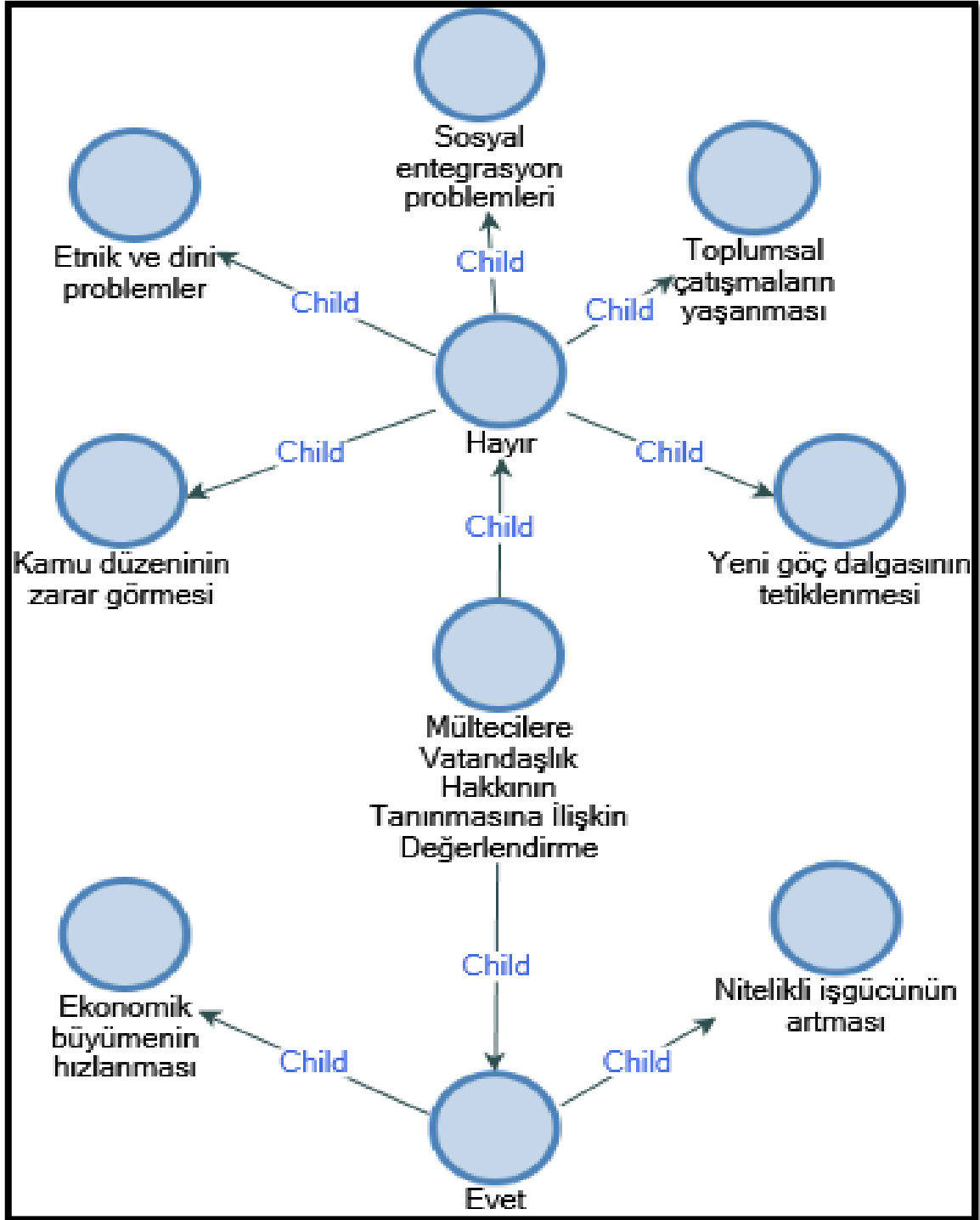
Çalışma grubu üyelerinin vermiş oldukları yanıtlar Olumlu ve Olumsuz (Olumlu, f=19; Olumsuz, f=41) şeklinde 2 ana temaya bağlı alt temaların oluşmasını sağlamıştır. Olumlu diyen çalışma grubu üyeleri bu ana temayı, yeni iş kollarının açılması (f=7) ve Türkçenin yaygınlaşması (f=12) alt temalarıyla bu ana temayı gerekçelendirirken; Olumsuz yanıtı verenler ise bu ana temayı, devlete mali yük oluşturması (f=12), güvenlik açığının oluşması (f=6), toplumsal karşıtlığın artması (f=5) ve yeni mülteci akınlarının oluşması (f=18) şeklinde gerekçelendirmiştir.

Şekil 5’te bulguları verilen bu soruya çalışma grubu üyelerinin vermiş oldukları yanıtlar aşağıda örneklendirilmiştir.

“Mültecilere yönelik açık kapı politikasının yürütülmesi elbette birçok soruna yol açar. Ancak bunun olumlu yönleri de vardır. Örneğin, kültürümüzün ve dilimizin coğrafyamızı aşması ve geniş alanlara yayılması bizim açımızdan olumlu sonuçlar doğurur. Etrafımdaki birçok mültecinin akıcı bir şekilde Türkçe konuştuğuna şahit oldum. Tabii ki bu durum beni gururlandırdı. Bu mülteciler elbette bir gün evlerine, yurtlarına geri dönecekler ama dilimizi ve kültürümüzü öğrenmiş bir şekilde.” (Eğitim Fakültesi öğrencisi, 28)

“Mültecilere kapılarımızı ardına kadar açarsak bu durumun önünü alamayız. Çünkü bu teşvik edici olur ve en küçük bir sıkıntıda dahi komşu ülkelerden ya da diğer ülkelerden insanlar ülkemize akın akın geleceklerdir. Her gelen mülteci, sağlık hizmetlerinin karşılanmasından gıda ve eğitim olanaklarına dek birçok alanda devleti zora sokar. Hiçbir mülteciyi kabul etmeyelim demiyorum tabii. Ancak, bunun belli bir sistem içerisinde ve devletimizi ve milletimizi zora sokmayacak bir şekilde yapılması gerektiğini düşünüyorum.” (İlahiyat Fakültesi öğrencisi, 5)

4.2.1.6. Türkiye'deki Mültecilere Vatandaşlık Hakkının Tanınmasına İlişkin Durumu

Şekil 6: Çalışma grubu üyelerinin Türkiye'deki mültecilere yönelik vatandaşlık hakkının tanınmasına ilişkin algıları

Yarı yapılandırılmış görüşme formunda yer alan “Sizce Türkiye’ye sığınan mültecilere vatandaşlık hakkının tanınması gerekir mi, neden?” şeklinde ki soruya çalışma grubunu oluşturan Eğitim Fakültesi ile İlahiyat Fakültesi öğrencileri iki farklı ana tema ve buna bağlı olarak oluşturdukları alt temalarla farklılaştıkları şekil 6’da görülmektedir.

Çalışma grubu üyelerinin vermiş oldukları yanıtlar Evet ve Hayır (Evet, f=13; Hayır, f=47) şeklinde 2 ana temaya bağlı alt temaların oluşmasını sağlamıştır. Evet diyen çalışma grubu üyeleri bu ana temayı, ekonomik büyümenin hızlanması (f=3) ve nitelikli işgücünün artması (f=10) alt temalarıyla bu ana temayı gerekçelendirirken; Hayır yanıtı verenler ise bu ana temayı, kamu düzeninin zarar görmesi (f=2), etnik ve dini problemler (f=14), sosyal entegrasyon problemler (f=11), toplumsal çatışmaların yaşanması (f=10) ve yeni göç dalgasının tetiklenmesi (f=10) şeklinde gerekçelendirmiştir.

Şekil 6’da bulguları verilen bu soruya çalışma grubu üyelerinin vermiş oldukları yanıtlar aşağıda örneklendirilmiştir.

“Ülkemize gelen mültecilerin büyük bir kısmı farklı etnik kimliklere ve farklı düşünce yapısına sahip insanlardır. Bizim devletimiz ve milletimiz tarihi boyunca daima mazlumun yanında olmuş ve onları koruyup kollamıştır. Bu durum günümüzde de geçerlidir. Ancak, bu denli farklı etnik yapıda insanların bir arada yaşaması gelecekte birtakım sıkıntılar doğurabilir. Binlerce insana vatandaşlık hakkı tanırsak bu sıkıntılar ileride kendini daha da net göstermeye başlayacağını düşünüyorum. Bu da toplumsal birlik ve bütünlükten ziyade toplumsal çatışmalara ve etnik bazı sorunlara yol açabilir.” (Eğitim Fakültesi öğrencisi, 29)

“Mültecilere vatandaşlık hakkının tanınması bence olumlu neticelere sebep olabilir. Özellikle vasıflı insanlara vatandaşlık hakkının tanınması bir anlamda beyin göçü almış bir ülke konumuna gelmemizi sağlayabilir ve ülkemizin ilerlemesinde katkıda bulunabilirler.” (İlahiyat Fakültesi öğrencisi, 2)

BÖLÜM V

Bu bölümde ilk olarak araştırmamıza ilişkin sonuçları ele alıp bu sonuçları değerlendirdik. Daha sonra bu sonuçlar ışığında konu ile ilgili çeşitli önerilerde bulunduk

SONUÇ VE ÖNERİLER

5.1. Sonuç

Çalışma grubu üyelerini oluşturan Eğitim Fakültesi ile İlahiyat Fakültesi öğrencilerinin perspektifinden göç ve mülteci meselesini ele alıp değerlendirdiğimiz bu çalışmanın neticesinde edindiğimiz verilerin ve o verilerin analizi ışığında, göç ve mülteci meselesine ilişkin hem politik bir yaklaşım hem de toplumsal ve bireysel yaklaşımlar konusunda farklı bakış açısı kazandırması bakımından bu çalışmamız önem arz etmektedir.

Göç ve mülteci meselesini temel alarak hazırladığımız bu çalışmadan elde ettiğimiz bulgular neticesinde göç ve mültecilere olan yaklaşımların cinsiyete, sınıflara ve bölümlere göre farklılaştığı tespit edilmiştir.

Eğitim Fakültesi ile İlahiyat Fakültesi öğrencilerinin göç ve mültecilere yönelik olan algılarını tespit etmeye ve değerlendirmeye yönelik hazırladığımız beşli likert tipi ölçeğini, toplumsal boyut, ekonomik boyut ve ahlaki ve kültürel boyut olmak üzere 3 farklı boyutta ele aldık. Bu boyutlar arasında faktör açıklayıcılığı bakımından en yüksek boyutun toplumsal boyut olduğu ve faktör ağırlıkları bakımından da en yüksek soru ifadesinin 2. Madde olduğu görülmüştür.

Elde ettiğimiz diğer önemli bir sonuç ise ölçeğimizin göç ve mülteci meselesine ilişkin cinsiyete göre farklılık analizidir. Buradan hareketle ölçeğimizdeki boyutlar arasında cinsiyete göre anlamlılık düzeyinin en yüksek olduğu boyut, ekonomik boyut olduğu saptanmıştır. Dolayısıyla, kadın ve erkek grupları arasında anlamlılık düzeyinin en yüksek olduğu boyut, ekonomik boyut olmuştur. Ekonomik boyutta göç ve mülteci meselesine yönelik kadınların erkeklerden çok daha olumlu değerlendirmeler yaptıkları tespit edilmiştir. Buna karşılık toplumsal boyutta belirgin bir farklılığın olmadığı kadın ve erkek katılımcıların hemen hemen aynı yanıtları verdikleri saptanmıştır.

Diğer önemli bir analiz sonucu da bölümlere göre, göç ve mülteci meselesinin değerlendirilmesidir. Yani burada Eğitim Fakültesi ile İlahiyat Fakültesi öğrencilerinin göç ve mültecilere yönelik algıları ele alınmıştır. Bölümlere göre farklılık analizi değerlendirildiğinde özellikle ölçeğimizin ekonomik boyutunda bölümler arasında ciddi bir farklılaşma olduğu görülmüştür. Dolayısıyla, bölümler arasında anlamlılık düzeyinin en yüksek olduğu boyut yine ekonomik boyut olarak tespit edilmiştir. Bu bağlamda, İlahiyat Bölümünde okuyan öğrencilerin, ölçeğimizin ekonomik boyutunda, Eğitim Fakültesinde okuyan öğrencilere göre oldukça olumlu algılarının olduğu tespit edilmiştir. Yani anlamlılık düzeyi ekonomik boyutta en yüksek düzeyde saptanmış ve ilahiyat fakültesi öğrencileri, eğitim fakültesi öğrencilerinden bu boyutta anlamlılık düzeyi itibariyle yüksek oranda olduğu görülmüştür. Ahlaki ve kültürel boyutta ise bölümler arasında anlamlı bir farklılığın olmadığı ve her iki bölümünün de birbirine yakın yanıtlar verdiği tespit edilmiştir.

Analiz sonuçlarının önemli bir diğer kısmı ise, sınıflara göre göç ve mülteci meselesinin değerlendirilmesidir. Bu bağlamda ölçeğin toplumsal boyutunda, 3. Sınıfta okuyan öğrencilerin 4. Sınıfta okuyan öğrencilere göre anlamlılık düzeyinin yüksek olduğu; ekonomik boyutta ise 1. Sınıfta okuyan öğrencilerin 4. Sınıfta okuyan öğrencilerden anlamlılık düzeyinin yüksek olduğu saptanmıştır. Yani ölçekteki sorulara olumlu yanıtlar vermesi bakımından, toplumsal boyutta 3. Sınıftakilerin 4. Sınıftan; ekonomik boyutta 1. Sınıftakilerin 4. Sınıftan daha olumlu algılara sahip oldukları tespit edilmiştir. Kültürel ve ahlaki boyutta ise sınıflar arasında anlamlı bir farklılık saptanmamıştır.

Yaptığımız bu çalışmada hem nicel verilerin hem de nitel verilerin bir arada kullanıldığı karma model uygulanmıştır. Göç ve mülteci meselesinde nicel ve nitel verilerin sonuçları değerlendirildiğinde her iki yöntemde de birbirine benzer bulgular elde edildiğini tespit edilmiştir. Hem nicel araştırma yöntemi kapsamında, beşli likert tipi ölçeğinden elde edilen veriler hem de nitel araştırma yöntemi kapsamında, yarı yapılandırılmış anket formundan elde edilen veriler arasında pozitif yönde bulgular saptanmıştır. Böylece her iki yöntemin birbirini destekler ve tamamlar bir niteliğe sahip olduğunu söyleyebiliriz. Çünkü göç ve mülteci meselesine ilişkin hem cinsiyet bazında, hem bölüm bazında hem de sınıflar bazında nicel ve nitel veriler birbirine benzerlik göstermiştir ve pozitif yönde bir ilişki olduğu tespit edilmiştir.

Nicel verilerin değerlendirmesini yaptıktan sonra aşağıdaki kısımlarda ise nitel verilerden elde ettiğimiz bulgulara ve bu bulguların analizine değindik.

Öncelikle yarı yapılandırılmış görüşme formunda yer alan “*Türkiye’de göç ve mülteci sorununun etkileri sizce nelerdir, açıklayınız?*” şeklinde ki soruya çalışma grubunu oluşturan Eğitim Fakültesi ile İlahiyat Fakültesi öğrencileri üç farklı ana tema ve buna bağlı olarak oluşturdukları alt temalarla farklılaştıkları saptanmıştır. Kültürel, sosyal ve ekonomik anlamdaki bu farklılık birçok alt boyutlarıyla katılımcıların birbirinden farklı yanıtlar vererek farklılaştıkları gözlemlenmiştir. Özellikle sosyal anlamda, sosyal uyumsama problemleri, önyargıya dayalı yaklaşım ve güven bunalımı gibi alt boyuttaki yanıtlar dikkat çekici özelliklerden birkaçıdır. Bu bağlamda, Koçoğlu (2017, s. 855)’nin yaptığı çalışmada elde ettiği bulgularda durumu şöyle ifade eder: “Türkiye’de mülteci politikası üzerine yapılan bu çalışmada, elde edilen sonuçlar içerisinde, mültecilerin vatandaşlarımız tarafından hor görülmesi ya da ön yargılı yaklaşım dikkat çekici sonuçların başında gelmektedir.” Şeklindeki bulgusuyla, çalışmamızda elde ettiğimiz bulgular birbirine paralellik arz etmektedir.

Ayrıca, Yalçın (2004)’ın ‘*Göç Sosyolojisi*’ isimli çalışmasında ifade ettiği gibi; göç sonucunda meydana gelen değişimler toplum açısından oldukça önemlidir. Çünkü farklı milletlerden, dinlerden ve yaşam biçimlerinden insanların aynı mekânı paylaşma durumları beraberinde birçok sorunu ve etnisite kavramını doğurur. Bu sorunlardan biri de işsizliktir. Şeklindeki tanımı, yaptığımız araştırmada elde ettiğimiz göç ve mülteci sorununun etkilerine yönelik ekonomik boyutta işsizliğin artacağını ilişkin bulgularımız ve kültürel boyuttaki, kültürler arası çatışma ve kültürler arası aktarım problemleri ile ilişkili bulgularımız arasında paralellik göstermekte ve katılımcıların verdikleri yanıtları destekler nitelikte olduğunu söyleyebiliriz.

Dolayısıyla hem katılımcıların verdikleri yanıtlardan yola çıkarak hem de araştırmacıların tanımlarından ve bulgularından hareketle “*Türkiye’de göç ve mülteci sorununun etkileri sizce nelerdir, açıklayınız?*” şeklinde ki soruya gerek kültürel gerek sosyal ve gerekse ekonomik boyutlardan birçok farklı yaklaşımların oluştuğunu söyleyebiliriz.

Yarı yapılandırılmış görüşme formunda yer alan diğer bir soru ise “*Türkiye’ye göç sonucu gelen mültecilerin Türkiye’de yaşadığı problemler nelerdir?*” şeklinde ki soruya çalışma grubunu oluşturan Eğitim Fakültesi ile İlahiyat Fakültesi öğrencileri birbirinden farklı yanıtlar vererek farklılaştıkları saptanmıştır.

Bu soruya çalışma grubu üyelerinin verdikleri yanıtlarından dikkat çekici bir husus ise mültecilerin sosyal uyum problemleri ve psikolojik travmalar yaşamasıdır. Bu bağlamda, Demirbaş ve Bekaroğlu (2013, s.11)’nun yapmış oldukları çalışmalarda mültecilerin yaşadıkları zorluklara ve özellikle psikolojik travmalara değinerek şunları aktarmaktadırlar:

Türkiye’ye göç eden kişiler sığınmacı ya da mülteci kimliği altında yerleşim yerlerinde veya kamplarda yaşamaktadırlar. Sığınmacıların çoğu ruh sağlıklarını olumsuz olarak etkileyen göç öncesi, göç sırası ve göç sonrası çoklu travmalara maruz kalmaktadır. Sığınmacıların birçoğunda ruhsal bozukluklar olarak bunaltı, depresyon, psikosomatik belirtiler, uyku düzensizliği, dikkat eksikliği, intihar, agorafobi ve travma sonrası stres bozukluğu görüldüğü belirtilmiştir.

Şeklindeki bulgular araştırmamızdaki elde ettiğimiz bulgular arasında önemli bir benzerlik arz etmektedir.

Çalışma grubu üyelerinin verdikleri yanıtlardan yola çıkarak mültecilerin Türkiye’de yaşadıkları önemli sorunlardan bazıları eğitim sorunları ve çocuk istismarı olduğu saptanmıştır. Bu bağlamda Akpınar (2017, s.16)’ın çalışmasında vurguladığı şu ifadeler önemlidir:

Her 100 Suriyeli kadının 21’i okuma-yazma bilmemektedir. Suriyeli çocuk işçiliği tarım, ormancılık, hayvancılık, sanayi, madencilik, imalat, inşaat, atık, sokak satıcılığı ve taşıt onarımı gibi iş kollarında yoğunlaşmaktadır. 2015-2016 eğitim döneminde eğitim almayan yaklaşık 525.000 civarında Suriyeli çocuk bulunmaktadır. Suriyeli göçmenlerin Türkiye’de birçok sosyal, ekonomik, psikolojik sorunlar yaşaması sosyal politika açısından araştırmaya değer konulardan birisini oluşturmaktadır.

Şeklindeki tespitleri, çalışma grubu üyelerimizin verdikleri yanıtlarla paralellik göstermektedir ve bu ifadeler ile elde ettiğimiz bulgular birbirini destekler niteliktedir.

Yarı yapılandırılmış görüşme formunda yer alan diğer bir soru ise “*Türkiye’ye gelen mültecilerin yeni problemlerin yaşanmasına zemin hazırladığını düşünüyor musunuz, neden?*” şeklinde ki soruya çalışma grubunu oluşturan Eğitim Fakültesi ile İlahiyat Fakültesi öğrencileri birbirinden farklı yanıtlar vererek farklılaştıkları saptanmıştır.

Bu soruya katılımcıların büyük bir kısmı mültecilerin gelişleriyle beraber ülkede birçok sorunun meydana gelebileceği şeklinde yorum yapmışlardır. Özellikle toplumsal birtakım problemlerin yaşanabileceği ve güvenlik problemlerinin oluşabileceği katılımcılar tarafından vurgulanmıştır. Bu doğrultuda, İçduygu (2015, s.17)’un ‘*Türkiye, Nereye Kadar Bir Göç Ülkesi?*’ isimli çalışmasında vurguladığı şu ifadeler önemlidir:

Türkiye ve bölgede Suriyeli sığınmacı göçünden çok etkilenen ülkelerin bu göç akışını ekonomik, toplumsal, siyasal ve kültürel olarak ‘hazmetme kapasiteleri’ nin de bir sınırı olduğunu unutmamak gerekir. Bu kapasite sorununun özellikle geçici sığınma hareketinin kalıcılığa dönme sürecinde ciddi sorunlar yaratma olasılığı göz önüne alınmalıdır. Türkiye’de özellikle 2014 yazından itibaren ortaya çıkmaya başlayan toplumsal tepkiler bu açıdan kaygı vericidir.

İçduygu’nun mülteciler için vurguladığı uzun vadede birçok problemin yaşanabileceği ve toplumsal problemlerin oluşabileceği şeklindeki ifadeleri, araştırmamızdaki katılımcıların, mültecilerin yeni problemlerin yaşanmasına zemin hazırlar şeklindeki algıları ile paralellik göstermekte ve hem araştırmacıların hem de katılımcıların ifadeleri arasında büyük benzerlikler oluşturmaktadır.

Ancak, katılımcıların önemli bir kısmı ise ülkemize gelen mültecilerin yeni problemlere zemin hazırlamayacağı düşüncesindedirler. Özellikle, empati duygusunun gelişmesi, merhamet duygusunun artması, toplumsal hoşgörünün oluşması ve yardımlaşmanın artması gibi birtakım etmenlerden dolayı katılımcıların belli bir bölümü, mültecilerin yeni problemlere sebep olmayacağı yönünde görüş bildirmişlerdir. Bu bağlamda İçduygu’nun yukarıda ifade ettiği görüşleri ile katılımcıların belli bir kısmının ifade ettiği görüşlerin çeliştiğini söyleyebiliriz.

Yarı yapılandırılmış görüşme formunda yer alan diğer bir soru ise “*Sizce Türkiye’nin mültecilere yönelik uyguladığı açık kapı politikasının olumlu ya da olumsuz yönleri var mı, neden?*” şeklinde ki soruya çalışma grubunu oluşturan Eğitim Fakültesi ile İlahiyat Fakültesi öğrencileri birbirinden farklı yanıtlar vererek farklılaştıkları saptanmıştır.

Mültecilere yönelik açık kapı politikasının uygulanması, katılımcıların büyük bir bölümünde olumsuz algılara neden olduğu saptanmıştır. Katılımcılar, mültecilerin genel olarak devlete mali yük oluşturmasından güvenlik açıklıklarının yaşanması riskine dek meseleyi birçok açıdan ele alınmışlardır.

Bu bağlamda, Özmenek Çarmıklı (2015, s. 24)’nın ‘*Misafirperverliğin Sınırları: Yeni Sorunların Başlangıcı*’ isimli çalışmasında özellikle, mültecilerin sadece sosyal değil aynı zamanda siyasi ve ekonomik anlamda Türkiye’yi yoracağından söz ettikten sonra şunları ifade etmiştir:

AFAD’ın tahminlerine göre Türkiye’deki Suriyeli sığınmacıların yüzde 36’sı kamplarda, yüzde 64’ü ise çeşitli kentlerde kamp dışında yaşıyor. Ve yine AFAD’ın tahminlerine göre kamp dışında yaşayan sığınmacıların sadece yüzde 45’inin kaydı var. Sığınmacıların çoğunun rejim karşıtı olarak fişlenme korkusu resmi olarak kayıt olmanın önündeki en büyük engel gibi görünüyor. Bu, beraberinde ciddi bir güvenlik açığı getirirken, politika oluşturma ve uygulamada da önemli bir sıkıntı.

Şeklindeki bu ifadeleriyle mültecilerin Türkiye’deki birçok ile yayıldığını ve önemli bir kısmının da çeşitli nedenlerden dolayı kayıt altına alınmamış olabileceğinden yola çıkarak güvenlik açığının oluşabileceğine dikkat çekmiştir. Dolayısıyla, tüm bu ifadelerinin, katılımcılarımızın önemli bir kısmının vurguladığı mültecilerin güvenlik açığının oluşmasına neden olabileceği şeklindeki yorumlarıyla paralellik arz etmektedir.

Ancak, bu görüşlerin yanı sıra açık kapı politikasının olumlu yanlarının olduğunu düşünen katılımcılar da vardır ve bu katılımcılar bunu, yeni iş kollarının açılması ve Türkçe’nin yaygınlaşması şeklinde gerekçelendirmişlerdir. Dolayısıyla Özmenek Çarmıklı’nın yukarıda ifade ettiği görüşleri ile katılımcıların belli bir kesiminin ifade ettiği görüşler arasında bir çelişki olduğunu söyleyebiliriz.

Son olarak yarı yapılandırılmış görüşme formunda yer alan bir başka soru ise “*Sizce Türkiye’ye sığınan mültecilere vatandaşlık hakkının tanınması gerekir mi,*

neden?” şeklinde ki soruya çalışma grubunu oluşturan Eğitim Fakültesi ile İlahiyat Fakültesi öğrencileri birbirinden farklı yanıtlar vererek farklılaştıkları saptanmıştır.

Mültecilere vatandaşlık hakkının tanınmasına dair katılımcıların görüşleri incelediğinde katılımcıların çok büyük bir kısmının bu durumun birçok olumsuzluğa yol açacağını düşündükleri görülmektedir. Özellikle, bu durumu sosyal entegrasyon problemleri, toplumsal çatışmaların yaşanması, yeni göç dalgalarının tetiklenmesi, etnik ve dini problemlerin yaşanması şeklinde gerekçelendirmişlerdir.

Bu bağlamda, Gülyaşar (2017, s. 703) ‘*Suriyeliler ve Vatandaşlık: Yerel Halk ve Suriyeli Sığınmacılar Çerçevesinde Bir Değerlendirme*’ isimli çalışmasında şu önemli ifadeleri aktarmaktadır:

Türk halkı, Suriyelilere vatandaşlık verilmesine çok büyük oranda karşı çıkmakta, kalıcı olmalarını istemeyerek savaş bittiği takdirde dönmelerinin sağlanması gerektiğini düşünmektedir. Bu duruma milli ve kültürel unsurlar, Suriyelilerin şu an bile sorun çıkarırken vatandaşlık alırsa daha rahat olup daha çok sorun çıkaracağı endişesi, kalıcı olmalarını istememe, ekonomik etkenler gibi pek çok sebep sunulmaktadır.

Gülyaşar’ın bu ifadelerinden de anlaşılacağı üzere, özelde Suriyeliler genelde ise tüm mültecilere vatandaşlık hakkının tanınması sosyal problemlerden ekonomik problemlere dek birçok problemin oluşmasına neden olduğunu söyleyebiliriz. Gülyaşar’ın çalışmasında elde ettiği bulgular ile katılımcılarımızın mültecilere vatandaşlık hakkının tanınmasının birçok olumsuzluğa yol açacağı şeklindeki görüş ve algıları birbirine paralellik göstermektedir.

Ancak, az da olsa mültecilere vatandaşlık hakkının tanınması gerektiği düşüncesinde olan katılımcılar da bulunmaktadır. Bu durumu, ekonomik büyümenin hızlanması ve nitelikli işgücünün artması şeklinde gerekçelendirmişlerdir. Dolayısıyla, katılımcıların az bir kısmı Gülyaşar’ın mültecilere vatandaşlık hakkının tanınması dair olumsuz ifadelerin tersini savunarak Gülyaşar’ın ifadeleriyle çelişmektedirler.

5.2. Öneriler

Yapılan çalışma sonucunda:

- ✓ Sadece Suriye'den gelen mülteciler için değil aynı zamanda Türkiye'deki bütün mülteciler için toplumsal birlik ve bütünlüğü tesis etmek amacıyla sosyal entegrasyon süreci hızlı bir şekilde yürütülmeli ve böylece toplumsal gerginlikler minimize edilmelidir.
- ✓ Toplumsal entegrasyon sürecinin sağlıklı bir şekilde yürütülmesini sağlamak amacıyla mültecilerin sağlık hizmetleri, barınma ve eğitim hizmetlerinde iyileştirmeye gidilmelidir. Özellikle, okul çağındaki binlerce mülteci çocuğun eğitim süreci aksatılmamalı ve toplumun birer parçası durumuna getirilmelidir.
- ✓ Mültecilerin toplumsal entegrasyon süreçlerinin yanı sıra ekonomik hayata da entegrasyon süreci başlanmalı ve emek piyasasında yerlerini almalıdırlar. Bunun için devletin gerekli çalışmaları yapması ve mültecilerinde ekonomi çarkının birer dişleri haline gelmesini sağlanmalıdır.
- ✓ Güvenlik problemlerinin yaşanmaması için ülkemize giriş yapan mültecilerin kontrolleri önceden yapılmalı ve denetimler bu alanda daha fazla yoğunluk kazanmalıdır.
- ✓ Mültecilerin kendi kültür ve değerlerinin korunmasının yanı sıra ülkemizin değer ve kültürüne yabancı kalmaması için hem devlet kuruluşlarının hem de sosyal kuruluşların bu anlamda gerekli çalışmaların yürütülmesi için çeşitli programlar hazırlayıp uygulamalıdır.
- ✓ Ülkemizin jeopolitik ve jeostratejik konumu itibarıyla göç koridorunun ortasında bulunduğu gerçeğinden hareketle mülteci yükünü tek başına omuzlamak yerine sorumluluğun küresel anlamda paylaşımını sağlamak için çalışmalar yapılmalıdır ve mültecilerin tüm insanlığın ortak sorunu olduğunu her platformda dile getirilmesi ve bu anlamda çaba sarf edilmesi sağlanmalıdır.
- ✓ Göç ve mültecilik alanlarında üniversitelerde eğitimler verilmeli ve bu alanlarda sorunların yaşanmaması için gerekli insan gücü yetiştirilmelidir.

- ✓ Göç ve mültecilik sorunlarının çözümü için devletin çabalarının yanı sıra yerel yönetimlerin, sivil toplum kuruluşların, uluslararası kuruluşların ve üniversitelerin birlikte iş birliğine girişmesi ve çözüm önerilerinin bu kuruluşlar arasında karşılıklı fikir alış verişleri esas alınarak sağlanması gerekmektedir. Böylece bu sorunlara daha köklü çözümler getirilebilir.
- ✓ Ülkemize sığınan mültecilere yönelik önyargılı, hoşgörüsüz ve nefret içerikli tutumlardan uzak durarak onların da bizim gibi insan oldukları gerçeğini unutmamamız gerekir. Bunun için toplumsal farkındalığı bu anlamda artırıcı çabalara hız verilmeli ve belli bir plan dâhilinde bu süreç yürütülmelidir.
- ✓ Göç ve mültecilik sorunlarının başında ev kiralarının ve işsizliğin artması olduğunu söyleyebiliriz. Ancak bu sorun mültecilerin kendilerinden kaynaklanmadığını da bilmek gerekmektedir. Çünkü zor şartlar altında yaşam mücadelesi veren bu insanlar kendi ve ailelerinin geçimini sağlamak için hiçbir pazarlığa girişmeden her işi yapacak durumdadır. Mültecilerin bu zor durumlarını fırsata dönüştüren bazı iş yeri sahiplerinin çok düşük ücretlerle ve sigortasız bir şekilde mültecileri çalıştırdıkları bilinen bir durumdur. Aynı şekilde bazı ev sahiplerinin de sırf mülteci oldukları için ev kiralarında artışa gittiklerini unutmamak gerekir. Bu durum, doğal olarak yerel halk için işsizliğin ve ev kiralarının artması şeklinde kendini göstermektedir. Bu gibi sorunların çözümü için devletin iş yerlerinde denetimlerini sıklaştırması ve kontrolü en üst düzeyde temin etmesi gerekmektedir. Böylece hem mültecilerin daha insani koşullar altında çalışması sağlanabilir hem de yerel halkın bu durumdan kötü etkilenmesinin önüne geçilebilir. Şeklinde önerilerde bulunulabilir.

KAYNAKÇA

- Abadan, N. U. (2006). *Bitmeyen Göç / Konuk İşçilikten Ulus Ötesi Yurttaşlığa (2.Baskı)*. İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- Akgür, Z. G. (1997). *Türkiye’de Kırsal Kesimden Kente Göç ve Bölgeler Arası Dengesizlik (1970-1993)*. Ankara: T.C. Kültür Bakanlığı Yayınları.
- Akkayan, T. (1979). *Göç ve Değişme*. İstanbul: İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları.
- Akpınar, T. (2017). Türkiye’deki Suriyeli Mülteci Çocukların ve Kadınların Sosyal Politika Bağlamında Yaşadıkları Sorunlar. *Balkan ve Yakın Doğu Sosyal Bilimler Dergisi*, 3 (3), 16-29.
- Aksoy, Z. (2012). Uluslararası Göç ve Kültürlerarası Etkileşim. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 5 (20), 292-303.
- Akyürek, İ. B. (2007). *Mülteci Hukuku ve Türkiye Uygulaması*. Kırıkkale: Kırıkkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Kamu Hukuku Anabilim Dalı Yüksek Lisans Tezi.
- Alkan, M. N. (2002). *Avrupa’da Sınırlar*. Ankara: Ankara Üniversitesi Yayınları.
- Altınışik, Ç. ve Yıldırım, M. Ş. (2002). *Mülteci Haklarının Korunması*. Ankara: Ankara Barosu Yayınları.
- Ansen, M. D. (2012). *Türk Yabancılar Hukukunda Mülteciler*. Ankara: Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Özel Hukuk Anabilim Dalı Devletler Özel Hukuk Bilim Dalı Yüksek Lisans Tezi.
- Asar, A. (2004). *Türk Yabancılar Mevzuatında Yabancı ve Hakları (2.Baskı)*. Ankara: Emek Ofset.
- Aydoğan, D. (2006). *Yabancı Çingenerin Türkiye’ye Giriş, İkamet, Seyahat Özgürlükleri İle Türkiye’den Sınır Dışı Edilmeleri*. Ankara: Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Uluslararası Özel Hukuk Anabilim Dalı Yüksek Lisans Tezi.
- Bal, H. (1999). *Kent Sosyolojisi*. Ankara: Turhan Kitabevi.

- Balcı, A. (2004). *Sosyal Bilimlerde Araştırma, Yöntem, Teknik ve İlkeler*. Ankara: Pegem Akademi Yayınları.
- Belgin, D. (2008). Anayasa'nın 90. Maddesinde (7 Mayıs 2004) Yapılan Değişikliğin Getirdiği Sorunlar ve Çözüm Önerileri. *Ankara Barosu Dergisi, Sayı: 4*, 110-113.
- Berki, O. F. (1966). *Devletler Hususi Hukuku, Cilt I-Tabiiyet ve Yabancılar Hukuku (6. Baskı)*. Ankara: Güzel Sanatlar Matbaası.
- Beter, Ö. (2006). *Sınırlar Ötesi Umutlar, Mülteci Çocuklar*. Ankara: SABEV Yayınları.
- Buz, S. (2004). *Zorunlu Çıkış Zorlu Çıkış: Mültecilik*. Ankara: SGDD Yayınları.
- Büyükçalık, M. E. (2014). *Mülteci Hukuku'nun Gelişimi ve Türkiye'de Mültecilerin Sosyal Hakları*. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Kamu Hukuku Anabilim Dalı Yüksek Lisans Tezi.
- Ceran, Y. (2011). *Göç Sorunu ve Yeni Göç Politikalarının Uygulanmasında Kent Konseylerinin İşlevi*. (http://www.academia.edu/874442/GOC_SORUNU_VE_YENI_GOC_POLITIKALARININ_UYGULANMASINDA_KENT_KONSEYLERININ_ISLEVI Erişim Tarihi:.03.06.2017).
- Cronbach, L.J. (1990). *Essentials of Psychological Testing*. Fifth Edition., New York: HarperCollins.- Punch, K. (2005). *Introduction to Social Research - Quantitative and Qualitative Approach*. Second Edition., Sage Publications Inc., California.
- Çağlayan, S. (2006). Göç Kuramları, Göç ve Göçmen İlişkisi. *Muğla Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, Sayı 17*, 67-91.
- Çiçekçi, B. ve Demir, O. Ö. (2013). *Türkiye Koridorunda Yasadışı Göçmenler*. Ankara: Karınca Yayınları.
- Çiçekli, B. (2009). *Uluslararası Hukukta Mülteciler ve Sığınmacılar*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Çoşkun, F. (2004). *Uluslararası Mülteci Hukuku ve Sınır Dışı Etme veya Geri Gönderme Yasağı*. Kırıkkale: Kırıkkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Kamu Hukuku Anabilim Dalı Yüksek Lisans Tezi.

- Demir, G. (1997). *Göç Nedenleri ve Göçenlerin Beklentilerindeki Gerçekleşme Durumu: Bolu İli Kıbrısçık İlçesi Örneği II. Ulusal Sosyoloji Kongresi*. Ankara: Devlet İstatistik Enstitüsü Matbaası.
- Demirbaş, H. ve Bekaroğlu, C. (2013). Evden Uzakta Olmak: Sığınmacıların/Mültecilerin Psikolojik Sorunları ve Alınacak Önlemler. *Kriz Dergisi, sayı 21*, 11-24.
- Deniz, T. (2014). Uluslararası Göç Sorunu Perspektifinde Türkiye. *Türkiye Sosyal Araştırmalar Dergisi, 181 (181)*, 175-204.
- Denzin, K. N. (1989). *The Research Act: A Theoretical Introduction to Sociological Methods* (3rd edit.), New Jersey: Prentice-Hall, Inc.
- Doğan, M. (2011). *Türkiye’de Mültecilerin ve Sığınmacıların Uluslararası Hukuk Çerçevesindeki Temel Haklarının Sağlanması*. Çanakkale: Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Uluslararası İlişkiler Anabilim Dalı Yüksek Lisans Tezi.
- Doğan, Y. (2010). *Kırıkkale ve Göç*. Kırıkkale: Kırıkkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyoloji Anabilim Dalı Yüksek Lisans Tezi.
- Ekşi, N. (2012). *Yabancılar Hukukuna İlişkin Temel Konular (3. Baskı)*. İstanbul: Beta Yayınları.
- Eraldemir, Z. (2013). *Türkiye’de Göç Sorunu, Göçlerin Sosyo-Ekonomik Yansımaları: İskenderun-Dörtüol Örneği*. Hatay: Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Kamu Yönetimi Ana Bilim Dalı Yüksek Lisans Tezi.
- Erdemir, G. D. (2013). *Türkiye’nin Avrupa Birliği Entegrasyon Sürecinde Yasa Dışı Göç ve Mülteci Sorunları*. Edirne: Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Uluslararası İlişkiler Anabilim Dalı Yüksek Lisans Tezi.
- Falkingham, L. T. and Reeves, R. (1998). Context analysis a technique for analysing research in a field, applied to literature on the management of R and D at the section level. *Scientometrics, 42 (2)*, 97- 120.
- Gay, L. R., Mills, G. E. and Airasian, P. (2009). *Educational research: Competencies for analysis and application* (9th edt.). USA: Pearson.

- Gisi, İ. (2007). *Göksun İlçesinde Yaşanan Göç Hareketlerinin Sosyo –Ekonomik Analizi*. Kahramanmaraş: Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi.
- Gülyazar, M. (2017). Suriyeliler ve Vatandaşlık: Yerel Halk ve Suriyeli Sığınmacılar Çerçevesinde Bir Değerlendirme. *Uluslararası Toplum Araştırmaları Dergisi*, 7 (13), 678-705.
- Gündüz, M. ve Yetim, N. (1997). Terör ve Göç. *II. Ulusal Sosyoloji Kongresi*. Ankara: Devlet İstatistik Enstitüsü Matbaası.
- Güner, C. (2007). İltica Konusunda Türkiye'nin Yol Haritası: Ulusal Eylem Plânı. *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 56 (4), 81-109.
- Gürbüz, O. (2006). *Ortaöğretim Coğrafya 10*. Ankara: MEB Yayınları.
- İçduygu, A. (2015). Türkiye, Nereye Kadar Bir Göç Ülkesi?. *TÜSİAD Görüş Dergisi*, sayı 88, 17-20.
- İçduygu, A. ve Toktaş, S. (2005). *Yurtdışından Gelenlerin Nicelik ve Niteliklerinin Tespitinde Sorunlar*. Ankara: sayı 12, TUBA Raporları.
- İçduygu, A. ve Ünalın, T. (1998). *Türkiye'de İç Göç: Sorunsal Alanları ve Araştırma Yöntemleri*. İstanbul: Tarih Vakfı Yayınları.
- İçduygu, A., Sirkeci, İ. ve Aydınğün, İ. (1998). *Türkiye'de İçgöç ve İçgöçün İşçi Hareketlerine Etkisi*. İstanbul: Ekonomik ve Toplumsal Tarih Vakfı Yayınları.
- İşçi, M. (1998). *Genel Olarak ve Türkiye'de Sosyal Değişme*. İstanbul: Der Yayınevi.
- Kalaycı, Ş. (2009). *SPSS Uygulamalı Çok Değişkenli İstatistik Teknikleri (4. Baskı)*. Asil Yayınları.
- Karahan, H. (2006). *Bursa İli Harmancık İlçesinin Sosyo-Ekonomik Yapısı ve Göç Sorununun İncelenmesi*, (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi) Bursa: Uludağ Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Tarım Ekonomisi Anabilim Dalı.
- Karpat, K. (2003). Göçler ve Türkiye. *da Diyalog Avrasya*, 8–17.
- Keleş, R. (1998). *Kent Bilim Terimleri Sözlüğü*. Ankara: İmge Kitabevi.
- Khalaf, S. ve Ilgar, R. (2017). Suriyeli Mülteciler ve Türkiye'de Mülteci Sorunu. *Türk Sosyal Bilimler Araştırmaları Dergisi*, 2 (2), 40-52.

- Kocaman, T. ve Beyazıt, S. (1993). *Türkiye’de İç Göçler ve Göç Edenlerin Sosyo-Ekonomik Nitelikleri*. Ankara: DPT Yayınları.
- Koçak, Y. ve Terzi, E. (2012). Türkiye’de Göç Olgusu, Göç Edenlerin Kentlere Olan Etkileri ve Çözüm Önerileri. *Kafkas üniversitesi iktisadi ve idari bilimler fakültesi dergisi*, 3 (3), 163-184.
- Koçoğlu, E. (2017). Türkiye’nin Mülteci (Suriyeli Mülteci) Politikasının Suriyeli Mültecilerin Görüşleri Işığında Analizi, *International Conference on Research In Education and Science (ICRES)*, May 18 - 21, Ephesus-Kusadasi/Turkey, (850-856).
- Kurtulmuş, N. (1992). Gelişmekte Olan Ülkeler Açısından Stratejik İnsan Sermayesi Kaybı: Beyin Göçü. *Sosyal Siyaset Konferansları*, Sayı 37-38, 205-221.
- Kümbetoğlu, B. (1997). Göçmenlik, Mültecilik, Yeni Bir Yaşam ve Sonrası Toplum ve Göç. *II. Ulusal Sosyoloji Kongresi*. Ankara: Sosyoloji Derneği Yayınları, 271-280.
- Küyük, N. (2011). *Yerel Yönetimlerin Kürt Kökenli Grupların Büyükşehirlere Göç Sonrası Entegrasyon Sorunlarına Yaklaşımı: Ankara Örneği*. Ankara: Atılım Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Kamu Yönetimi ve Siyaset Bilimi Ana Bilim Dalı Yüksek Lisans Tezi.
- Latif, D. (2002). Refugee policy of the Turkish Republic. *The Turkish Year Book*, 32. http://www.politics.ankara.edu.tr/yearbookdizin/dosyalar/MMTY/33/1_dilek_latif.pdf Erişim Tarihi: 22.01.2018.
- Lee, E. (1996). *A Theory of Migration*. Cheltenham: Edward Elgard Publishing.
- Marshall, G. (1999). *Sosyoloji Sözlüğü*. Ankara: Bilim ve Sanat Yayınları.
- Mutluer, M. (2003). *Uluslararası Göçler ve Türkiye: Kurumsal ve Ampirik Bir Alan Araştırması -Denizli / Tavas-*. İstanbul: Çantay Kitabevi.
- Odman, M. T. (1995). *Mülteci Hukuku*. Ankara: İnsan Hakları Merkezi Yayınları.
- Ozankaya, Ö. (1984). *Toplumbilim Terimleri Sözlüğü*. Ankara: Savaş Yayınları.
- Öner, G. ve Öner, A. Ş. (2012). *Küreselleşme Çağında Göç*. İstanbul: İletişim Yayınları.

- Özcan, M. (2005). *Avrupa Birliği Sığınma Hukuku-Ortak Bir Sığınma Hukukunun Ortaya Çıkışı*. Ankara: Uluslararası Stratejik Araştırmalar Kurumu.
- Özer, İ. (2004). *Kentleşme Kentlileşme ve Kentsel Değişme*. Bursa: Ekin Kitabevi.
- Özgür, N. ve Özer, Y. (2010). *Türkiye’de sığınma sisteminin Avrupalılaştırılması*. İstanbul: Derin Yayınları.
- Özkan, I. (2013). *Göç, İltica ve Sığınma Hukuku*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Özmenek Çarmıklı, E. (2015). Misafirperverliğin Sınırları: Yeni Sorunların Başlangıcı. *TÜSİAD Görüş Dergisi*, sayı 88, 22-25.
- Öztürk, N. Ö. (2015). *Mültecinin Hukuki Statüsünün Belirlenmesi*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Özyakışır, D. (2013). *Göç, Kuram ve Bölgesel Bir Uygulama*. Ankara: Nobel Yayınları.
- Patton, Q. M. (1990) *Qualitative Evaluation and Research Methods* (2nd ed.), London: Sage Publication.
- Pazarcı, H. (2006). *Uluslararası Hukuk*. Ankara: Turhan Kitapevi.
- Sağrılı, M. (2006). *Eğitim ve İnsan Kaynağı Yönünden Türk Beyin Göçü: Geri Dönen Türk Akademisyenler Üzerine Alan Araştırması*. İstanbul: İ.Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü Çalışma Ekonomisi ve Endüstri İlişkileri Anabilim Dalı Doktora Tezi.
- Sağlam, S. (2006). Türkiye’de İç Göç Olgusu ve Kentleşme. *Hacettepe Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü*, Sayı 5, 33-44.
- Sal, Ö. (2015). *Zorunlu Göç ve Kentleşme / Siirt Örneği*. Muğla: Sıtkı Koçman Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyoloji Anabilim Dalı Yüksek Lisans Tezi.
- Talas, C. (1983). *Sosyal Ekonomi* (6. Baskı.). Ankara: Savaş Yayınları.
- Tekeli, İ. (1998). *Türkiye’de İç göç Sorunsalı Yeniden Tanımlanma Aşamasına Geldi, Türkiye’de İçgöç*. İstanbul: Tarih Vakfı Yayınları.

- Tümertekin, E. (1968). *Türkiye'de İç Göçler*. İstanbul: İstanbul Üniversitesi Yayınları.
- Tümertekin, E. ve Özgüç, N. (1998). *Beşeri Coğrafya; İnsan, Kültür, Mekân*. İstanbul: Çantay Kitapevi.
- Unat, N. A. (2004). *Bitmeyen Göç*. İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- Urk, M. (2010). *Göç Olgusu Bağlamında Mülteciler, Sığınmacılar ve İnsan Hakları*. İstanbul: Maltepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İnsan Hakları Anabilim Dalı Yüksek Lisans Tezi.
- Usanmaz, G. (2009). *Göç, Mülteciler ve STK'lar*. Ankara: Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Siyaset Bilimi Anabilim Dalı Yüksek Lisans Tezi.
- Ünalın, T. (1998). *Türkiye' de İç Göçe İlişkin Veri Kaynaklarının Değerlendirilmesi*. Türkiye'de İç Göç Konferansı (Bolu- Gerede, 6-8 Haziran 1997), İstanbul: Türkiye Ekonomik ve Toplumsal Tarih Vakfı Yayınları.
- Ündücü, C., Erdoğan, M. ve Işık, Ö. (2009). Avrupa'da Uluslararası Emeklilik Göçü ve Bütünleşme Kapsamında Yönetime Katılım Üzerine İnceleme. *Yönetim Bilimleri Dergisi*, 7 (1), 162-163.
- Ünlü, G. (2007). *Uluslararası Göç ve Göçmenliğin Değişen Koşulları İçinde "Mültecilik"*. Muğla: Muğla Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Kamu Yönetimi Anabilim Dalı Yüksek Lisans Tezi.
- Yalçın, C. (2004). *Göç Sosyolojisi*, Ankara: Anı Yayıncılık.
- Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2006). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*, (5. Baskı). Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Yıldırım, D. (2010). *Kırıkkale ve Göç*. Kırıkkale: Kırıkkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyoloji Anabilim dalı Yüksek Lisans Tezi.
- Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2008). *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.

İNTERNET SİTELERİ

Türk Dil Kurumu:

(http://tdk.gov.tr/index.php?option=com_gts&arama=gts&guid=TDK.GTS.592bf973293055.91561341 Erişim Tarihi:29.05.2017).

Afrika Birliği Örgütü Mülteci Hakları Sözleşmesi:

(<http://www.igamder.org/wp-content/uploads/2015/03/afrika-birliği-örgütü-mülteci-hakları-sözleşmesi.pdf> Erişim Tarihi:07.06.2017).

Cartagena Mülteciler Bildirisi:

(<http://sorular.rightsagenda.org/Uploads/MULTECI%20MEV/1984%20CARTAGENA%20MÜLTECİLER%20BİLDİRİSİ.pdf>- Erişim Tarihi:07.06.2017).

İnsan Hakları Evrensen Beyannamesi:

(<http://www.danistay.gov.tr/upload/insanhaklarievrenselbeyannamesi.pdf> Erişim Tarihi:08.06.2017).

Kültür Sanat Yayınları:

(https://www.tbmm.gov.tr/kultursanat/yayinlar/yayin073/073_00_010.pdf Erişim Tarihi: 16.01.2018).

1994 iltica/sığınma yönetmeliği:

(<http://www.multeci.org.tr/wp-content/uploads/2016/12/1994-Yonetmeliği.pdf> Erişim Tarihi:22.01.2018).

Küresel Göç ve Avrupa Birliği İle Türkiye'nin Göç Politikalarının Gelişimi:

(http://www.orsam.org.tr/eski/tr/trUploads/Yazilar/Dosyalar/2012621_Rapor123tur.pdf Erişim Tarihi: 22.01.2018).

Ulusal Eylem Planı:

([http://www.goc.gov.tr/files/files/turkiye_ulusal_eylem_plani\(2\).pdf](http://www.goc.gov.tr/files/files/turkiye_ulusal_eylem_plani(2).pdf)).

Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu (YUKK):

(http://www.goc.gov.tr/files/files/goc_kanun.pdf 25.03.2018).

Cooper Cutting, J. (April, 2010). SPSS: Descriptive Statistics:
(<http://psychology.illinoisstate.edu/jccutti/> Erişim Tarihi: 22.03.2018).

Cansız, A. (ty). *Son Yıllarda Beyin Göçünün Türk Yüksek Öğretimi Üzerindeki Etkiler:*

(www.emo.org.tr/ekler/0353558f3ae8b91_ek.pdf Erişim Tarihi: 31.05.2017).

Türkiye'ye Göç:

(https://www.tbmm.gov.tr/kultursanat/yayinlar/yayin073/073_00_010.pdf-Erişim Tarihi: 16.01.2018).

EKLER**EK-1. BEŞLİ LİKERT TİPİ ANKET ÖLÇEĞİ**

Değerli eğitim ve ilahiyat fakültesi öğrencileri, Bu çalışmanın amacı “eğitim fakültesi öğrencileri ile ilahiyat fakültesi öğrencilerinin perspektifinden göç ve mülteci meselesi” adlı araştırmaya ilişkin görüşlerin belirlenmesidir. Bu doğrultuda siz değerli eğitim ve ilahiyat fakültesi öğrencilerinin görüşleri önem arz etmektedir. Beşli likert ölçeği ile hazırlanmış olan bu anket formu 33 sorudan oluşmaktadır. Lütfen aşağıdaki sorular ile ilgili görüşlerinizi soruların yanında bulunan ilgili alana işaret koyarak boşluklardan birini doldurunuz.

Göstermiş olduğunuzu ilgiden dolayı şimdiden teşekkür ederim.

Cinsiyetiniz: Kadın ( ) Erkek ( )

Bölümünüz: (.....)

Doğum yeriniz (il olarak): (.....)

Sınıfınız: 1. Sınıf ( ) 2. Sınıf ( ) 3. Sınıf ( ) 4. Sınıf ( )

Maddeler		Tamamen Katılıyorum	Katılıyorum	Kararsızım	Katılmıyorum	Hiç Katılmıyorum
1. Boyut (Toplumsal)	1-Türkiye’de göç ve mülteci meselesi sosyolojik bir sorundur.					
	2- Türkiye’de göç ve mülteci meselesi toplumsal hareketliliği negatif yönde etkiler.					
	3- Türkiye’de göç ve mülteci meselesi yardımlaşma ve dayanışma kavramlarına ilişkin toplumun bakış açısını değiştirir.					
	4- Türkiye’de göç ve mülteci meselesi toplumsal anlamda güven bunalımına sebep olur.					
	5- Türkiye’de göç ve mülteci meselesi toplumda ön yargıya dayalı bakış açısını tetiklemektedir.					
	6- Türkiye’de göç ve mülteci meselesi toplumsal hoşgörünün kabullenmişlik düzeyini gösterir.					
	7- Türkiye’de göç ve mülteci meselesi toplumsal olgu ve olayların farklı bir şekilde ve olumlu açıdan değerlendirilmesini sağlar.					

	8- Türkiye’de göç ve mülteci meselesi toplumsal uyumsamayı zorlaştırır.					
	9- Türkiye’de göç ve mülteci meselesi toplumsal empatiyi geliştirir.					
	10- Türkiye’de göç ve mülteci meselesi toplumsal anlamda iyi ve duyarlı, insan ve vatandaş kavramlarının önemini ortaya koyar.					
2. Boyut (Ekonomik)	11- Türkiye’de göç ve mülteci meselesi ekonomik kalkınmanın önündeki en büyük etkenlerden biridir.					
	12- Türkiye’de göç ve mülteci meselesi ekonomi dünyasında bilinçli tüketici sayısını artırır.					
	13- Türkiye’de göç ve mülteci meselesi ekonomide üretici ve tüketici dengenin bozulmasına sebep olur.					
	14- Türkiye’de göç ve mülteci meselesi işsizlik sorununu artırır.					
	15- Türkiye’de göç ve mülteci meselesi ihtiyaç çeşitliliğini artırır.					
	16- Türkiye’de göç ve mülteci meselesi ekonomik anlamda devlet bütçesine ek maliyet oluşturur.					
	17- Türkiye’de göç ve mülteci meselesi insan emeğinin ekonomik olarak sömürülmesine sebep olur.					
	18- Türkiye’de göç ve mülteci meselesi nitelikli işçi sayısını artırır.					
	19- Türkiye’de göç ve mülteci meselesi kişi başına düşen milli geliri düşürür.					
	20- Türkiye’de göç ve mülteci meselesi Türkiye’nin istihdam politikasını olumlu yönde etkiler.					
	21- Türkiye’de göç ve mülteci meselesi yeni iş kollarının açılmasını sağlar.					
	22- Türkiye’de göç ve mülteci meselesi ithalatı artırırken ihracatı düşürür.					
	23- Türkiye’de göç ve mülteci meselesi dilencilik adı altında kadın ve çocuk istismarına sebep olur.					

3. Boyut (Ahlaki ve Kültürel)	24- Türkiye’de göç ve mülteci meselesi ahlaki ve kültürel yozlaşmaya sebep olur.					
	25- Türkiye’de göç ve mülteci meselesi ahlaki ve kültürel değerlerin farkındalığını artırır.					
	26- Türkiye’de göç ve mülteci meselesi ahlaki ve kültürel değer etkileşimini artırır.					
	27- Türkiye’de göç ve mülteci meselesi ahlaki ve kültürel kuralların yeniden şekillenmesini ve pozitif açıdan değerlendirilmesini sağlar.					
	28- Türkiye’de göç ve mülteci meselesi insana ve insanın ortaya koyduğu ürüne olan bakış açısını olumlu yönden değiştirir.					
	29- Türkiye’de göç ve mülteci meselesi ahlaki ve kültürel açıdan yeni bir toplumsal sentezi oluşturur.					
	30- Türkiye’de göç ve mülteci meselesi ahlaki ve kültürel boyutta olaylara karşı toplumun duyarsızlaşmasına sebep olur.					
	31- Türkiye’de göç ve mülteci meselesi ahlaki ve kültürel anlamda bir toplumsal uzlaşmayı sağlar.					
	32- Türkiye’de göç ve mülteci meselesi ahlaki ve kültürel değerlerin toplumlar arası transferini kolaylaştırır.					
	33- Türkiye’de göç ve mülteci meselesi ahlaki ve kültürel açıdan radikal ve marjinal oluşumlara sebep olur.					

EK-2. GÖRÜŞME FORMU

Değerli eğitim ve ilahiyat fakültesi öğrencileri,

Bu çalışmanın amacı “Eğitim ve İlahiyat Fakültesi Öğrencilerinin Perspektifinden Göç ve Mülteci Meselesinin Değerlendirilmesidir.” Araştırmaya ilişkin görüşlerin belirlenmesinde, siz değerli eğitim ve ilahiyat fakültesi öğrencilerinin görüşleri önem arz etmektedir. Yarı yapılandırılmış görüşme tekniğinin kullanıldığı bu araştırma formu beş sorudan oluşmaktadır. Lütfen aşağıdaki sorular ile ilgili görüşlerinizi boş bırakılan alana yazınız.

Göstermiş olduğunuz ilgiden dolayı şimdiden teşekkür ederim.

Cinsiyetiniz: Kadın ( ) Erkek ( )

Bölümünüz: (.....)

Sınıfınız: 1. Sınıf ( ) 2. Sınıf ( ) 3. Sınıf ( ) 4. Sınıf ( )

1. Türkiye’de göç ve mülteci sorununun etkileri sizce nelerdir, açıklayınız?

.....
 .....
 .....
 .....
 .....
 .....
 .....
 .....
 .....
 .....
 .....
 .....
 .....

2. Türkiye’ye göç sonucu gelen mültecilerin Türkiye’de yaşadığı problemler nelerdir?

.....
 .....
 .....
 .....

EK-3. 1951 TARİHLİ CENEVRE SÖZLEŞMESİ

MÜLTECİLERİN HUKUKİ STATÜSÜNE İLİŞKİN SÖZLEŞME

BAŞLANGIÇ

Yüksek İmzacı Taraflar,

Birleşmiş Milletler Antlaşması ve 10 Aralık 1948'de Genel Kurul'ca kabul olunan İnsan Hakları Evrensel Beyanname'si'nin, insanların ana hürriyetlerden ve insan haklarından, fark gözetmeksizin faydalanmaları ilkesini teyit ettiğini dikkate alarak,

Birleşmiş Milletler'in, birçok defa, mültecilere karşı derin ilgisini ortaya koyduğunu ve mültecilerin temel hürriyetleri ile insan haklarını mümkün olduğu kadar kapsamlı bir şekilde kullanmalarını sağlamaya çaba gösterdiğini dikkate alarak,

Mültecilerin hukuki durumuna ilişkin daha önce imzalanan milletlerarası antlaşmaların tekrar gözden geçirilmesi ve bir araya getirilmesinin, bu antlaşmaların alanının ve bunların mülteciler için sağladığı himayenin yeni bir antlaşma yoluyla genişletilmesinin arzu edilir olduğunu dikkate alarak,

Sığınma hakkını tanımanın, bazı ülkelere son derece ağır yük yükleyebileceğini ve uluslararası kapsamı ile niteliği Birleşmiş Milletler'ce kabul edilmiş bulunan bir sorunun, uluslararası iş birliği olmaksızın tatmin edici bir şekilde çözümlenemeyeceğini dikkate alarak,

Bütün Devletlerin, mülteci sorununun toplumsal ve insani yönlerini kabul ederek, bu sorunun devletler arasında bir gerginlik sebebi halini almasını önlemek için olanakları ölçüsünde ellerinden geleni yapmalarını arzuladığını ifade ederek,

Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiseri'nin, mültecilerin korunmasını sağlayan uluslararası sözleşmelerin uygulanmasına nezaret etmekle görevli olduğunu kaydederek ve bu sorunu çözmek için alınan önlemlerin birbiri ile verimli uyumunun, Devletler ile Yüksek Komiser arasındaki iş birliğine bağlı olduğunu kabul ederek,

Aşağıdaki konularda anlaşmışlardır:

I. BÖLÜM

Genel Hükümler

1. Madde

A. İşbu Sözleşme'nin amaçları bakımından "mülteci" kavramı:

(1) 12 Mayıs 1926 ve 30 Haziran 1928 Düzenlemeleri veya 28 Ekim 1933 ve 10 Şubat 1938 Sözleşmeleri, 14 Eylül 1939 Protokolü ya da Uluslararası Mülteci Örgütü Tüzüğü'ne göre mülteci sayılan; Uluslararası Mülteci Örgütü tarafından, faaliyette

bulunduğu dönem içinde alınmış mülteci sıfatını vermeme kararları, bu bölümün 2. fıkrasındaki koşullara sahip olan kimselere mülteci sıfatının verilmesine engel değildir;

(2) 1 Ocak 1951'den önce meydana gelen olaylar sonucunda ve ırkı, dini, tabiiyeti, belli bir toplumsal gruba mensubiyeti veya siyasi düşünceleri yüzünden, zulme uğrayacağından haklı sebeplerle korktuğu için vatandaşı olduğu ülkenin dışında bulunan ve bu ülkenin korumasından yararlanamayan, ya da söz konusu korku nedeniyle , yararlanmak istemeyen; yahut tabiiyeti yoksa ve bu tür olaylar sonucu önceden yaşadığı ikamet ülkesinin dışında bulunan, oraya dönemeyen veya söz konusu korku nedeniyle dönmek istemeyen her şahsa uygulanacaktır.

Birden fazla tabiiyeti olan bir kişi hakkındaki "vatandaşı olduğu ülke" ifadesi, tabiiyetini haiz olduğu ülkelerden her birini kasteder ve bir kişi, haklı bir sebebe dayalı bir korku olmaksızın, vatandaşı olduğu ülkelerden birinin korumasından yararlanmıyorsa, vatandaşı olduğu ülkenin korumasından mahrum sayılmayacaktır.

B.(1) İşbu Sözleşme'nin amaçları bakımından kısım A, Madde 1'deki "1 Ocak 1951'den önce meydana gelen olaylar" ifadesi, ya,

(a) "1 Ocak 1951'den önce Avrupa'da meydana gelen olaylar"; veya, (b) "1 Ocak 1951'den önce Avrupa'da veya başka bir yerde meydana gelen olaylar" anlamında anlaşılacak ve her Taraf Devlet bu Sözleşme'yi imzaladığı, tasdik ettiği veya ona katıldığı sırada bu Sözleşme'ye göre taahhüt ettiği yükümlülükler bakımından bu ifadenin kapsamını belirten bir beyanda bulunacaktır.

(2) (a) şıkkını kabul eden her Taraf Devlet, herhangi bir zamanda Birleşmiş Milletler Genel Sekreteri'ne göndereceği bir notla, (b) şıkkını kabul ettiğini duyurarak yükümlülüklerini genişletebilir.

C. Yukarıdaki kısım A'da belirtilen hükümlerin kapsamına giren her kişi eğer:

(1) Vatandaşı olduğu ülkenin korumasından kendi isteği ile tekrar yararlanırsa; veya (2) Vatandaşlığını kaybettikten sonra kendi arzusu ile tekrar kazanırsa;

veya (3) Yeni bir vatandaşlık kazanmışsa ve vatandaşlığını yeni kazandığı ülkenin himayesinden yararlanıyorsa; veya (4) Kendi arzusu ile terk ettiği veya zulüm korkusu ile dışında bulunduğu ülkeye kendi arzusu ile, tekrar yerleşmek üzere dönmüşse; veya

(5) Mülteci tanınmasını sağlayan koşullar ortadan kalktığı için vatandaşı olduğu ülkenin korumasından yararlanmaktan sakınmaya artık devam edemezse;

İşbu fıkra, vatandaşı olduğu ülkenin himayesinden yararlanmayı reddetmek için önceden geçerli zulme ait haklı sebepler ileri sürebilen, bu maddenin A(1) Kısmı'nın kapsamına giren bir mülteciye tatbik olunmayacaktır;

(6) Tabiiyetsiz olup da, mülteci tanınmasını yol açan koşullar ortadan kalktığı için, normal ikametgahının bulunduğu ülkeye dönebilecek durumda ise;

Ancak işbu fıkra, normal ikametgahının bulunduğu ülkeye dönmeyi reddetmek için önceden maruz kaldığı zulme bağlı haklı sebepler ileri sürebilen, bu maddenin A(1) kısmının kapsamına giren bir mülteciye uygulanmayacaktır.

Bu kişiye, işbu Sözleşme'nin uygulanması sona erecektir.

D. Bu Sözleşme, Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği dışında, diğer bir Birleşmiş Milletler organı veya örgütünden halen koruma veya yardım gören kimselere uygulanmayacaktır.

Durumları, Birleşmiş Milletler Genel Kurulu'nun konuyla ilgili uygun kararları çerçevesinde kesin olarak halledilmeden, yararlandıkları bu tür koruma veya yardımlar herhangi bir sebeple sona eren kişiler, işbu Sözleşme'den tamamen yararlanırlar.

E. Bu Sözleşme, ikamet ettiği ülkenin yetkili makamlarınca o ülke vatandaşlığına sahip olanların sahip buldukları hak ve yükümlülükler sahip sayılan bir kişiye uygulanmayacaktır.

F. Bu Sözleşme hükümleri:

(a) barışa karşı suç, savaş suçu veya insanlığa karşı suç gibi suçlar için hükümler koyan uluslararası belgelerde tanımlanan bir suç işlediğine;

(b) mülteci sıfatıyla kabul edildiği ülkeye sığınmadan önce, sığındığı ülkenin dışında ağır bir siyasi olmayan suç işlediğine;

(c) Birleşmiş Milletler'in amaç ve ilkelerine aykırı fiillerden suçlu olduğuna;
dair hakkında ciddi kanaat mevcut olan bir kişi hakkında uygulanmayacaktır.

2. Madde

Her mültecinin, bulunduğu ülkeye karşı, özellikle yasalara, yönetmeliklere ve kamu düzenini için alınan önlemlere uymayı öngören yükümlülükleri vardır.

3. Madde

Taraf Devletler, bu Sözleşme hükümlerini mültecilere, ırk, din veya geldikleri ülke bakımından ayırım yapmadan uygulayacaklardır.

4. Madde

Taraf Devletler, ülkelerindeki mültecilere, dini vecibelerini yerine getirme hürriyeti ve çocuklarının dini eğitim hürriyeti bakımından, en az vatandaşlara uyguladıkları muamele kadar uygun muamele uygulayacaklardır.

5. Madde

Bu Sözleşme'nin hiçbir hükmü, bir Taraf Devlet tarafından mültecilere bu Sözleşme dışında sağlanan diğer hakları ve çıkarları ihlal etmez.

6. Madde

Bu Sözleşme bakımından "aynı şartlarla" kavramı, belli bir kimsenin, söz konusu bir haktan yararlanabilmesi için, özellikleri açısından bir mültecinin yerine

getiremeyecekleri dışında, mülteci olmasaydı belli bir hakkı kullanmak için yerine getirmesi gereken bütün şartları (geçici yahut daimi ikamet süresine ve şartlarına ait olanlar dahil), kendisinin yerine getirmesi anlamını ima eder.

7. Madde

1. Bu Sözleşme'nin daha uygun hükümler içerdiği durumlar hariç tutulmak koşuluyla, her Taraf Devlet, mültecilere, genel olarak yabancılara uyguladığı muameleyi uygulayacaktır.
2. Bütün mülteciler, Taraf Devletlerin topraklarında üç yıl ikametden sonra kanuni mütakabiliyet şartından muafiyet kazanacaklardır.
3. Her Taraf Devlet, bu Sözleşme kendisi hakkında yürürlüğe girdiği tarihte mültecilerin, mütakabiliyet şartı olmadan yararlanabilecekleri hakları ve çıkarları kendilerine tanımaya devam edecektir.
4. Taraf Devletler, mütakabiliyet şartının bulunmaması halinde, mültecilere 2. ve 3. fıkralara göre yararlanabilecekleri haklardan ve çıkarlardan başka hak ve çıkarlar sağlamak imkanlarını ve 2. ve 3. fıkralarda belirtilen şartlara sahip olmayan mültecileri mütakabil muamele muafiyetinden istifade ettirmek imkanını uygun biçimde dikkate alacaklardır.
5. Yukarıdaki 2. ve 3. fıkralar hükümleri, gerek bu Sözleşme'nin 13, 18, 19, 21 ve 22. maddelerinde belirtilen haklara ve çıkarlara, gerekse bu Sözleşme'de belirtilmeyen haklara ve çıkarlara uygulanır.

8. Madde

Yabancı bir Devlet vatandaşlarının kişiliklerinin, mallarının veya menfaatlerinin aleyhinde uygulanabilecek istisnai tedbirler bakımından Taraf Devletler, bu gibi tedbirleri, söz konusu yabancı devletin resmen vatandaşı olan bir mülteciye, sırf bu vatandaşlığına dayanarak uygulamayacaklardır. Bu maddede ifade olunan genel ilkeyi mevzuatlarına göre tatbik edemeyen Taraf Devletler bu gibi mültecilere uygun hallerde muafiyet tanıyacaklardır.

9. Madde

İşbu Sözleşme'nin hiçbir hükmü, bir Taraf Devletin, savaş zamanında veya diğer vahim ve özel hallerde, belli bir kimse hakkında, bu kimsenin gerçekte bir mülteci olduğu ve kendisiyle ilgili söz konusu tedbirlerin, bu devletin milli güvenliği açısından devamının gerektiği tespit edilinceye kadar, milli güvenliği için elzem saydığı tedbirleri geçici olarak almasını engellemeyecektir.

10. Madde

1. Bir mülteci, İkinci Dünya Savaşı sırasında sürgün edilerek bir Taraf Devletin ülkesine götürülmüş olup burada ikamet etmekte ise, bu mecburi ikamet süresi, bu ülkedeki kanuni ikamet süresi sayılacaktır.

2. Bir mülteci, İkinci Dünya Savaşı sırasında bir Taraf Devletin ülkesinden sürgün edilip bu Sözleşme'nin yürürlüğe girmesinden önce sürekli ikamet amacı ile oraya dönmüş ise, sürgünden önceki ve sonraki süreler, hangi amaçla olursa olsun kesintisiz ikametın şart koşulduğu durumlar için, kesintisiz tek bir ikamet süresi sayılacaktır.

11. Madde

Bir Taraf Devlet, kendi bayrağını taşıyan bir geminin mürettebatı arasında düzenli bir şekilde çalışan mülteciler varsa, bu kişilerin ülkesinde yerleşmelerine ve özellikle bir başka ülkeye yerleşmelerini kolaylaştırmak üzere kendilerine seyahat belgeleri vermeye, ya da geçici olarak topraklarına girmelerine sıcak bakacaktır.

II. BÖLÜM

Hukuki Statü

12. Madde

1. Her mültecinin bireysel statüsü, daimi ikametgahının bulunduğu ülkenin yasalarına veya eğer daimi ikametgahı yoksa, bulunduğu ülkenin yasalarına tabidir.

2. Mültecinin önceden kazandığı ve bireysel statüsüyle ilgili haklara, özellikle evliliğe bağlı haklara, her Taraf Devlet tarafından, gerekirse bu devletin yasalarının gösterdiği koşulları yerine getirmek kaydıyla, söz konusu hakkın, kişi mülteci olmasaydı o devletin yasalarınca tanınacak haklar arasında bulunması durumunda, saygı gösterilecektir.

13. Madde

Taraf Devletler, menkul ve gayrimenkul mülkiyet edinme ile buna bağlı diğer hakları, menkul ve gayrimenkul mülkiyete ait kira ve diğer sözleşmelerle ilgili hakları, her mülteciye, mümkün olduğu kadar müsait ve her halde genel olarak aynı koşullardaki yabancılara sağlanandan daha az müsait olmayan bir şekilde uygulayacaktır.

14. Madde

Buluşlar, desenler, modeller, ticari markalar, ticari unvanlar gibi sınai mülkiyet haklarıyla, edebi, artistik ve ilmi çalışmalarla ilgili haklarının korunmasıyla ilgili olarak, her mülteci, sürekli ikametgahının bulunduğu ülkede, bu ülkenin kendi vatandaşlarına sağladığı korumanın aynısından yararlanacaktır. Mülteci, bir başka Taraf Devletin

toprağındaiken, bu ülkede, sürekli ikametgahının bulunduğu ülkenin vatandaşlarına sağlanan korumadan yararlanacaktır.

15. Madde

Taraf Devletler, yasal olarak ülkelerinde ikamet eden mültecilere, siyasi amaç ve kar amacı taşımayan dernekler ile meslek sendikaları bakımından, aynı koşullar içindeki başka bir ülkenin vatandaşlarına tanıdıkları en müsait muameleyi uygulayacaklardır.

16. Madde

1. Her mülteci, bütün Taraf Devletler'in toprakları üzerindeki hukuk mahkemelerine serbestçe ve kolayca başvurabilecektir.
2. Her mülteci, sürekli ikametgahının bulunduğu Taraf Devlette, adli yardım ve teminat akçesinden muafiyet dahil, mahkemelere müracaat bakımından vatandaş gibi muamele görecektir.
3. Her mülteci, sürekli ikametgahının bulunduğu ülkenin dışındaki Taraf Devletlerde, o ülkelerin vatandaşlarına 2. fıkra bahsedilen konular hakkında yapılan muamelenin aynından istifade edecektir.

III. BÖLÜM

Gelir Getirici İşler

17. Madde

1. Taraf Devletler, ülkelerinde yasal olarak ikamet eden her mülteciye, ücretli bir meslekte çalışmak hakkı bakımından, aynı şartlar içinde yabancı bir memleketin vatandaşına uyguladıkları en müsait muameleyi uygulayacaklardır.
2. Her halde ulusal işgücü piyasasını korumak amacıyla, yabancılara veya yabancıların çalıştırılmalarına konan sınırlama tedbirleri, bu Sözleşme'nin, ilgili Taraf Devlette yürürlüğe girdiği tarihte söz konusu tedbirlerden muaf tutulan veya aşağıdaki koşullardan birine sahip olan mültecilere uygulanmayacaktır:
  - (a) Ülkede üç yıl ikamet etmiş olmak;
  - (b) İkamet ettiği ülkenin vatandaşı olan bir kimse ile evli bulunmak.
 Eşini terk etmiş olan bir mülteci bu hükümden istifadeyi iddia edemeyebilir;
  - (c) İkamet ettiği ülkenin vatandaşlığını taşıyan bir veya daha fazla çocuğu olmak.
3. Taraf Devletler, ücretli mesleklerde çalışmak bakımından bütün mültecilerin ve özellikle ülkelere, bir işçi bulma programına yahut göçmen getirme planına göre girmiş olan mültecilerin haklarını, vatandaşlarına tanıdıkları çalışma haklarıyla aynı noktaya getirme konusuna sıcak bakacaklardır.

18. Madde

Taraf Devletler, ülkelerinde yasal olarak ikamet eden mültecilere, tarım, sanayi, küçük sanatlar ile ticaret sahalarında kendi işyerlerini açmak ve sanayi, ticari şirketler kurmak haklarıyla ilgili olarak, mümkün olduğu kadar müsait ve her halde genel olarak aynı şartlardaki yabancılara tanıdıklarından daha az müsait olmayan muameleyi uygulayacaklardır.

19. Madde

1. Her Taraf Devlet, ülkesinde yasal olarak ikamet eden ve bu Devletin yetkili makamlarınca tanınan diplomalara sahip olup bir ihtisas mesleğini icra etmek isteyen mültecilere, mümkün olduğu kadar müsait ve her halde aynı şartlar içindeki tüm yabancılara sağlanandan daha az müsait olmayan şekilde muamele uygulayacaktır.

2. Taraf Devletler, bu gibi mültecilerin, anavatanları dışında, uluslararası ilişkilerini yürüttükleri ülkelere yerleşmelerini temin için, kanunlarına ve anayasalarına göre ellerinden gelen çabayı göstereceklerdir.

IV. BÖLÜM**Sosyal Durum****20. Madde**

Bütün nüfusun tabi olduğu ve nadir bulunan maddelerin genel dağıtımını düzenleyen bir vesika usulün mevcut bulunduğu hallerde, mültecilere vatandaşlar gibi muamele edilecektir.

21. Madde

Taraf Devletler, konut edinme bakımından, bu konu yasalar ve yönetmeliklerle düzenlendiği ya da kamu makamlarının kontrolüne tabi olduğu oranda, ülkelerinde yasal olarak ikamet eden mültecilere, her halde genel olarak aynı şartlar altındaki yabancılara uygulananndan daha az olmayacak biçimde, mümkün olduğu kadar müsait bir muamele sağlayacaklardır.

22. Madde

1. Taraf Devletler, mültecilere, temel eğitim konusunda, vatandaşlarına uyguladıkları muamelenin aynısını uygulayacaklardır.

2. Taraf Devletler, mültecilere, temel eğitimin dışındaki eğitim konusunda ve özellikle çalışmalarından yararlanma, yabancı ülke okullarından alınmış eğitim sertifikalarının, üniversite diplomalarının ve derecelerinin tanınması, harç ve resimlerden muafiyet ve eğitim bursları alanlarında mümkün olduğu kadar müsait ve her halde genel olarak aynı

şartlar içindeki yabancılara tanınanlardan daha az müsait olmayan şekilde muamele edeceklerdir.

23. Madde

Taraf Devletler, ülkelerinde yasal olarak ikamet eden mültecilere, sosyal yardım ve iane konularında vatandaşlarına uyguladıkları muamelenin aynısını uygulayacaklardır.

24. Madde

1. Taraf Devletler, ülkelerinde yasal olarak ikamet eden mültecilere, aşağıdaki konularda, vatandaşlarına uyguladıkları muamelenin aynısını uygulayacaklardır:

(a) Yasalarla düzenlendiği veya idari makamların yetkisine tabi oldukları ölçüde: maaşın bir parçası olduğu durumlarda aile yardımları, çalışma saatine göre başı ücret, fazla mesai ödemeleri, ücretli tatiller, eve iş götürmeye sınırlamalar, en az çalışma yaşı, çıraklık ve mesleki eğitim, kadınların ve gençlerin çalışması ve toplu ücret görüşmelerinden yararlanma;

(b) Sosyal güvenlik (iş kazaları, meslek hastalıkları, analık, hastalık, sakatlık, yaşlılık, ölüm, işsizlik, ailevi yükümlülükler ile, ulusal yasalara ve yönetmeliklere göre bir sosyal güvenlik programının kapsamına giren her hangi bir olağanüstü durum), aşağıdaki sınırlamalara tabidir:

(i) Kazanılmış hakların ve kazanılmak üzere olan hakların korunması için uygun düzenlemeler mevcut olabilir;

(ii) Tamamen devlet fonlarından karşılanan ödenekler veya ödenek bölümleri ile, normal bir emeklilik ödeneği için lüzumlu aidat koşullarını yerine getirmemiş kişilere yapılan yardımlar konusunda, ikamet edilen ülkenin ulusal yasaları ve yönetmelikleri hükümler içerebilir.

2. Bir mültecinin, bir iş kazası veya bir meslek hastalığı sonucunda ölümden doğacak tazminat haklarına, hak sahibinin, Taraf Devletin toprakları dışında ikamet etmesi yüzünden zarar gelmeyecektir.

3. Taraf Devletler, sosyal güvenlik konusundaki kazanılmış haklar veya kazanılmak üzere olan haklarla ilgili olarak, aralarında imzaladıkları, ya da gelecekte aralarında imzalayacakları antlaşmaların sağlayacağı faydalardan, yalnızca ülke vatandaşlarında aranan şartların aranması kaydıyla, mültecileri de yararlandıracaklardır.

4. Taraf Devletler, taraf olmayan Devletler ile aralarında, yürürlükte bulunan veya herhangi bir zamanda yürürlüğe girecek olan, bunlara benzer antlaşmaların sağlayacağı faydalardan, mültecileri de, mümkün olduğu ölçüde yararlandırmak imkanlarını araştırmaya sıcak bakacaklardır.

V. BÖLÜM

İdari Önlemler

25. Madde

1. Bir mültecinin, bir hakkı kullanması için normal koşullarda yabancı bir ülkenin yetkililerinin yardımına ihtiyaç duyduğu, ama böyle bir yardımdan yararlanamadığı durumlarda, topraklarında ikamet ettiği Taraf Devletler, mülteciye, söz konusu yardımın kendi makamlarınca veya uluslararası bir makam tarafından yapılmasını sağlayacaklardır.
2. Birinci fıkrada bahsedilen makam veya makamlar, normal koşullarda bir yabancıya, o kişinin kendi ülkesinin ulusal makamları tarafından veya onların aracılığı ile sağlanabilecek belgeleri ya da sertifikaları, mültecilere sağlayacaklardır veya denetimleri altında sağlatacaklardır.
3. Bu yolla sağlanan belgeler veya sertifikalar, yabancılara kendi ulusal makamları tarafından veya onların aracılığıyla ile verilen resmi belgeler gibi kabul edileceklerdir ve aksi kanıtlanmadıkça geçerli sayılacaklardır.
4. Bu maddede bahsedilen hizmetler karşılığında, muhtaç kişilere sağlanabilen ayrıcalıklı uygulamalar saklı kalmak koşuluyla, ücret alınabilir ama bu tür ücretler makul ölçüde ve benzer hizmetler için vatandaşlardan alınan harçlarla orantılı olacaktır.
5. Bu madde hükümleri hiç bir suretle 27 ve 28. maddeleri ihlal etmez.

26. Madde

Her Taraf Devlet, ülkesinde yasal olarak ikamet eden mültecilere, genel olarak aynı koşullardaki yabancılara yönetmeliklerce sağlanan, toprakları üzerinde ikamet edeceği yeri seçme ve özgürce seyahat etme hakkını tanıyacaktır.

27. Madde

Taraf Devletler, ülkelerinde bulunan ve geçerli bir seyahat belgesine sahip olmayan her mülteciye kimlik kartı çıkartacaklardır.

28. Madde

1. Taraf Devletler, ülkelerinde yasal olarak ikamet eden mültecilere, ulusal güvenlikleri veya kamu düzenleri ile ilgili engelleyici ciddi sebepler bulunmadıkça, kendi toprakları dışında seyahatlerini temin edecek seyahat belgeleri vereceklerdir ve bu belgelere, bu Sözleşme'nin Cetvell'indeki hükümler uygulanacaktır. Taraf Devletler, bu tür bir belgeyi, ülkelerinde bulunan her hangi bir mülteciye verebilirler; kendi topraklarında bulunan ve yasal olarak ikamet ettikleri ülkeden bir seyahat belgesi almak imkanından mahrum olan mültecilere bu tür bir belge vermeye özellikle sıcak bakacaklardır.

2. Önceden yapılmış uluslararası antlaşmalar çerçevesinde, o antlaşmalara taraf olan Devletler tarafından mültecilere verilmiş seyahat belgeleri, Taraf Devletlerce tanınacaktır ve bu maddeye göre düzenlenmiş gibi muamele görecektir.

29. Madde

1. Taraf Devletler, mültecilere, her ne isimle olursa olsun, benzer koşullarda vatandaşlarına uyguladıklarından veya uygulayabileceklerinden farklı ya da daha yüksek resim, harç ve vergi uygulamayacaklardır.

2. Yukarıdaki fıkra hükümleri, kimlik kartları da dahil, yabancılara verilecek idari belgeler hakkındaki harçlara ait yasa ve yönetmelik hükümlerinin mültecilere uygulanmasına engel değildir.

30. Madde

1. Her Taraf Devlet, kendi yasa ve yönetmeliklerine uygun olarak, mültecilerin, topraklarına getirdikleri değerli varlıkları, yerleşmek üzere kabul edildikleri bir başka ülkeye nakletmelerine izin verecektir.

2. Her Taraf Devlet, yerleşmek üzere kabul edildikleri bir başka ülkeye yerleşmeleri için gerekli olan her hangi değerli varlığı nakletmek amacıyla mültecilerin yapacakları izin başvurusunu, sıvık bir biçimde inceleyecektir.

31. Madde

1. Taraf Devletler, hayatlarının veya özgürlüklerinin, madde 1'de gösterilen şekilde tehdit altında bulunduğu bir ülkeden doğruca gelerek izinsizce kendi topraklarına giren veya bu topraklarda bulunan mültecilere, gecikmeden yetkili makamlara başvurarak yasadışı girişlerinin veya bulunuşlarının geçerli nedenlerini göstermeleri koşuluyla, yasadışı yollardan girişleri veya bulunuşlarından dolayı ceza vermeyeceklerdir.

2. Taraf Devletler, bu mültecilerin hareketlerine gerekli olanların dışında kısıtlama uygulamayacaklardır ve bu kısıtlamalar ancak, ülkedeki statüleri belirleninceye veya bir başka ülkeye kabulleri sağlanıncaya kadar uygulanacaktır. Taraf Devletler, bu mültecilerin diğer bir ülkeye kabullerini sağlamak için makul bir süre ve gerekli bütün kolaylıkları sağlarlar.

32. Madde

1. Taraf Devletler, ülkelerinde yasal olarak bulunan bir mülteciyi, ulusal güvenlik veya kamu düzeni ile ilgili sebepler dışında sınır dışı edemeyeceklerdir.

2. Böyle bir mültecinin sınır dışı edilmesi, ancak ilgili yasal sürece göre alınmış bir karara uygun olabilir. Zorunlu ulusal güvenlik nedenlerinin, aksine bir uygulamayı gerekli kıldığı haller dışında, mültecinin, durumunu açıklaması için delil sunmasına,

temyiz etmesine, bu amaçla yetkili bir makamın ya da, yetkili makamın özel olarak atayacağı bir kişinin veya kişilerin önünde temsil edilmesine izin verilecektir.

3. Taraf Devletler bu gibi bir mülteciye, diğer bir ülkeye yasal olarak kabulünü sağlayabilmesi için makul bir süre tanıyacaklardır. Taraf Devletler, bu süre içinde, gerekli gördükleri işçileriyle ilgili her hangi bir önlemi alma hakkını saklı tutarlar.

33. Madde

1. Hiçbir Taraf Devlet, bir mülteciyi, ırkı, dini, tâbiyeti, belli bir sosyal gruba mensubiyeti veya siyasi fikirleri dolayısıyla hayatı ya da özgürlüğü tehdit altında

olacak ülkelerin sınırlarına, her ne şekilde olursa olsun geri göndermeyecek veya iade ("refouler") etmeyecektir.

2. Bununla beraber, bulunduğu ülkenin güvenliği için tehlikeli sayılması yolunda ciddi sebepler bulunan veya özellikle ciddi bir adi suçtan dolayı kesinleşmiş bir hükümle mahkum olduğu için söz konusu ülkenin halkı açısından bir tehlike oluşturmaya devam eden bir mülteci, işbu hükümden yararlanmayı talep edemez.

34. Madde

Taraf Devletler, mültecileri özümlemeyi ve vatandaşlığa almayı her türlü imkan ölçüsünde kolaylaştıracaklardır. Vatandaşlığa alma işlemlerini çabuklaştırmaya ve bu işlemlerin masraf ve resimlerini her türlü imkan ölçüsünde azaltmaya özel çaba göstereceklerdir.

VI. BÖLÜM

Uygulamaya Yönelik Geçici Hükümler

35. Madde

1. Taraf Devletler, Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği veya onun görevini devralacak diğer her hangi bir Birleşmiş Milletler kuruluşu ile, görevini yerine getirirlerken işbirliği yapmayı ve özellikle onların işbu Sözleşme hükümlerinin uygulanmasına nezaret etme görevini kolaylaştırmayı taahhüt ederler.

2. Taraf Devletler, Yüksek Komiserliği'nin veya onun görevini devralacak her hangi bir Birleşmiş Milletler kuruluşunun, Birleşmiş Milletler'in yetkili organlarına rapor vermesini için, aşağıdaki konular hakkında isteyeceği bilgileri ve istatistikleri uygun bir şekilde vermeyi taahhüt ederler:

(a) Mültecilerin içinde buldukları durum,

(b) Bu Sözleşme'nin uygulanması ve

(c) Mülteciler konusunda mevcut veya yürürlüğe girecek yasalar, yönetmelikler ve kararnameleler.

36. Madde

Taraf Devletler, işbu Sözleşme'nin uygulanabilmesi amacıyla çıkarabilecekleri yasaları ve yönetmelikleri Birleşmiş Milletler Genel Sekreteri'ne bildireceklerdir.

37. Madde

Bu Sözleşme'in 28. Madde'sinin 2. fıkrası hükümlerine dokunmamak koşuluyla, işbu Sözleşme, taraflar arasında, 5 Temmuz 1922, 31 Mayıs 1924, 12 Mayıs 1926, 30 Haziran 1938 ve 30 Temmuz 1935 tarihli Düzenlemeler ile, 28 Ekim 1933, 10 Şubat 1938 tarihli Sözleşmeler'in, 14 Eylül 1939 tarihli Protokol'ün ve 15 Ekim 1946 tarihli Anlaşma'nın yerine geçer.

VII. BÖLÜM**Nihai Hükümler****38. Madde**

Bu Sözleşme'nin Tarafları arasında, Sözleşme'nin tefsiri veya uygulanması hakkında ortaya çıkan ve diğer yollardan halledilmemiş olan uyuşmazlıklar, uyuşmazlığın taraflarından birinin talebi üzerine Uluslararası Adalet Divanı'na sevk edilebilir.

39. Madde

1. Bu Sözleşme, Cenevre'de 28 Temmuz 1951 tarihinde imzaya açılacaktır ve daha sonra Birleşmiş Milletler Genel Sekreteri'nce tutulacaktır. Birleşmiş Milletler Avrupa Ofisi'nde 28 Temmuz'undan 31 Ağustos 1951 tarihine kadar ve ardından, Birleşmiş Milletler Örgüt Merkezi'nde 17 Eylül 1951'den 31 Aralık 1952 ye kadar tekrar imzaya açık bulundurulacaktır.

2. Bu Sözleşme, Birleşmiş Milletler Örgütü'ne üye bütün Devletler ile mülteciler ve vatansızların hukuki durumu hakkındaki diplomatik konferansa davet edilen üye olmayan diğer her hangi bir devletin veya Genel Kurul tarafından imzalamaya davet olunan her devletin imzasına açık tutulacaktır. Sözleşme onaylanacaktır ve onay belgeleri Birleşmiş Milletler Genel Sekreteri'ne gönderilecektir.

3. İşbu maddenin 2. fıkrasında işaret edilen Devletler, 28 Temmuz 1951 tarihinden itibaren Sözleşme'ye taraf olabileceklerdir. Taraf olmak, taraf olma belgesinin Birleşmiş Milletler Genel Sekreteri'nce kayıtlara geçirilmesiyle başlayacaktır.

40. Madde

1. Her hangi bir Devlet, imzaladığı, onayladığı veya taraf olduğu anda, işbu Sözleşme'nin, uluslararası alanda sorumlu bulunduğu bütün topraklarda ya da bu

toprakların herhangi bir bölümünde uygulanacağını ilan edebilir. Böyle bir ilan, Sözleşme'nin söz konusu Devlet için yürürlüğe girdiği tarihte geçerli olacaktır.

2. Bu tür bir bölge belirlemesi, söz konusu tarihten sonraki herhangi bir tarihte, Birleşmiş Milletler Genel Sekreteri'ne yapılacak bir duyuru ile gerçekleştirilecektir

ve duyurunun, Birleşmiş Milletler Genel Sekreteri'ne ulaştırıldığından doksanıncı günden itibaren veya Sözleşme, bu Devlet için yürürlüğe daha ileri bir tarihte giriyorsa, o tarihte uygulamaya geçecektir.

3. Bu Sözleşme'nin imzalandığı, onaylandığı veya ona taraf olunduğu tarihte uygulanacak bölgelerin dışında tutulan topraklar açısından, ilgili her Devlet, bu toprakların da uygulama bölgesinin içine alınması için, bu bölgelerin yönetimlerinin, Anayasal nedenlerle öngörülen onaylarının alınması koşuluyla, gereken adımları atma imkanlarını araştıracaktır.

41. Madde

Üniter olmayan veya Federal bir Devlet hakkında aşağıdaki hükümler uygulanacaktır:

(a) Bu Sözleşme'nin, Federal bir yasama organının yasama yetkisi alanına giren maddeleriyle ilgili olarak, Federal Hükümet'in üstlendiği yükümlülükler, Federal olmayan devletlerinki ile aynı olacaktır.

(b) Bu Sözleşme'nin, Federasyonun anayasal sistemine göre, yasamayla ilgili adımlar atmak zorunluluğu bulunmayan eyaletlerin, Federasyonu oluşturan devletlerin veya kantonların yasama yetkileri alanına giren maddeleriyle ilgili olarak Federal Hükümet, bu tür maddeleri, mümkün olan en kısa zamanda, eyaletlerin, Federasyonu oluşturan devletlerin veya kantonların ilgili makamlarına olumlu bir yorumla beraber bildirecektir.

(c) Bu Sözleşme'ye Taraf Federal bir Devlet, bir başka Taraf Devlet'in, Birleşmiş Milletler Genel Sekreteri kanalıyla kendisine iletilecek talebi üzerine, Sözleşme'nin herhangi bir hükmü hakkında, Federasyon'da ve federasyonu oluşturan birimlerde geçerli yasal mevzuat ve uygulamaya ait, söz konusu hükmün, yasal veya diğer yollarla ne oranda geçerli olduğunu gösteren bir açıklama yapacaktır.

42. Madde

1. Her Devlet, imzalama, onaylama veya taraf olma sırasında, Sözleşme'nin 1, 3, 4, 16 (1), 33, 36 - 46. (Dahil) maddeleri dışındaki maddeler hakkında çekince koyabilir.

2. Bu maddenin 1. fıkrası çerçevesinde çekince koyan her Taraf Devlet, Birleşmiş Milletler Genel Sekreteri'ne göndereceği bir duyuru ile söz konusu çekinceyi her zaman geri alabilir.

43. Madde

1. Bu Sözleşme, altıncı onay veya taraf olma belgesinin kayıt tarihini takip eden doksanıncı gün yürürlüğe girecektir.
2. Sözleşme, altıncı onay veya taraf olma belgesinin kayıt tarihinden sonra onaylayan veya taraf olan Devletlerden her biri hakkında, bu Devletin onay veya taraf olma belgesinin kayıt tarihini takip eden doksanıncı gün yürürlüğe girer.

44. Madde

1. Her Taraf Devlet, Birleşmiş Milletler Genel Sekreteri'ne göndereceği bir duyuru ile Sözleşmeye taraf olmaya her zaman son verebilir.
2. Taraf olmanın sona erişi, ilgili Devlet hakkındaki duyurunun, Birleşmiş Milletler Genel Sekreteri tarafından alındığı tarihten bir sene sonra geçerli olur.
3. 40. madde çerçevesinde bir duyuru veya ilan yapmış olan her Devlet, bu tarihten sonraki herhangi bir tarihte, Birleşmiş Milletler Genel Sekreteri'ne yapacağı bir başvuru ile, bu başvurunun Genel Sekreter'ce alınmasından bir yıl sonra, Sözleşme'nin söz konusu topırağa uygulanışının sona ereceğini ilan edebilir.

45. Madde

1. Her Taraf Devlet, Birleşmiş Milletler Genel Sekreteri'ne göndereceği bir başvuru ile bu Sözleşme'de değişiklik yapılmasını her zaman talep edebilir.
2. Birleşmiş Milletler Genel Kurulu, bu talep hakkında, eğer varsa, alınacak tedbirler konusunda tavsiyede bulunacaktır.

46. Madde

Birleşmiş Milletler Genel Sekreteri, Birleşmiş Milletler üyesi bütün Devletlere ve 39. maddede bahsedilen üye olmayan devletlere:

- (a) Birinci maddenin B kısmı uyarınca yapılan duyuru ve ilânları; (b) 39. madde uyarınca yapılan imzalama, onaylama veya taraf olma işlemlerini; (c) 40. madde uyarınca yapılan duyuruları ve ilânları; (d) 42. madde uyarınca konan çekinceleri veya çekinceleri geri çekişleri; (e) 43. madde uyarınca, bu Sözleşme'nin yürürlüğe gireceği tarihi; (f) 44. madde uyarınca taraf olmaya son verişleri ve bununla ilgili

duyuruları; (g) 45. madde uyarınca yapılacak değişiklik taleplerini bildirecektir.

YUKARIDAKI NOKTALARA SADIK KALAN aşağıda imzaları bulunanlar, usulüne uygun yetkili olarak, işbu Sözleşmeyi, Hükümetleri adına imzalamışlardır.

Cenevre'de, Yirmi sekiz Temmuz Bin dokuz yüz elli bir tarihinde, Fransızca ve İngilizce metinleri aynı derecede geçerli olmak suretiyle bir nüsha olarak düzenlenmiş olup Birleşmiş Milletler Örgütü Arşivinde bulundurulacaktır ve tasdikli kopyaları,

Birleşmiş Milletler üyesi bütün Devletlere ve 39. maddede belirtilen üye olmayan Devletlere yollanacaktır.

CETVEL

Paragraf 1

1. Bu Sözleşme'nin 28. maddesinde belirtilen seyahat belgesi buraya ekli örneğe uygun olacaktır.
2. Bu belge, ikisinden biri İngilizce veya Fransızca olacak şekilde en az iki dilde düzenlenecektir.

Paragraf 2

Belgeyi veren ülkenin mevzuatı saklı kalmak koşuluyla, çocuklar, anne ve babadan birinin veya istisnai hallerde diğer bir reşit mültecinin seyahat belgesine kaydolunabilirler.

Paragraf 3

Belgenin verilmesi için alınacak harçlar, ulusal pasaportlara uygulanan en düşük harçlardan fazla olmayacaktır.

Paragraf 4

Özel veya istisnai durumlar dışında, belge, mümkün olduğu kadar çok sayıda ülke için geçerli olacak şekilde verilecektir.

Paragraf 5

Belgenin geçerlilik süresi, belgeyi veren makamın takdirine göre bir veya iki yıl olacaktır.

Paragraf 6

1. Belgenin yenilenmesi veya geçerlilik süresinin uzatılması, belge sahibi yasal ikametgahını diğer bir ülkeye nakletmediği sürece ve belgeyi veren makamın ülkesinde yasal olarak ikamet etmekte ise, onu veren makama aittir. Yeni bir belge verilmesi, aynı koşullar altında, eski belgeyi veren makama aittir.
2. Bu konuda kendilerine özel olarak yetkilendirilmiş diplomatik temsilciler veya konsolosluk makamları, hükümetleri tarafından verilmiş olan seyahat belgelerinin süresini altı ayı geçmeyen bir süre için uzatma yetkisiyle donatılacaklardır.

3. Taraf Devletler, artık kendi ülkelerinde yasal olarak ikamet etmeyen ama yasal ikametgahlarının bulunduğu ülkeden seyahat belgesi alamayan mültecilerin seyahat belgelerini yenileme veya geçerlilik sürelerini uzatma, ya da onlara yeni belge verme konularına sıcak bakacaklardır.

Paragraf 7

Taraf Devletler işbu Sözleşme'nin 28. maddesi hükümleri gereğince verilen belgeleri geçerli sayacaklardır.

Paragraf 8

Bir mültecinin gitmek istediği ülkenin yetkili makamları, eğer kendisini o ülkeye kabul edeceklerse ve bunun için vizeye gereklilik varsa, mültecinin taşıdığı belgeye vize vereceklerdir.

Paragraf 9

1. Taraf Devletler, nihai olarak gidecekleri ülkenin vizesini almış olan mültecilere transit vizeleri vermeyi taahhüt ederler.
2. Bu tür vizelerin verilmesi, herhangi bir yabancıya vize verilmemesini haklı gösterebilecek sebeplerle reddedilebilir.

Paragraf 10

Çıkış, giriş veya transit vizelerine uygulanacak harçlar, yabancı pasaportlara verilen vizelere uygulanacak en düşük harçları geçmeyecektir.

Paragraf 11

Bir mültecinin kanuni ikametgahını değiştirip diğer bir Taraf Devletin ülkesinde yerleşmesi halinde, 28. maddenin hüküm ve şartlarına göre yeni bir belge verilmesi artık işbu ülkenin yetkili makamına ait olur ve mültecinin bu makama başvurma hakkı bulunur.

Paragraf 12

Yeni bir belge veren makam, eski belgeyi geri alacaktır ve eğer eski belgede, geri alındıktan sonra iadesi isteniyorsa belgeyi veren ülkeye iade edecektir. Aksi takdirde yeni belgeyi veren makam, eskisini geri alacaktır ve iptal edecektir.

Paragraf 13

1. Her Taraf Devlet, kendisi tarafından Sözleşmenin 28. maddesine göre düzenlenen bir seyahat belgesinin sahibinin, bu belgenin geçerlilik süresi içinde her zaman o ülkeye tekrar girmesine izin vereceğini taahhüt eder.
2. Yukarıdaki fıkra hükümleri saklı kalmak koşuluyla, bir Taraf Devlet, belge sahibinin, ülkeden çıkanlara veya girenlere uygulanan muamelelere tabi olmasını talep edebilir.
3. İstisnai hallerde veya mülteciye belirli bir süreyle ikamet izni verilmişse, Taraf Devletlerin, belgeyi verirken, mültecinin kalabileceği süreyi, üç aydan az olmamak üzere, sınırlama hakkı saklıdır.

Paragraf 14

Yalnız 13. paragraf hükümleri saklı kalmak koşuluyla, işbu Cetvel hükümleri, Taraf Devletlerin kendi topraklarında geçerli olan, girişler, transit geçişler, geçici ikamet, yerleşme ve çıkışlarla ilgili, yürürlükteki yasaları ve yönetmelikleri hiç bir ihlal etmez.

Paragraf 15

Belgenin verilmesi veya belgeye konan kayıtlar, özellikle vatandaşlık açısından, belge sahibinin statüsünü belirlemez veya ihlal etmez.

Paragraf 16

Bir belgenin verilmesi, sahibine, hiçbir şekilde, veren ülkenin diplomatik temsilcileri veya konsolosluk makamlarının himayesini talep etmek hakkını sağlamaz ve bu temsilci veya makamlara da bir himaye hakkı vermez.